

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Teja Pečnik

VLOGA DRUŽINE PRI MLADOLETNEM PRESTOPNIŠTVU

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Teja Pečnik

Mentorica: Redna profesorica dr. Tanja Rener

VLOGA DRUŽINE PRI MLADOLETNEM PRESTOPNIŠTVU

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

Zahvala

Zahvalila bi se predvsem staršema in sestri ter vsem sorodnikom za vso podporo, ki so mi jo nudili skozi vsa leta študija in mi jo še vedno. Hkrati pa posvečam diplomsko delo žal že pokojnemu očetu.

Posebna zahvala pa je namenjena prijateljem, še posebno Tatjani, Sonji in Lidiji, ki so prispevale zelo velik delež k nastanku diplomskega dela.

In nenazadnje se zahvaljujem tudi mentorici redni profesorici dr. Tanji Rener za vso potrpežljivost in pomoč pri nastajanju diplomskega dela.

VLOGA DRUŽINE PRI MLADOLETNEM PRESTOPNIŠTVU

Mladoletno prestopništvo je eden izmed problemov družbe, s katerim se ukvarjajo strokovnjaki na več področjih in še vedno odkrivajo nove dejavnike in značilnosti le tega. Pri obravnavi mladoletnega prestopništva je potrebno upoštevati tudi ozadje družine mladoletnega prestopnika. Namreč družina vpliva na ponotranjanje družbenih norm in vrednot predvsem skozi primarno socializacijo. Poleg funkcije prenašanja družbenih norm in vrednot opravlja družina še druge funkcije. Predvsem sem skozi diplomsko nalogo izpostavljala čustveno podporo družine in pa odnose v družini. Saj se v povezavi družine in mladoletnega prestopništva, poleg strukture družine, izpostavlja tudi funkcija čustvene podpore družine in pa zagotavljanje občutka varnosti. Če mladostnik tega v svoji družini ne najde, si bo to poiskal drugje, največkrat bo to iskal med svojimi vrstniki. To so pokazali tudi rezultati anize intervjujev, ki sem jih opravila v empiričnem delu. Vrstniki lahko usmerijo mladostnika na pot mladoletnega prestopništva, še posebej, če mladostnik nima komunikacijskih veščin in se ne zmore upreti pritiskom vrstnikov, družina pa mu ne nudi potrebne opore. Družine mladoletnih prestopnikov pri reševanju problema mladoletnega prestopništva potrebujejo strokovno pomoč, saj same ne zmorejo rešiti tega problema, sploh če si ne priznajo, da problem obstaja. Pri reševanju ji tako pomagajo institucije s področja socialnega dela. K reševanju mladoletnega prestopništva pa je potrebno pristopiti s sodelovanjem strokovnjakov iz različnih področij.

Ključne besede: mladoletno prestopništvo, družina, dejavniki tveganja, socialno delo, vzgojni ukrepi.

THE ROLE OF FAMILY IN JUVENILE DELINQUENCY

Juvenile delinquency is one of the main problems in our society, concerned by experts of different fields, who are still searching for the best solutions for it. Dealing with juvenile delinquency there is a need to consider family's background as well. Namely, family influences the adoption of social values and norms, particularly with primary socialization. Beside this role of transporting social values and norms the family has some other role. I have been exposing family's emotional support and the relationships in family. For the reason that there are also the role of emotional support of family and ensuring the feeling of safety together with the structure of family, exposed when discussing the connection of family and juvenile delinquency. If a juvenile cannot find the above values in his family, he will search for them elsewhere, mostly in company of persons of the same age. This can be seen also in results of the analysis of interviews that I have made in empiric part. Reasons of the same age may orientate a juvenile to become a delinquent, moreover, if a juvenile does not have communicational skills and is therefore unable to defend himself from his company's pressures and his family on the other side does not offer him the needed support. Families of juvenile delinquents need to have some professional help by solving the problem of juvenile delinquency, as they cannot solve this problem on their own, especially in case in they do not admit to themselves that the problem exists. Juvenile delinquency has to be considered by the help of experts of different fields.

Key words: juvenile delinquency, family, factors of risk, social work, educational measures.

KAZALO

UVOD	7
1. OPREDELITEV MLADOLETNEGA PRESTOPNIŠTVA	11
1.1 KAZENSKO PRAVNI VIDIK MLADOLETNEGA PRESTOPNIŠTVA	11
1.2 SOCIOLOŠKI VIDIKI MLADOLETNEGA PRESTOPNIŠTVA.....	14
1.2.1 DEVIANTNOST–FUNKCIONALISTIČNI POGLED.....	15
1.2.2 KRIMINALITETA KOT NEIZOGIBEN POJAV	15
1.2.3 KRIMINALITETA KOT FUNKCIONALNI POJAV	16
1.2.4 INTERAKCIONISTIČNI POGLED.....	16
1.2.5 TRADICIONALNI MARKSISTIČNI POGLEDI NA DEVIANTNOST	17
2. DRUŽINA IN NJENE FUNKCIJE	18
3. DEJAVNIKI TVEGANJA	24
3.1 VEDENJSKE ZNAČILNOSTI.....	25
3.2 PSIHOLOŠKE LASTNOSTI.....	26
3.3 ŠOLSKI (NE)USPEH	27
3.4 SOCIALNO OKOLJE.....	28
3.5 DRUŽBA TVEGANJA IN INDIVIDUALIZACIJA	28
4. DRUŽINA IN DEJAVNIKI TVEGANJA	31
4.1 STRUKTURA DRUŽINE	37
4.2 DRUŽINA IN NJENA VZGOJNA VLOGA.....	43
4.3 NEUSTREZNI LIKI STARŠEV	44
5. SOCIALNO DELO Z DRUŽINO MLADOLETNEGA PRESTOPNIKA	47
6. KAZENSKO PRAVO	49
6.1 VZGOJNI UKREPI IN KAZNI ZA MLADOLETNIKE	51
6.2 ALTERNATIVNI VZGOJNI UKREPI IN KAZNI ZA MLADOLETNIKE	54
7. PREPREČEVANJE KRIMINALITETE	57
7.1 DRUŽINA IN PREPREČEVANJE MLADOLETNIŠKE DELINKVENCE	59
8. EMPIRIČNI DEL	62
8.1 UVOD	62
9. OPREDELITEV POJMOV	68
9.1 FOKUSNE SKUPINE.....	68
9.2 VRSTE FOKUSNIH SKUPIN.....	69
10. PRIPRAVA NA RAZISKOVANJE S FOKUSNIMI SKUPINAMI	70

11. POTEK INTERVJUJEV	70
12. ANALIZA INTERVJUJEV	73
ZAKLJUČEK	82
LITERATURA	86
PRILOGE	90
PRILOGA A.....	90
PRILOGA B.....	96

UVOD

Mladoletno prestopništvo je eden izmed družbenih problemov, s katerim se ukvarjajo strokovnjaki na več področjih in še vedno odkrivajo nove značilnosti in nove dejavnike tveganja zanj. Vendar pa se, kljub temu, da je na področju mladoletnega prestopništva bilo narejenih že kar nekaj raziskav, družba še vedno boji tega pojava. K temu so veliko prispevali mediji, ki poročajo o mladoletnem prestopništvu na način, ki še dodatno povzroči strah med ljudmi v družbi.

Po mojem mnenju sta problem tudi samorefleksija in komunikacija, in sicer v smislu priznanja, da problem dejansko obstaja. Nekaterim posameznikom ali pa kar celotni družini je težko priznati, da v njihovi družini obstaja problem. Sploh, če je ta problem mladoletno prestopništvo ali pa kakšen drug problem, ki zadeva otroke. Še vedno velja, kot bi ga sama poimenovala, »tihi« dogovor, da naj tisto, kar se dogaja v družini ostane skrito družbi. Gre za tako imenovano privatizacijo družine. Kar se dogaja s posameznikom in ni stvar širše družbe, naj ostane njegova stvar in tako tudi njegov problem. Za vsem tem se skriva tudi strah pred stigmatom, pred etiketiranjem, ki bi lahko prizadel posameznika in njegovo družino ravno zaradi dejanj mladoletnega prestopništva. Vendar pa mladoletno prestopništvo vsekakor ni samo problem posameznika in njegove družine. To je problem, ki je stvar celotne družbe, saj mladoletno prestopništvo zajema tudi dejanja, ki škodujejo družbi kot celoti in v nekaterih primerih je lahko družba celo ogrožena zaradi teh dejanj. Seveda je odvisno od družbe, kako bo sprejela kazniva dejanja mladoletnih prestopnikov in ali si bo zatiskala oči pred njimi ali pa bo skušala pomagati. Predvsem je pomembno zavedanje, da problem obstaja in pa sposobnost komunikacije o tem problemu. Potrebna je vzpodbuda in pa pogum spregovoriti o dejanskem stanju in problemu ter tudi poskusiti najti načine soočanja zanj.

Dober začetek bi bilo tudi drugačno pisanje in poročanje medijev o mladoletnem prestopništvu. Poudarek bi moral biti ne samo na grozovitosti in težnji storjenih kaznivih dejanj mladoletnikov ampak tudi na ozadju teh dejanj. Takšen način poročanja bi družbi odprl širši pogled na mladoletno prestopništvo. To pa bi lahko pripomoglo k bistveno drugačnemu razumevanju mladoletnega prestopništva. Poleg tega bi pripomoglo tudi k temu, da bi družba gledala na mladoletno prestopništvo iz več zornih kotov in ne samo iz enega. Problem mladoletnega prestopništva bi se tako pokazal v drugačni luči.

Odločila sem se, da v diplomskem delu posebno pozornost namenim družini kot enemu izmed možnih dejavnikov, ki lahko povzroči mladoletno prestopništvo in ga hkrati lahko tudi zavira. Tako želim analizirati dejavnike, ki vplivajo na pojav mladoletnega prestopništva. Kot sem že omenila, bom posebno pozornost namenila družini, v kateri živi mladoletni prestopnik in njenim značilnostim ter okolju v katerem živi.

Prvotni cilj teme je tako ugotoviti, predvsem na podlagi relevantne literature, vpliv družine na mladoletno prestopništvo. Pri tem si bom pomagala s sekundarnimi viri, torej z analizo ugotovitev raznih strokovnjakov in avtorjev z različnih področij, ki so namenili pozornost mladoletnemu prestopništvu.

HIPOTEZE:

Glavna hipoteza, znotraj katere sem oblikovala še druge je: materialni standard družine značilno vpliva na pojav mladoletnega prestopništva.

Ostale hipoteze:

1. Nižji materialni standard družine zvišuje možnost pojava mladoletnega prestopništva.
 - 1.1. Na materialni standard družine vpliva izobrazba staršev in tako posledično tudi izobrazba staršev vpliva na pojav mladoletnega prestopništva.
2. Na mladoletno prestopništvo značilno vpliva tudi struktura družine.

Ker je v večini relevantne literature in v večini že opravljenih raziskav predvsem poudarjena povezava med materialnim standardom družine in mladoletnim prestopništvom, se bom osredotočila predvsem na to povezavo. Le to bom obravnavala v empiričnem delu diplomske naloge.

V prvem poglavju bom opredelila pojem mladoletnega prestopništva, in sicer najprej s kazensko pravnega vidika in nato še s sociološkega vidika. Pri sociološkem vidiku se bom ustavila tudi ob nekaterih različnih pogledih na pojav mladoletnega prestopništva. Predvsem bom upoštevala tiste poglede, ki so pomembni za moje nadaljnje delo. Saj mislim, da je potrebno posebno pozornost nameniti ravno opredelitvi mladoletnega prestopništva. Po kratki opredelitvi pojma mladoletnega prestopništva iz različnih zornih kotov bom nadaljevala s poglavjem o družini in o njenih funkcijah.

V tretjem poglavju pa sledijo tako imenovani dejavniki tveganja. Najprej bom, seveda s pomočjo literature, opredelila, kaj so dejavniki tveganja, nato pa bom v podpoglavjih

predstavila posamezne dejavnike. Predvsem bom na kratko predstavila dejavnike: vedenjske značilnosti posameznika, psihološke lastnosti, šola kot možen dejavnik tveganja, in sicer šolski uspeh oziroma neuspeh, socialno okolje in pa družbo tveganja in individualizacijo.

Nadaljevala bom s posebnim poglavjem o dejavniku tveganja in sicer o družini kot možnem dejavniku tveganja. V tem poglavju se bom posvetila družini, družinskemu okolju, odnosih v družini med starši in otroki in pa socialni ranljivosti otrok, ki je ravno tako povezana s procesi, ki potekajo v družini. Nato sledijo podpoglavja, ki se nanašajo na družino. V prvem podpoglavju bom govorila o strukturi družine in o njenem vplivu na odnose v družini, na oporo, ki jo čutijo otroci v družini in na vpliv strukture na mladoletno prestopništvo. Poleg strukture ima pomembno vlogo tudi vzgoja staršev. In nenazadnje so liki staršev tisti, ki jih otroci posnemajo in ravnajo kot so se naučili. Tako je eno izmed podpoglavij namenjeno ravno likom staršev in vplivom le teh na otroke in na njihovo obnašanje.

Po tem delu, v katerem je pozornost posvečena družini kot možnemu dejavniku tveganja, se delo nadaljuje s poglavjem o socialnem delu z družino mladoletnega prestopnika. Družina mladoletnega prestopnika namreč potrebuje tudi strokovno pomoč pri reševanju tega problema. Socialno delo z družino mladoletnega prestopnika in z mladoletnim prestopnikom vključuje tudi vzgojne ukrepe in kazni za mladoletne prestopnike. Zato se to poglavje nadaljuje s posebnim poglavjem o kaznih in vzgojnih ukrepih za mladoletne prestopnike. V to poglavje sem vključila tudi alternativne možnosti kaznovanja in pa družino kot možnost kazni in hkrati kot dejavnik preprečevanja mladoletnega prestopništva.

Sedmo poglavje vsebuje možnosti preprečevanja mladoletnega prestopništva. Vlogo družine pri tem in seveda tudi vlogo medijev. Predvsem pa rešitve, ki so izvor sodelovanja strokovnjakov z različnih področij.

Vsa ta poglavja zajemajo teoretični del diplomskega dela, ki temelji predvsem na že opravljenih raziskavah, tako je ta del primerjava in uporaba sekundarnih virov.

V drugem delu diplomske naloge, v empiričnem delu, pa bom skušala na osnovi pridobljenih podatkov s strani policije in kriminalističnega sektorja policije opraviti analizo podatkov in preveriti moje hipoteze. Osredotočila se bom na Policijsko Upravo Slovenj Gradec in na mladoletno prestopništvo v njej. Vendar pa zaradi pomanjkljivosti podatkov o standardu družine ne bo možno opraviti analize v takšnem smislu, da bi dobila podatke, ki bi lahko potrdili ali zavrnili moje hipoteze.

Zato bom v empiričnem delu uporabila statistične podatke, pridobljene na PU Slovenj Gradec, ki prikazujejo število kaznivih dejanj, ki so jih storili mladoletniki. Tako bom v uvodnem delu

empiričnega dela diplomske naloge najprej posvetila pozornost statističnim podatkom, katere bom predstavila v več tabelah.

Nato bom najprej naredila teoretični uvod v fokusne skupine in jih opisala s pomočjo literature. Po tem poglavju pa sledi opis poteka intervjujev, ki sem jih naredila z dvema različnima fokusnima skupinama.

Naredila sem namreč intervju s PUM–ovci¹, katere bom podrobneje predstavila kasneje, pri opisu poteka intervjuja. Poleg tega pa sem naredila intervju tudi na Gimnaziji Ravne na Koroškem in sicer z debatnim krožkom, kar sem ravno tako opisala pri poteku intervjujev. Z intervjuji sem skušala dobiti podatke o pomenu družine za sodelujoče, o pomenu opore oziroma podpore družine in o mladoletnem prestopništvu ter pogled sodelujočih na povezavo med družino in mladoletnim prestopništvom, skratka o vzrokih mladoletnega prestopništva.

Po opisu poteka intervjujev sledi analiza intervjujev.

S pomočjo intervjujev sem želela pridobiti podatke, ki bi lahko dodatno osvetlili in pojasnili problem mladoletnega prestopništva in vlogo družine pri mladoletnem prestopništvu, glede na hipoteze, ki sem jih postavila. Moja glavna hipoteza je namreč, da materialni standard družine značilno vpliva na pojav mladoletnega prestopništva. Skozi analizo intervjujev bom tako skušala problem, ki je izpostavljen v hipotezah, ki sem jih že predstavila, osvetliti in dodatno pojasniti. Vendar bom o tem pisala v empiričnem delu, in sicer pri analizi intervjujev ter pri sklepu celotne diplomske naloge.

¹ PUM je program projektnega učenja za mlajše odrasle in je javnoveljavni program neformalnega izobraževanja, namenjen mladim v starosti od 15–25 let, ki so iz različnih razlogov opustili šolanje. Podrobneje bom PUM predstavila v empiričnem delu diplomske naloge.

1. OPREDELITEV MLADOLETNEGA PRESTOPNIŠTVA

1.1 KAZENSKO PRAVNI VIDIK MLADOLETNEGA PRESTOPNIŠTVA

Kazniva dejanja, ki jih izvršujejo mladoletniki, pa tudi druge oblike deviantnega vedenja mladih označujemo kot mladoletniško prestopništvo. Ta izraz uporabljamo zato, da bi označili pojav, ki je širši od tistega, ki ga označuje izraz kriminaliteta in ki obsega predvsem kazniva dejanja, ki jih izvršujejo mladoletniki. Tudi dejanja, ki jih store otroci in ki imajo znake kaznivega dejanja, sodijo v okvir mladoletniškega prestopništva (Filipčič 1998: 12).

Slovenija je v svoj kazenskopравни sistem sprejela ožji pomen mladoletniškega prestopništva in obravnavajo v tem okviru samo kazniva dejanja mladoletnikov, ki jih kazenski zakon določa kot kazniva dejanja in jih store mladoletniki, torej osebe med 14. in 18. letom starosti.

Tako se mladoletniku, ki je bil ob storitvi kaznivega dejanja že star 14 let, pa še ni bil star 16 let smejo izreči le vzgojni ukrepi. Kazensko odgovornemu starejšemu mladoletniku pa se lahko izreče tudi denarna kazen ali mladoletniški zapor, ravno tako pa tudi prepoved vožnje motornega vozila ali izgon tujca iz države (Kazenski zakonik 2000: 72. člen).

Odklonsko vedenje mladoletnikov, ki se ne kaže v storitvi kaznivih dejanj, morajo obravnavati drugi zunajsodni organi, ki bodo mnogo lažje reševali njihove probleme. Kazenski postopek lahko pomeni za marsikaterega mladoletnika hud pretres in bi bilo nepravilno, če bi ta postopek uporabljali za obravnavo mladoletniških ravnanj, ki niso kazniva (Filipčič 2004b: 51–52).

Predvsem lahko pomeni kazenski postopek za mladoletnika hud pretres, če je možnost, da se z njim seznanijo javnost. Res je, da je kazenski postopek za mladoletnike postopek zaprtega tipa, kar pomeni, da javnost nima vstopa v sodno dvorano. Vendar dandanes mediji vse bolj pronicajo na vsa področja družbenega življenja, še posebej na področja, ki veljajo za nekakšno tabu temo.

Družba negativno reagira na mladoletniško delinkvenco in jo strogo obsoja. Upravičeno se družba boji, da bo vedno več mladih stopilo na tako imenovana "kriva pota" in se bodo vdali pastem kriminalitete. Ta strah družbe pred nezaželenim vedenjem mladih in predvsem strah

pred mladoletnimi delinkventi se kaže tudi v odzivu javnosti na kriminalna dejanja mladoletnih.

Na primer: angleški primer imenovan Bulger case, imenovan po priimku dveletnega Jamesa, ki sta ga leta 1993 izpred trgovine odpeljala dva desetletna fanta, ga mučila, ubila in pustila na tirih. Mediji so objavili vse podrobnosti tega zločina in tudi imeni in fotografiji obeh desetletnikov. Angleška javnost je bila zgrožena in 30.000 ljudi je podpisalo peticijo, v kateri je zahtevalo najstrožje kaznovanje fantov. Tudi institucije so se odzvale podobno in sodišče je odločilo, da bo oba otroka obravnavalo v postopku za polnoletne in jima je izreklo 8 let bivanja v zaprti instituciji, ki jo je Home Secretary zvišal na 15 let zaradi "public concern". Nihče ni skušal razumeti, zakaj sta fanta storila to dejanje, zadovoljili so se z oznako, da sta pač zlobna. V letu 2001 sta bila z dopolnjenim 18. letom izpuščena in sta skupaj s svojima družinama dobila novo identiteto, ker bi bilo sicer njuno življenje ogroženo (Filipčič 2004b: 51–52).

Nanizala bi lahko še več primerov mladoletnega prestopništva, ki so bili predstavljeni v medijih, vendar se bom k temu vrnila kasneje v naslednjih poglavjih, saj je sedaj najprej potrebno opredeliti mladoletno prestopništvo.

Kazenski zakonik v šestem poglavju obravnava vzgojne ukrepe in kazni za mladoletnike. Tudi o kaznih in vzgojnih ukrepih bom še podrobneje spregovorila v naslednjih poglavjih, saj si zaslužijo posebno obravnavo, glede na njihov namen, ki jim ga mnogi strokovnjaki pripisujejo.

Vrnimo se h kaznivim dejanjem, kot so razdeljena v Kazenskem zakoniku. Predstavljena so v sledeči tabeli.

Kazniva dejanja so v Kazenskem zakoniku razdeljena po poglavjih in so prikazana v tabeli.

Tabela 1.1.1: Kazniva dejanja

KAZENSKI ZAKONIK
POGLAVJE/kaznivo dejanje
KD ZOPER ŽIVLJENJE IN TELO umor, poskus umora lahka telesna poškodba, huda telesna poškodba
KD ZOPER ČLOVEKOVE PRAVICE IN SVOBOŠČINE ogrožanje varnosti, grdo ravnanje
KD ZOPER SPOLNO NEDOTAKLJIVOST spolni napad na osebo, mlajšo od 15 let
KD ZOPER PREMOŽENJE rop, izsiljevanje poškodovanje tuje stvari nasilništvo

Vir: Mušič 2004: 25.

Največ kaznivih dejanj storijo otroci in mladostniki v strnjениh naseljih in sicer v stanovanjskih hišah ter na cestah in ulicah. Po številu gostitev kaznivih dejanj sledijo šolski prostori in gostinski lokali. Storilci so največkrat fantje (Mušič 2004: 25).

Na tem mestu bi omenila še raziskavo, ki jo je opravil Roy (1963; v Vander Ven in Cullen 2004: 276). Namreč, v tej raziskavi je prišel do ugotovitve, da čeprav so otroci, ki živijo v urbanem okolju bolj nagnjeni k delinkventnosti, če njihove matere delajo polni delovni čas, se takšna povezava ni pokazala pri otrocih, ki živijo v ruralnem okolju. To razliko pojasnjuje s povečanim številom hišnih opravil v ruralnem okolju, ki so med drugim mehanizmi kontrole otrok, saj je njihov čas po končanem pouku zapolnjen.

Poleg tega, Roy (1963; v Vander Ven in Cullen 2004: 276) pravi, da je ena izmed značilnosti, ki je privedla do te razlike tudi v tem, da tako imenovani urbani otroci živijo v bolj socialno neorganiziranih, visoko kriminalnih okoljih kot tako imenovani ruralni otroci. Pomanjkanje

materinega nadzora lahko urbane otroke naredi bolj občutljive za delinkventnost in kriminalne priložnosti.

Pri tej raziskavi je avtor povezoval okolje v katerem živi otrok in pa zaposlenost matere. Vendar je večji poudarek dal na okolje in ob prisotnosti tega dejavnika, bi bilo potrebno pozornost usmeriti tudi na dejanske razlike med urbanim in ruralnim okoljem. Namreč, če navedem le oris enega izmed argumentov, ki bi ga morali upoštevati in sicer da so v urbanem okolju socialne vezi med ljudmi bolj šibke kot med ljudmi v ruralnem okolju. To je le ena izmed kritik, ki sem jo sama opazila in sem mnenja, da tudi najbolj izstopa. Tako bi bilo, vsaj po mojem mnenju, potrebno upoštevati razlike in značilnosti urbanega in ruralnega okolja. Avtor je namreč v raziskavi skušal dokazati, da zaposlenost mater vpliva na delinkventnost otrok in ob tem je spregledal značilne razlike med urbanim in ruralnim okoljem. Saj je ravno okolje tisto, ki ima poseben vpliv na delinkventnost otrok. Delinkventnost mladoletnikov je možno preučevati z več vidikov. V nadaljevanju bom predstavila nekatere vidike mladoletnega prestopništva.

1.2 SOCIOLOŠKI VIDIKI MLADOLETNEGA PRESTOPNIŠTVA

Preden se osredotočim na nekatere posamezne sociološke poglede na kriminaliteto in deviantnost, je potrebno opredeliti deviantnost s sociološkega vidika.

»Ameriški sociolog Marshall B. Clinard je predlagal, da se pojem deviantnost uporablja za tiste situacije, v katerih se vedenje odvija v smeri, ki je ne odobravamo, in to v takšni meri, da prestopi meje tolerance skupnosti« (Haralambos in Holborn 2005: 393).

Po njegovi opredelitvi sta kriminaliteta in delinkvenca najbolj očitni obliki deviantnosti. Kriminaliteta po njegovi opredelitvi vključuje tiste dejavnosti, ki kršijo zakon neke države in se kaznujejo po službeni dolžnosti, delinkvenca pa vključuje dejanja, ki so kriminalna, ali pa jih imamo za antisocialna in jih izvršijo mladi ljudje (Haralambos in Holborn 2005: 393).

Poleg tega je potrebno pri sociološki definiciji in opredelitvi kriminalitete ter njene različice, deviantnosti, upoštevati kulturno pogojenost le te. Kultura se skozi čas spreminja in glede na njene spremembe v času in prostoru se spreminjajo tudi dejanja, ki jih opredelimo kot delinkventna.

V nadaljevanju bom le na kratko opredelila samo nekatere sociološke poglede na deviantnost. Predvsem sem se osredotočila na tiste poglede, katere lahko najbolj povežem z mojo temo diplomske naloge.

1.2.1 DEVIANTNOST–FUNKCIONALISTIČNI POGLED

Ta pogled svoje razlage ne začenja s posameznikom, ampak njegova funkcionalistična analiza deviantnosti izhaja iz družbe kot celote. Saj izvor deviantnosti išče v naravi družbe in ne v biološki ali psihološki naravi posameznika. Vsi funkcionalisti se strinjajo, da so potrebni mehanizmi družbenega nadzora, in ti so zanje policija in sodišča, katerih naloga je, da brzdajo deviantnost in tako zaščitijo družbeni red (Haralambos in Holborn 2005: 397).

S tem pogledom se strinjam do mere, da potrebujemo mehanizme družbenega nadzora, da ukrotijo deviantnost in da zaščitijo družbeni red. Vendar pa se ne morem strinjati z idejo, da je izvor deviantnosti le v naravi družbe, saj je po mojem mnenju potrebno upoštevati vse dejavnike. Potrebo je upoštevati tudi biološke in psihološke značilnosti posameznika, okolje v katerem živi in družbeno dogajanje v tem okolju.

1.2.2 KRIMINALITETA KOT NEIZOGIBEN POJAV

Emile Durkheim je razvil ta argument v svoji razpravi o kriminaliteti, v kateri je sklepal, da je kriminaliteta neizogiben in normalen pojav družbenega življenja. Kriminaliteta naj bi bila, po njegovem mnenju, navzoča v vseh tipih družbe. Seveda pa je njena stopnja višja v bolj razvitih, industrializiranih državah. Poleg tega, je po njegovem mnenju kriminaliteta integralni del vseh zdravih združb. Le ta je neizogibna, ker vsak pripadnik družbe ne more biti enako predan kolektivnim občutkom, pri katerih omenja predvsem skupne vrednote in moralna prepričanja družbe. Upoštevati je potrebno tudi, da so posamezniki izpostavljeni različnim vplivom in okoliščinam in je zato nemogoče, da bi bili vsi enaki in da bi vsi v enaki meri spoštovali zakone (Haralambos in Holborn 2005: 397).

Za ta pogled bi lahko rekla, da zajame vse značilnosti, predvsem pa se osredotoči na posameznika in na njegovo doživljanje družbenih vrednot in norm. To doživljanje pa je seveda odvisno od okolja, v katerem živi. V tem okolju je po mojem mnenju največ v stiku s

svojo družino in z ožjimi sorodniki ter s prijatelji ožjega kroga. Tako je družina in pa ožji krog prijateljev, brez sošolcev in širšega kroga vrstnikov, ožji krog okolja, v katerem posameznik najbolj pridobi in ponotrani družbene vrednote in norme.

1.2.3 KRIMINALITETA KOT FUNKCIONALNI POJAV

»Zločin ni samo neizogiben, temveč je lahko tudi funkcionalen. Durkheim je dokazoval, da postaja disfunkcionalen, s čimer misli, da postaja škodljiv za družbo takrat, ko je njegova stopnja nenavadno visoka ali nizka« (Haralambos in Holborn 2005: 397).

Durkheim ravno tako sklepa tudi, da funkcija kazni ni odstranitev zločina v družbi, temveč ohranitev kolektivnih občutkov na potrebni stopnji moči. Namreč, brez kazni bi kolektivni občutki izgubili svojo moč nadziranja vedenja in zato bi stopnja kriminalitete dosegla točko, kjer bi postala disfunkcionalna (Haralambos in Holborn 2005: 397–398).

Čeprav velja rek: »Kazen mora biti vzgojna.«, to še ne pomeni, da mora biti stroga ne glede na storjeno dejanje. Funkcija kazni po mojem mnenju niti ne more imeti tako imenovanega odstranitvenega učinka. Tako ne more odstraniti kaznivega dejanja iz družbe, da se le to ne bi več pojavljalo.

1.2.4 INTERAKCIONISTIČNI POGLED

Ta pogled preusmerja pozornost od deviantnih oseb kot takih ter motivacij, pritiskov in družbenih sil, za katere se domneva, da usmerjajo vedenje deviantnih oseb. Osredotoča se na interakcijo med deviantnimi osebami in tistimi, ki jih opredeljujejo kot deviantne. Preučuje, kako in zakaj so posamezniki in skupine označeni kot deviantni, in učinke takšnih definicij na njihovo nadaljnje delovanje.

Becker meni, da po eni strani ne obstaja vedenje, ki bi ga imenovali deviantno. Neko dejanje postane deviantno takrat, ko ga drugi kot takega zaznavajo in označijo (Haralambos in Holborn 2005: 413).

Ravno tako kot v naši družbi Kazenski zakonik označuje deviantna dejanja, jih le ta označuje tudi v drugih družbah. Le da je obravnava le teh v vsaki družbi drugačna, saj je odvisna od

razvoja družbe in s tem različnosti prava v družbah, od njenega mišljenja, zgodovinskega razvoja in še bi lahko naštevali.

1.2.5 TRADICIONALNI MARKSISTIČNI POGLEDI NA DEVIANTNOST

V okviru tega pogleda zasledimo mišljenje, ki pravi, da so za družbo značilne skupine, med katerimi obstaja tekmovanje in konflikti v interesih. Zakone oblikuje država, ki predstavlja interese vladajočega razreda. Sociologi sklepajo, da je kriminaliteta razširjena v vseh družbenih slojih.

Organizirani kriminal Pearce pojmuje kot služabnika vladajočega razreda, ki ga slednji uporabi takrat in tam, kjer to ustreza njegovim namenom (Haralambos in Holborn 2005: 422–423).

»Marksisti torej:

1. *Soglašajo, da leži ključ za razumevanje kriminalitete v materialnih osnovah družbe. Tako kot Marx imajo ekonomijo za najbolj pomemben del vsake družbe.*
2. *Menijo, da je za kapitalistične družbe značilna neenakost v premoženju in moči posameznikov ter da so v teh neenakostih korenine kriminalitete.*
3. *Podpirajo korenito preoblikovanje družbe: dejansko menijo, da sociološke teorije kriminalitete niso posebno koristne, če na praktičen način ne prispevajo k osvoboditvi posameznikov od življenja v kapitalizmu« (Haralambos in Holborn 2005: 428).*

Ta pogled upošteva eno izmed mojih hipotez, ki pravi, da nižji materialni standard družine povzroča mladoletno delinkvenco, saj je znotraj te hipoteze zajeta neenakost posameznikov glede na njihovo ekonomsko stanje in z njim povezan ekonomski status.

2. DRUŽINA IN NJENE FUNKCIJE

V nadaljevanju se bom osredotočila na družino in na njene funkcije ter na kritike te institucije, ki so relevantne za naslov diplomske naloge. Družina pravzaprav je institucija, znotraj katere živijo njeni člani, ki so med seboj bodisi ozko sorodstveno povezani, ali pa celo širše povezani. Omeniti je potrebno tudi različne tipe družin. Tako poznamo dvostarševske družine, kjer otrok ali pa otroci živijo z obema staršema. Poleg tega tipa poznamo še enostarševske družine, kjer otrok ali pa otroci živijo le z enim staršem. Seveda so lahko posamezni tipi družin razširjeni še s sorodniki, s starimi starši, strici, tetami...

»Družina je osnovna institucija zasebnega življenja, kjer se oblikuje večina za ljudi pomembnih družbenih odnosov. Stalno nas poziva k temu, da se odzivamo nanjo in na potrebe njenih članov. Je socialna skupina, ki sloni na prostorski ali časovni povezanosti in pripadnosti članov. Poleg tega je primarna skupina, katere člani so sorodstveno, čustveno in solidarnostno povezani ter socialna institucija, predvsem v odnosu do drugih družbenih skupin in institucij, katere ji nalagajo določene norme in pričakovanja glede vedenja in življenja njenih članov« (Ule in Renner 1991 v Dremelj 2003: 152).

Tomorijeva (1994: 18) pa pravi, da je družina skupnost oseb na različnih stopnjah razvoja, da je skupnost, ki skrbi za otroke. Poleg tega omenja tudi, da je družina prvi posrednik norm in pravil, ki veljajo v neki družbi. Je tudi nosilec vrednot, ki označujejo življenje in so v skladu s širšim sociokulturnim prostorom.

Oblikovati definicijo družine, ki bi ustrezala vsem kriterijem, da bi zajemala bistvene dimenzije družin, je eden izmed problemov, s katerim se že vrsto let ukvarjajo razni strokovnjaki. Rennerjeva (2006: 2) pravi, da je problem oblikovati definicijo in tipologizacijo družin, ki bo raziskovalna, inkluzivna, se pravi nediskriminatorna in operativna. Rennerjeva nadaljuje z opredelitvijo problema, ki se pojavlja tudi zaradi drugačnega razumevanja pojma družine pri različnih vrstah stroke. Tako na primer statistična stroka uporablja definicijo družine, ki se uporablja za popisne in populacijske statistične namene in jo priporoča tudi Ekonomska komisija Združenih narodov za Evropo (UNECE).

Ta definicija se glasi: »Družino definiramo v ožjem smislu kot jedrno družino, to je, dve ali več oseb, ki živijo v skupnem gospodinjstvu in so med seboj povezane bodisi z zakonsko zvezo, kohabitacijo ali starševskim razmerjem« (Keilman 2003 :11 v Renner 2006: 3).

Ravno iz te definicije pa izhaja statistična tipologija družin:

- družine zakonskih parov z ali brez otrok,
- neporočeni (kohabitirajoči) pari z ali brez otrok,
- matere z otrokom/i, očetje z otrokom/i (pri čemer mora s staršem živeti vsaj en otrok)

(Rener 2006: 3).

Za primerjavo različnih definicij družine si oglejmo še primer sociološke definicije družine:

»Družino definiramo kot skupino oseb, ki živijo v skupnem gospodinjstvu in jo sestavlja vsaj en otrok in vsaj en odrasel in so med seboj povezani z zakonsko zvezo ali kohabitacijo in s starševskih razmerjem« (Nowotny, Fux, Pinnella 2004: 28 v Rener 2006: 3).

Definicija OZN pa se glasi takole: *»Družino predstavljajo vsaj en (odrasel) človek ali skupina ljudi, ki skrbi za otroka/e in je kot taka (torej kot družina) prepoznana v zakonodajah ali v običajih držav članic« (Family: Forms and Functions 1992 v Rener 2006: 4).*

Na osnovi te definicije se je razvila tudi tipologija družin, in sicer:

1. **jedrne družine**, kamor uvrščajo biološke in socialne jedrne družine staršev in otrok, enostarševske družine in adoptivne družine.
2. **razširjene družine**, kamor uvrščajo tri- in več generacijske družine, poligamne razširjene družine in plemenske razširjene družine.
3. **reorganizirane družine**, kamor sodijo dopolnjene ali vzpostavljene družine, življenje v skupnostih in reorganizirane družine istospolnih partnerjev (Cseh-Szombathy 1992:5 v Rener 2006: 4).

V zadnjem desetletju je bila v socioloških raziskavah družine pogosta Brownova (1992: 210–212 v Rener 2006: 4–5) tipologija družin, ki slednje razvršča takole:

1. **jedrne družine** (dveh staršev in otrok)
2. **klasične razširjene družine** (vertikalno in horizontalno razširjene ter družine, sestavljene iz več jedrnih družin, ki jih povezuje sorodstveno razmerje in strnjena lokacija bivanja)
3. **modificirane razširjene družine** (družine, ki so geografsko ločene, a vzdržujejo redne sorodniške stike in si nudijo vzajemno oporo)
4. **enostarševske družine**
5. **reorganizirane družine** (ponovno vzpostavljene družine oziroma družine, kjer je vsaj en starš socialni in ne tudi biološki starš).

Renerjeva (2006: 5) je mnenja, da bi bilo smiselno razlikovati le med dvema vrstama družine, in sicer med jedrnimi družinami in razširjenimi družinami. Pri čemer so jedrne družine: dvostarševske družine, enostarševske in reorganizirane družine; razširjene pa so: klasične razširjene družine ter razpršene družine.

Polemik glede definicije oziroma glede definicij družine je še več, vendar se ne bom posebej ustavljala pri tem problemu. Izpostavila sem le nekaj problemov definicij družine in skozi le te skušala definirati družino in tipe družin.

Kar je relevantno za nadaljnjo razlago vloge družine pri mladoletnem prestopništvu, je njena funkcija in vpliv, ki ga ima na otroke. Nekateri strokovnjaki se držijo trditev, da je družina v tako imenovani krizi in da je le ta eden izmed dejavnikov, ki lahko povzročijo mladoletno delinkvenco.

Poleg trditev nekaterih sociologov, da je družina v krizi, mnogi dokazujejo, da je družina izgubila nekatere funkcije. Institucije, kot so šole, podjetja in druge so se specializirale za funkcije, ki jih je prej opravljala družina.

Po Parsonsevemu (v Haralambos in Holborn 2005: 365) mnenju je vloga družine še vedno bistvena. Družina se je le bolj specializirala, kar pa še ne pomeni, da je njen pomen upadel. Družina namreč po njegovem mnenju s strukturiranjem osebnosti mladih in stabiliziranjem osebnosti odraslih oskrbuje svoje člane s psihološkim urjenjem, potrebnim za zadostitev zahtev družbenega sistema.

Čustvena opora in urjenje družinskih članov za sprejemanje zahtev družbenega sistema, za prilagajanje v njem ter za delovanje v skladu z družbenimi pravili, ki jih ta sistem zahteva, je odločilna naloga družine. V primeru, da starši ne spoštujejo družbenih pravil in da ne vedo, kako bi ravnali, da bo njihovo ravnanje v skladu z družbenimi pravili, potem tega znanja niti ne morejo prenesti na svoje potomce, na otroke.

Izguba nekaterih funkcij je povzročila, da so druge postale bolj pomembne. To podpira tudi Dennis (v Haralambos in Holborn 2005: 365), ki meni, da družina omogoča priložnost za sodelovanje v odnosu, v katerem je posameznik cenjen kot osebnost.

Poleg njega tudi Young in Willmott (v Haralambos in Holborn 2005: 365) poudarjata podobno, namreč, da se pomen čustvene opore, ki jo dajejo družinska razmerja, povečuje, medtem ko družina izgublja druge funkcije.

Pomen čustvene podpore družine je velik. Mladostniki, predvsem tisti, ki se še iščejo in niti ne vedo, kdo sploh so, potrebujejo čustveno oporo najbližjih in občutek, da so cenjeni kot osebnosti, takšni kot so. Ta opora je za njih obramba pred »zunanjim«, družbenim svetom, v katerem potekajo različni odnosi med mladostniki. Med nekaterimi vrstniki še mogoče najdejo čustveno oporo, vendar je okrog njih še veliko več vrstnikov, izmed katerih ima vsak svojo osebnost in tudi svoje mišljenje o družbenih pravilih in o tem, kaj je prav in kaj ne.

Vendar ne vstopajo v vsakdanje odnose skozi komunikacijo le z vrstniki, ampak tudi z drugimi ljudmi, npr. z učitelji, strokovnimi delavci znotraj šole in drugimi. Ravno ta komunikacija pa lahko pripelje do problemov. Posamezniki, ki niso veščji komunikacije in ne znajo pristopiti k drugim ljudem, iščejo vse mogoče druge načine, da bi se vključili v del neke skupine. To je najbolj vidno pri tako imenovanih raznih vrstniških skupinah, kjer posamezniki razvijajo svoja pravila, norme, vrednote. Posamezniki, ki ne znajo komunicirati in se upreti pritiskom vrstnikov, lahko hitro zaidejo na pot, ki vodi v mladoletno prestopništvo.

Šola torej le pomaga družini pri socializaciji otrok, vendar pa se ne more posvetiti vsakemu posamezniku posebej, kot lahko to stori družina. Šola je dejavnik socializacije. Parsons (v Haralambos in Holborn 2005: 736) pravi, da postane šola po primarni socializaciji znotraj družine osrednji dejavnik socializacije. Znotraj družine, po njegovem mnenju, otroka obravnavajo z vidika partikularističnih kriterijev. Starši namreč ravnaajo s svojim otrokom kot s svojim posebnim otrokom in ga ne obravnavajo z vidika kriterijev in pravil, ki bi jih lahko pripisali vsakemu posamezniku. V širši družbi in tako tudi v šoli pa se posameznika obravnava z vidika univerzalističnih standardov, ki veljajo za vse člane.

Šola kot dejavnik socializacije ravno tako prenaša družbene norme in vrednote na posameznike, vendar na drugačen način kot družina. Tako šola pomaga družini pri socializaciji otrok v smislu prenašanja družbenih norm in vrednot ter v izobraževanju otrok za nadaljnje družbeno življenje.

Tako spet drugi strokovnjaki trdijo, da družina ni izgubila svojih funkcij, ampak da so specializirane institucije funkcije družine le izboljšale in jih dopolnile. Takšnega mnenja je tudi Ronald Fletcher (v Haralambos in Holborn 2005: 366).

Fletcher (v Haralambos in Holborn 2005: 365) trdi, da je odgovornost družine za socializacijo mladine še vedno pomembna in da se le ta funkcija ne prelaga na državno šolstvo. Ravno tako država ni odpravila odgovornosti družine za fizično blagostanje njenih članov. Zdravje njenih

članov je še vedno skrb družine, vendar ji pri tem pomagajo tudi specializirane institucije. Res je, da je družina izgubila svojo funkcijo kot enota proizvodnje. Vendar pa ohranja ekonomsko funkcijo kot enota potrošnje.

Tudi Filipčičeva (2002: 16) meni, da je družina pomembna enota potrošnje. Pravi, da se tega zavedajo tudi ekonomski sistemi, ki poskušajo družini prodajati izdelke, hkrati pa ji nudijo več varčevalnih shem.

Pomen družine poudarjajo nekatere družbene vede pri pojasnjevanju določenih družbenih pojavov. Kriminologija velikokrat opozarja na pomen družine za razvoj delinkventnosti pri posamezniku, ki temelji na podlagi številnih teorij o vzrokih delinkventnega vedenja in psiholoških spoznanj (Filipčič 2002: 16).

Funkcije družine so:

- zadovoljevanje spolnih potreb moškega in ženske
- zagotavljanje reprodukcije družbe z rojevanjem potomstva
- osebna stabilnost odraslih (zadovoljevanje čustvenih potreb, občutka varnosti)
- socializacija otrok (prenašanje vrednostnega sistema z generacije na generacijo)
- ekonomska funkcija družine (proizvodnja in potrošnja)

(Filipčič 2002: 17).

Poleg že naštetih funkcij družine je potrebno omeniti še negovalno delo družine. Predvsem je le to izpostavljeno v času, ko so v družini majhni otroci in pa v primerih, ko so v družini tudi starejši ljudje, ki ne zmorejo več vseh del opraviti sami in potrebujejo posebno nego ravno tako kot majhni otroci. Vendar otroci potrebujejo nego vseskozi, tudi, ko odrastejo. Le da se ta nega spremeni v nego odnosov in nega preide predvsem v čustveno podporo družine ter v občutek varnosti, ki ga družina v okviru svojih funkcij nudi svojim članom.

»Večina sociologov zatrjuje, da je družina v krizi. Ta se po mnenju nekaterih sociologov kaže tudi v naraščanju mladoletniškega prestopništva. Lahko rečemo, da je kar splošno sprejeto mnenje, da so otroci, ki odraščajo v neurejenih družinah (pogosti prepiri med staršema, alkoholizem, razvezani starši, otroci samohranilk) nagnjeni k prestopniškemu vedenju« (Filipčič 2002: 19–20).

Na vidiku so predvsem enostarševske družine, saj so raziskave pokazale, da so mladostniki, ki so storili kaznivo dejanje, izhajali večinoma iz enostarševskih družin. Vendar pa ne moremo posploševati takšnih rezultatov in govoriti le na splošno, da so otroci, ki živijo v enostarševskih družinah, bolj nagnjeni h kriminalnim dejanjem, kot otroci, ki živijo v dvostarševskih družinah. Poleg pojma enostarševske družine, je v uporabi tudi pojem samohranilska družina, ki ravno tako pomeni, enega izmed staršev, ki živi sam z otrokom ali z otroci. V tem pojmu je bolj poudarjen materialni status družine, saj že samo ime pove, da je le eden izmed staršev prisoten v družini in da le-ta prinaša družini materialna sredstva za preživetje.

Poleg materialnega standarda je enostarševska družina tudi socialno bolj ranljiva. Že zaradi samega poimenovanja enostarševska družina je bolj na vidiku kot pa dvostarševske družine. Enostarševske družine so na nek način stigmatizirane s samim pojmom, ker v družbi še vedno velja dvostarševska družina kot »tista prava družina«.

Kot pravi Sieder (1998: 259), je pogosto uporabljeni pojem samohranilska družina zavajajoč, kadar ima otrok redne in intenzivne stike s staršem, ki živi ločeno od njega in v primeru, ko si mati in oče ne delita le radosti, ampak si fleksibilno in pravično delita tudi bremena vzgoje otrok. Tisti starš, pri katerem otrok živi, utegne imeti pri vzgoji večji vpliv.

Otrok je v takšni situaciji, kot jo zgoraj opisuje Sieder (1998: 259), zmeden, saj ima dve referenčni osebi, torej starša, ki ga vzgajata in mu sporočata družbene norme in vrednote. Sploh če mu starša sporočata iste norme in vrednote v različnih pogledih, potem otrok težko sam razbere in ugotovi, katere so resnično družbeno sprejemljive. Res je, da utegne, kot pravi Sieder (1998: 259), imeti starš, pri katerem otrok živi, večji vpliv pri vzgoji. To je le še eden izmed problemov enostarševskih družin. Pomembno je, kakšne družbene vrednote in norme prenaša starš, pri katerem otrok živi, nanj.

Zato je potrebno pri raziskovanju in analizi povezav med mladoletnim prestopništvom in tipom družine, upoštevati tudi ozadja enostarševskih družin. V okviru ozadjev pa mislim tudi odnose med otrokom oziroma otroci in staršem, s katerim živijo in odnose z drugim staršem, s katerim ne živijo. K ozadjem družin se bom vrnila še v nadaljevanju.

3. DEJAVNIKI TVEGANJA

»Dejavniki tveganja za prestopniško vedenje so tiste subjektivne in objektivne značilnosti, ki povečujejo možnost in verjetnost, da se tako vedenje razvije« (Graham 1995 v Šelih 2000: 96).

Mnogi od teh dejavnikov ob vplivih drugih, varovalnih dejavnikov, sami po sebi ne privedejo do prestopniškega vedenja, lahko pa olajšujejo razvoj le-tega tako, da povečujejo mladostnikovo sprejemljivost za druge neugodne vplive (Graham 1995 v Šelih 2000: 96).

Tudi družina sama po sebi ne vpliva neposredno na mladoletniško delinkvenco. Ob neugodnih družinskih razmerah se lahko razvijejo dejavniki, ki potisnejo mladoletno osebo v delinkvenco. Vedno je potrebno preučiti tudi okoliščine določenega dejavnika in ugotoviti, ali je morda zveza med določenim dejavnikom in prestopništvom le navidezna oziroma posredna. Tako je potrebno tudi preučiti družinsko ozadje in okoliščine, v katerih živi družina mladoletnega prestopnika.

»Otrok, ki je poln energije in ekstravertiran, usmerja te svoje lastnosti v šport ali kako drugo intenzivno dejavnost, če ima za to spodbude v družini enako vitalnih in ekspanzivnih staršev. V zaprti, inhibirani in v okolje slabo vključeni družini pa je tak otrok lahko moteč in naporen, od doma beži v okolje, kjer se –nepripravljen in neusposobljen za konstruktivno odzivanje na zahteve po akciji– uveljavlja na destruktivne in drugačne neustrezne načine« (Tomori 1990 v Šelih 2000: 95).

Seveda je pomembno, ali družina podpira otroka pri njegovih odločitvah, na primer, če se odloči, da se bo ukvarjal s športom. Vendar se moramo zavedati, da večina družin zaradi težkih materialnih razmer težko omogoči otroku, da bi se lahko ukvarjal s športom profesionalno. V nekaterih družinah pa svojim otrokom tudi za rekreacijski šport ne morejo kupiti opreme. Tako se slab materialni položaj družine povezuje z nastankom mladoletne delinkvence.

Povezave med posameznimi dejavniki tveganja so zelo različne. Dejavniki tveganja običajno poslabšujejo možnosti uspešne obravnave prestopniškega vedenja in tudi prognozo pri posameznem mladostniku. Še posebno je v tem smislu neugodno, če se pri mladoletnem prestopniku povezuje, združuje ali celo medsebojno utrjuje več dejavnikov hkrati. Poznavanje dejavnikov tveganja povečuje možnost razumevanja prestopniškega vedenja kot pojava. Je pa tudi nujno potrebno za programiranje vrste in načina pomoči pri posameznem mladoletnemu prestopniku. Strokovna pomoč mora ustrezno upoštevati vse osebne značilnosti, ki se pri posameznem mladostniku povezujejo z njegovim prestopniškim vedenjem, jih odpravlja v celovitem procesu obravnave ali pa jih, če je to mogoče, na ustrezen način celo obrniti mladostniku in njegovemu nadaljnjemu osebnostnemu razvoju v prid (Šelih 2000: 95–96).

Upoštevati je potrebno vrsto dejavnikov in okoliščin le teh. Ne moremo trditi, da le eden izmed večih dejavnikov povzroča mladoletno delinkvenco. Potrebno je upoštevati več dejavnikov hkrati in njihov medsebojni vpliv. Med dejavnike tveganja uvrščamo vedenjske značilnosti posameznika, psihološke lastnosti, družino, šolo, socialno vedenje. Na kratko bom opredelila te dejavnike.

3.1 VEDENJSKE ZNAČILNOSTI

V tem delu so zajete predvsem vedenjske značilnosti posameznikov, in sicer prirojene in pa pridobljene značilnosti posameznika, po opredelitvi Earlsa (1995; Graham, 1999 v Tomori v Šelih 2000: 96). Poudarek je na vedenjskih značilnostih posameznika ob upoštevanju tudi širšega okolja, v katerem posameznik živi.

Med tistimi značilnostmi odzivanja in vedenja, ki jih določa poseben način funkcioniranja odločilnih struktur osrednjega živčevja in so torej biološko pogojene, raziskovalci neprilagojenega vedenja mladih najpogosteje navajajo njihovo impulzivnost, med njimi je tudi Earls (1995; Graham, 1999 v Tomori v Šelih 2000: 96). Takojšnje odzivanje brez poprejšnjega premisleka, nestrpnost in slabše sposobnosti za obvladovanje čustev, zlasti jeze, so skupaj z zmanjšanjem zmožnosti nadzora lastnih impulzov značilnosti, ki se združujejo v tej naravnosti. Impulzivno se občasno in ob določenih obremenitvah lahko odziva vsakdo, pri osebah s prestopniškim vedenjem pa je zelo pogosto celoten slog vedenja povezan s splošnim slabim nadzorom impulzov. Razumsko so mladi sicer sposobni oceniti neustreznost

takega vedenja, vendar pa pri mnogih med njimi to bistveno ne vpliva na motiviranost za trud k večjemu samoobvladovanju.

Sodobne raziskave duševnih funkcij pri mladoletnih prestopnikih pogosto ugotavljajo tudi značilnost, ki jo imenujemo zvišan prag vzburjenja (Olweus 1987 v Tomori v Šelih 2000: 96). Dejansko tudi sicer v vedenju mladoletnih prestopnikov opazamo večjo potrebo po vznemirjenju. Za svoje dobro počutje potrebujejo veliko intenzivnega dogajanja, če pa tega ni, so napeti, nemirni in nestrpni. Zato pogosto s svojim vedenjem sami sprožijo čim bolj razburljivo dogajanje, ali pa si že kako poiščejo ali celo sami ustvarijo okoliščine, v katerih je tej njihovi potrebi zadovoljeno (Tomori v Šelih 2000: 96).

»Mladi so prepuščeni lastnim izbiram, največkrat v začaranem krogu iskanj na ravni trenutnih prijateljstev med vrstniki ali pod vplivom medijsko posredovanih vrednot in vedenjskih slogov« (Mrgole 2003: 38).

Mladi, ki so popolnoma prepuščeni lastnim izbiram, si izberejo pot, ki je za njih najbolj ugodna, vendar se ob tem ne zavedajo posledic svojega dejanja. Pomemben jim je le trenutek, v katerem občutijo svoje zadovoljstvo in zadovoljstvo svojih vrstnikov.

3.2 PSIHOLOŠKE LASTNOSTI

Pri psiholoških lastnostih je pogosto težko presoditi ali so vzrok neustreznega vedenja ali pa posledica dolge vrste neugodnih dogajanj in izkušenj, ki se pri posamezniku lahko vrstijo že od najbolj zgodnjih razvojnih obdobij naprej. Za mnoge od teh lastnosti pa se kaj hitro izkaže, da so že sorazmerno zgodaj vzpodbujale razvoj neprilagojenega vedenja otroka, potem pa so se, ob neugodnih posledicah tega vedenja, še utrjevale in stopnjevale.

Mnogi mladoletni prestopniki imajo zelo nezadovoljujočo samopodobo in nizko raven samospoštovanja. Občutja lastne nevrednosti, nesposobnosti in nemoči pa so za vsakogar izjemno neprijetna in boleča. Zato bodoči prestopniki pogosto poizkušajo preseči te vrzeli v doživljanju svoje podobe s poudarjenim vedenjem, ki jim daje občutje moči in obvladovanja. Poleg tega se mladostniki soočajo z veliko potrebo po sprejetosti v skupini vrstnikov.

Značilna lastnost mladoletnih prestopnikov je tudi slabša socialna zrelost (Earls 1995 v Tomori v Šelih 2000: 97). Ta jim pogosto otežkoča ustrezno razpoznavanje socialnih situacij

in s tem onemogoča izbiro in razvijanje primernih, socialnemu dogajanju prilagojenih načinov vedenja. S tem je povezana tudi značilna nesposobnost za prevzemanje odgovornosti za svoje vedenje. Mladoletni prestopniki tudi za svoje lastno neustrezno vedenje pripisujejo krivdo drugim. Razloge za svoje ravnanje vidijo v drugih, zunaj sebe in v objektivnih okoliščinah (Tomori v Šelih 2000: 97–98).

3.3 ŠOLSKI (NE)USPEH

Pri dejavniku šole se osredotočam na učni uspeh mladih, na njihovo pot izobraževanja in uspešnost vključevanja v izobraževalni sistem.

Šolska neuspešnost in težave pri vključevanju v proces izobraževanja so pri mladostnikih lahko hkrati pomemben dejavnik, ki povečuje možnost prestopniškega vedenja in je znamenje splošne manjše prilagodljivosti ter nesocializiranosti (Tomori v Šelih 2000: 103).

Še posebej je šolska neuspešnost dejavnik, ki povečuje možnost mladoletnega prestopništva v primeru, če starši preveč zahtevajo od otroka na področju učnega uspeha. V nekaterih primerih dajejo starši na prvo mesto otrokove ocene in uspeh in zato mogoče kdaj celo preveč upoštevajo svoje želje in ne otrokovih. Predvsem v osnovni šoli, na začetku otrokovega izobraževanja nekateri starši dajejo na prvo mesto otrokove ocene, ki naj bi mu odprle vrata do nadaljnega izobraževanja in s tem do čim večje ekonomske neodvisnosti.

Morda starši skušajo skozi otroka doseči svoje želje in te želje prenašajo na otroka in na njegovo pot izobraževanja. S tem mu krojijo pot izobraževanja in v tem primeru se lahko zgodi, da otrok ne bo pokazal šolske uspehe, ker pot izobraževanja ne poteka po njegovih željah. Tako skuša otrok zbežati iz takšnega izobraževanja in postane upornik, saj čuti določen pritisk, da mora doseči najvišje rezultate in da mu sledi nekakšna kazen, če jih ne bo dosegel. Zato lahko vidi pot iz vsega tega tudi v prestopništvu, ker v družini ne najde opore, ki bi jo potreboval, da bi se lahko soočil s šolsko neuspešnostjo.

Problem je tudi, če se starši ne zanimajo za otrokove šolske uspehe. V tem primeru si lahko otrok razlaga to nezanimanje staršev za šolski uspeh kot nepomembnost le tega. Zato se morda ne trudi več v šoli in mu le ta ni pomembna. Prioriteto mu pričnejo predstavljati druge stvari.

3.4 SOCIALNO OKOLJE

Prestopniško vedenje mladih je najpogosteje povezano z neugodnimi splošnimi gmotnimi in socialnimi razmerami, s kulturno in ekonomsko prikrajšanostjo, kakršnokoli obrobnostjo. Do socialnega okolja, ki mu je posameznik odtujen, se ne čuti sprejetega v njem, mladostnik ne razvija pripadnosti, ki je podlaga za sprejemanje meril in vrednot. Prenapolnjena naselja kakorkoli subjektivno ali objektivno prikrajšanih prebivalcev z malo možnostmi za zdravo samouveljavitev in neškodljivo sprostitev kar nekako kličejo k vedenju prestopanja vsakovrstnih meja. V soigri s pomanjkanjem ustreznih družinskih vplivov in spodbud ter neugodno osebno naravnostjo mladostnika je tako socialno okolje lahko tisti dopolnilni dejavnik tveganja, ki se sešteje v večjo verjetnost razvoja prestopniškega vedenja (Tomori v Šelih 2000: 104).

3.5 DRUŽBA TVEGANJA IN INDIVIDUALIZACIJA

»V družboslovju se je za proces prestrukturiranja in dinamiziranja življenjskih stilov že utrdil naziv individualizacija« (Ule 2002: 28).

Proces individualizacije je vse prej kot homogen in enoznačen proces.

Ta proces ravno tako pusti svoj pečat pri mladostnikih in pomeni določeno tveganje in možnost za še večjo socialno ranljivost. Pomemben dejavnik znotraj tega procesa je tudi nezaposlenost mladih in negotovost prihodnosti. Predvsem pa to posledico tako imenovane družbe tveganja občutijo pripadniki nižjih slojev, kar pomeni, da so le ti še bolj socialno ranljivi.

Poleg tega pa družbe postajajo obsežne in goste in kot pravi Durkheim (1992: 48), čim bolj postajajo obsežne in goste, tem bolj postajajo kompleksne. Pri tem pa se množijo individualne razlike in kmalu ne bo med člani družbe nič več skupnega.

Proces individualizacije je problematičen, ker povzroča nastajanje vse večjih individualnih razlik med posamezniki in tako zmanjšuje možnost tako imenovanih kolektivnih občutkov. Ti so potrebni za delovanje družbe, saj morajo v družbi obstajati pravila, s katerimi so vsi seznanjeni in se z njimi tudi strinjajo v tolikšni meri, da živijo in delujejo v skladu z njimi.

»Okoliščine sodobne družbe, še posebej, tiste, ki pospešujejo individualizacijo, vodijo v krhanje socialnih omrežij družine, sorodnikov in prijateljev« (Beck 2001 v Dremelj, 2003: 149).

Uletova (2000: 39–40), meni, da socialno ogroženim mladim in mladim, ki jim grozi dolgotrajna nezaposlenost, manjkajo pomembni dejavniki socialnega imunskega sistema, namreč viri skupinske sociokulturne kreativnosti, skupinska samopomoč in solidarnost vrstnikov. Ena od posledic tega stanja je tudi večja socialna ranljivost mladih iz socialno ogroženih slojev družbe in mladih brez zaposlitvenih možnosti.

Vsa ta nasprotja in težave, s katerimi se morajo soočati mladi, povečujejo socialno in psihično ranljivost mladih. Bistvo socialne ranljivosti je stopnjevanje težav in kopičenje nerešenih problemov, ki izhajajo eden iz drugega, na primer slab šolski uspeh, nizka izobrazba, slabe zaposlitvene možnosti, materialne, socialne, čustvene, zdravstvene težave... Strukturne lastnosti socialne ranljivosti (na primer slab izhodiščni položaj) se praviloma prepletajo s kulturnimi in interakcijskimi vidiki (Ule 2000: 43).

Izraz socialna ranljivost so uvedli trije belgijski raziskovalci Van Kerckvoorde, Vettenburg in Walgrave (1984, v Schuyt 1995: 8 v Ule 2000: 41) in z njim označili posameznike, ki so, kadar so v stiku z družbenimi institucijami, bolj izpostavljeni njihovem nadzoru in sankcijam, kot pa imajo od institucionalnega poseganja koristi. Schuyt (1995: 25–26 v Ule 2000: 41) ugotavlja, da literatura deli kazalce socialne ranljivosti v štiri skupine.

Omenila bom le dve izmed štirih, ki sta po mojem mnenju najbolj relevantna za to temo in sicer:

1. Neopravičeno izostajanje iz šole, zgodnje in redno uživanje alkohola, milejše oblike mladinskega kriminala, eksperimentiranje z drogami, občasno eksperimentiranje s spolnostjo, slaba disciplina pri delu, splošen odpor do zunanjega sveta, staršev, starejših in predstavnikov avtoritet. Za ta kazalec je tipično agresivno reševanje tako umišljenih kot dejanskih problemov, ki jih imajo posamezniki in posameznice s sabo in starši. Običajno gre za nezavedno pretirano reagiranje na problem.
2. Iskanje močnih skupinskih povezav zunaj družine, iskanje alternativnih avtoritet, vključevanje v religiozne skupine oziroma verske sekte ali v mladostniške tolpe, ki zahtevajo izjemno pokorščino močnim voditeljem. Upoštevanje skupinskih norm daje posameznikom občutek varnosti in priznanja s strani skupine. Potrebo po močni povezanosti z drugimi lahko zadovolji tudi aktivno članstvo v športnih klubih. Ta vrsta

aktivnega sodelovanja v skupinah, z razliko od prve skupine znakov, ne zahteva posameznikove osebne iniciative. Oblikovanje identitete v pretežni meri temelji na identiteti, ki jo daje skupina (Ule 2000: 41).

Britanski raziskovalec Bob Coles (1997: 69 v Rener 2000: 94–95) pa označuje kot socialno ranljive tiste skupine mladih ljudi, za katere se prehodi v odraslost izkazujejo kot posebej težavni. Te skupine tudi natančneje določi: mladi ljudje s posebnimi potrebami, mladi ljudje, ki živijo v skrbništvu in (ali) v javnih institucijah, ter mladi ljudje, ki živijo alternativne kariere in so vpleteni v razna prestopništva in tudi že resnejše kriminalne dejavnosti

Mladi, ki so na primer v kakršnihkoli javnih institucijah, se ne vključijo v širše socialno okolje in so omejeni le na okolje institucije, v kateri bivajo. Institucija jim predstavlja socialno okolje in če nimajo stika s širšim socialnim okoljem se lahko ob zapustitvi institucije počutijo kot da jih drugi ne sprejemajo in da ne spadajo v to socialno okolje. Ne zmorejo se adaptirati v okolje in sprejeti družbene norme in vrednote. Saj verjetno niti nimajo ponotranjenih in osvojenih vseh družbenih norm in vrednot.

Ta občutek nepripadnosti in nesprejetosti pa je dejavnik, ki lahko mladostnike pahne v prestopništvo. Ker se počutijo kot izobčenci, se zatečejo k prestopništvu, da bi jih morda s takšnim ravnanjem družba sprejela v širši krog socialnega okolja.

»Temeljni učinek sodobnih blaginjskih politik, ki privatizirajo blagostanje mladih ljudi tako, da razširjajo starševske odgovornosti in vse bolj prelagajo stroške socialne reprodukcije v družino, je v tem, da postaja družina odločilni dejavnik življenjskih možnosti otrok. Tiste mlade, ki tega vira nimajo, lahko z gotovostjo uvrščamo med visoko tvegane. Problem pa je v tem, da postaja zaradi različnih vzrokov dostop do družinskih podpor precej težaven,« pravi Jones (1995: 40 v Rener 2000: 103) v enem redkih del, ki v devetdesetih posebej obravnavajo družinska okolja mladih ljudi. Na prvi pogled so razlogi problematike družinske podpore očitni in o njih govore demografske statistike večine evropskih držav: razveze zakonskih zvez naraščajo, v Sloveniji se razveže v povprečju vsaka četrta sklenjena zakonska zveza, delež enostarševskih družin narašča, narašča delež otrok, rojenih zunaj zakonske zveze; v Sloveniji na primer predstavljajo tretjino otrok, rojenih po letu 1996, narašča število samskih gospodinjstev... V večini evropskih držav le manjšina otrok odrašča v tradicionalnem družinskem okolju, kjer sta starša poročena, živita v skupnem gospodinjstvu s svojimi biološkimi otroki in je oče zaposlen, mati pa skrbi za otroke in gospodinjstvo.

Trend razvez se glede na statistične podatke nadaljuje v povečanju števila le teh.

Švabova (2001: 53–65) trdi, da je naraščanje števila razvez in nasploh nestabilnost partnerskih zvez tisti dejavnik, ki najbolj določa nove značilnosti življenjskih potekov v postmodernosti. Ob vsem tem je potrebno upoštevati tudi dejstvo, da se je spremenil pomen zakonske zveze in da le ta nima več tako velikega pomena in vpliva na ljudi, kot ga je imela.

Vendar je potrebno, kot sem že večkrat poudarila in še bom, upoštevati tudi ozadje teh kazalcev. Potrebno je opazovati in analizirati tudi odnose v družini, razumevanje staršev in njihovo zmožnost za svetovanje in pravilno vodenje otrok, da lahko otroci nato sami presodijo, kako ravnati v določenih situacijah. Že s pogovorom in pravilnim pristopom se lahko otrokom olajšajo posledice, ki so neizogibne pri družinskih težavah, npr. pri ločitvi staršev.

Poleg tega je še tu dejavnik zaposlenosti staršev. Danes je zelo težko govoriti in pričakovati, da se bodo še vedno pojavljali vzorci tako imenovane tradicionalne družine, kjer je oče zaposlen, mati pa je gospodinja in doma skrbi za otroke. Skozi tok zgodovine se je tudi položaj žensk spreminjal in so ravno tako postale pomemben del delovne sfere. Sploh pa je danes zaradi finančnega stanja in ekonomskih potreb družine skoraj nemogoče pričakovati, da bo mati ostala doma kot gospodinja in bo njeno delo vzgoja otrok in gospodinjstvo. Dohodek obeh staršev je še kako pomemben za preživetje družine.

V naslednjem poglavju se bom osredotočila samo na družino kot na možen dejavnik tveganja, ki lahko povzroči mladoletno delinkvenco.

4. DRUŽINA IN DEJAVNIKI TVEGANJA

Družina skozi svoje funkcije predvsem v primarni socializaciji pomembno vpliva na posameznikov razvoj in dojetje socialnega okolja. Vloga družine v socializaciji je primarna in naj bi posameznika naučila vedenja in ravnanja, ki je v skladu z družbenimi pravili in mu tako omogočila možnost sožitja v družbi. Naučila naj bi ga tudi zmožnosti ločevanja, kakšno ravnanje in vedenje je v družbi sprejemljivo in kako se braniti pred nezaželenim vedenjem in ravnanjem.

Družina prek svoje zapletene dinamike nedvomno pomembno vpliva na osebni razvoj otrok in na vedenje vseh svojih članov. Res pa je tudi, da vsak posamezen član družinskega sistema po svoje oblikuje, usmerja in utrjuje družinske odnose in dogajanja, ki se zrcalijo tudi v vedenju, ki je za člane te družine značilno v širšem socialnem prostoru (Tomori, 1994 v Šelih 2000: 98).

Če je bil otrok izpostavljen strogim kaznim že v ranem otroštvu, je večja verjetnost, da bo to strogo kaznovanje v mladosti tudi sam uporabljal proti drugim in bo z nasiljem izkazoval to svojo izkušnjo navzven. Kar pa posledično vodi tudi do mladoletnega prestopništva. Tudi, če je bil izpostavljen družinskemu okolju, kjer sta starša izkazovala svoje nasilje drug nad drugim pred njim, je bil izpostavljen dejavniku, torej nasilju, ta dejavnik pa lahko vodi do tega, da bo tudi sam nasilen.

V tem delu je pomemben dejavnik posnemanje. Predvsem v zgodnji socializaciji, kjer se otrok uči s posnemanjem drugih. Tako obstaja, da bo otrok, če bo pričal nasilju v družini, bodisi med staršema, med starejšimi otroki ali pa če bo pričal nasilju staršev nad ostalimi otroki v družini, velika možnost, da bo tudi sam posnemal takšno vedenje in mu bo to vedenje ostalo v spominu kot nekaj pričakovanega. Takšno vedenje bo imel za pravilno in se bo tako odzval na določeno dogajanje ne samo v družini ampak tudi izven nje. Iz izkušenj bo prepoznal takšno reakcijo na situacijo kot normalno in pravilno. Lahko se zgodi, da bi otrok, ki je bil izpostavljen takšnemu ravnanju, skušal reševati težave le z nasiljem.

Med tistimi nalogami družine, ki najbolj odločilno vplivajo na socializacijo otrok, so predvsem: razvijanje občutja lastne vrednosti, razvoj odnosa do avtoritete, učenje sposobnosti za obvladovanje stresov in socialnih spretnosti ter oblikovanje vrednostnega sistema, ki usmerja motive, vedenje in ravnanje posameznika. Prestopništvo je le eno od znamenj, da je družina odpovedala pri eni od funkcij družine (Filipčič 2002: 17).

Največkrat se mladoletniško prestopništvo povezuje z disfunkcionalnostjo družinskega sistema ob še drugih dejavnikih tveganja, posebej neugodni otrokovi konstituciji in splošni socialni, ekonomski in kulturni prikrašnosti okolja, v katerem poteka življenje družine, s tem pa tudi odraščanje otroka (Tomori 1997 v Šelih 2000: 98).

V nadaljevanju pravi Tomorijeva (1997 v Šelih 2000: 98), da zdrava in funkcionalna družina lahko tudi impulzivnega in močno ekspanzivnega otroka usmerja v neškodljive dejavnosti in ga spodbuja za take načine samopotrditve, ki so v skladu s socialnimi merili. Zavaruje ga tudi pred neugodnimi vplivi slabih socialnih razmer in mu pomaga razvijati potencialne, ob katerih lahko preseže omejitve gmotne prikrajsanosti ali obrobnosti.

Vendar bi bilo potrebno v tem primeru definirati kaj je zdrava in funkcionalna družina. Ne moremo govoriti o tako imenovanih zdravih in bolnih družinah. Govorimo lahko le o družinah, ki uspešno opravljajo svoje funkcije, torej omogočajo tudi zelo pomembno čustveno podporo in ustvarjajo pogoje in okolje za uspešen razvoj otroka, razvoj njegove samopodobe, osebnosti, skratka omogočajo pozitiven otrokov razvoj in ga usmerjajo po družbenih tirnicah, da deluje v skladu z družbeno zaželenim ravnanjem in se zna soočiti z družbenimi situacijami in ve kako ravnati v družbi.

V prvi vrsti je potrebno upoštevati možnosti, ki jih družina ima za takšno delovanje. Upoštevati je potrebno okolje, v katerem živi, če je le to ustrezno zanjo, nezaposlenost oziroma zaposlenost staršev, ki lahko zelo spremeni položaj družine. Namreč, če družina ne more ekonomsko podpirati svojih članov in sebe kot celote, potem se lahko odnosi v njej zelo spremenijo. Tako lahko postane bolj zaprta vase in manj dovzetna za dogajanje okoli sebe. Če postane bolj zaprta vase, potem tudi ni več tako vključena v socialno okolje in je manj družabna z drugimi.

Znamenja krize družine so po mnenju sociologov, kot sem že omenila v prejšnjih poglavjih, številna: pogosti so zakoni, kjer prevladuje naveličanost, izogibanje družinskim članom, mučno predvidljiva vsakdanja rutina, skoki čez plot. Kriza pa po mnenju mnogih povzroča mladoletno prestopništvo. Že v poglavju o družini in njenih funkcijah sem citirala Filipčičevo (2002: 19–20), ki pravi, da so otroci, ki odraščajo v neurejenih družinah nagnjeni k prestopniškemu vedenju. Ravno tako pravi Filipčičeva (2002: 17), da je prestopništvo le eno od znamenj, da je družina odpovedala pri eni od svojih funkcij, kar sem omenila že na prejšnji strani.

Družina naj bi v okviru svoje funkcije osebnostne stabilnosti odraslih zadovoljila čustvene potrebe svojih članov, jim nudila čustveno podporo in pa občutek varnosti. V funkciji socializacije otrok je njena naloga seznaniti člane družine z družbenimi normami in vrednotami in pa poskrbeti, da člani te norme in vrednote ponotranjijo. Tako bi se posamezniki lažje vključili v družbeno okolje, saj bi poznali sprejemljive družbene vzorce obnašanja.

Ravno zaradi razvrščanja in ugotavljanja, katere so funkcije družine, so se razvile številne polemike o krizi družine. Nekateri strokovnjaki namreč pravijo, da če družina ne opravlja katere izmed svojih funkcij, je to znak, da je v krizi.

»Narašča število ločitev, ljudje se vse bolj odločajo za življenje v dvoje, ki temelji le na ljubezni, ne pa na odgovornosti in prisili, družina postaja vse večje breme za čustveno vedno bolj dojemljive ljudi, razvoj industrije, znanosti in tehnike zahteva takšno organiziranost življenja, v kateri družina ne najde več svojega mesta, starši niso več kos vzgoji svojih otrok, njihovo vlogo prevzemajo strokovnjaki in specializirane družbene institucije« (Globočnik 1996: 64).

Vsi ti procesi, ki jih opisuje zgoraj Globočnik (1996: 64), predvsem pa zahteva po organiziranosti življenja, v kateri družina ne najde svojega mesta in pa spreminjanje pomena zakonske zveze ter tako imenovana kriza družine so posledica tako imenovanega procesa družinske pluralizacije.

»Družinska pluralizacija označuje procese, kot so pluralizacija družinskih oblik in z njo povezani pluralizacija življenjskih stilov in življenjskih potekov, spreminjanje življenjskih vrednot in intradružinska diferenciacija. S tem procesom je povezana tudi pluralizacija življenjskih stilov, ki prav tako vpliva na raznolikost družinskih in partnerskih zvez, še posebej pri mladih« (Švab 2001: 79–81 v Dremelj 2003: 154).

»Vzgojni stili družine vzpostavljajo ravnovesje med osebnim, čustvenim in javnim, ekonomskim področjem ter oblikujejo okvir, v katerem se na različnih področjih, od doživljajsko čustvenega in spoznavnega do vedenjskega, odvija realizacija posameznika« (Bajzek 2003: 14).

V prvi fazi socializacije se otrok srečuje z zanj pomembnimi odraslimi, ki so seveda najprej njegovi starši, in se skozi njega tudi odpira navzven. Vsak otrok se zelo zgodaj skozi proces nenehnega soočanja in istovetnosti z drugimi nauči ravnati kot socialni posameznik. V tem procesu se nauči vzorcev socialnega vedenja, ki so sprejeti in priznani v okolju, v katerem odrasča in živi. Za otroka so pomembni vedenjski vzorci odraslih, s katerimi živi, njihov stil in način življenja, kot tudi norme in vrednote širše skupine ali skupin, katerim družine pripadajo in s katerimi delijo življenjske izkušnje. Pomembni pa so tudi karakterji staršev, ki

vplivajo na otroke in na njihov razvoj osebnosti ter na njihovo doživetje socialnega okolja in vedenja v njem. V nadaljevanju bom podrobneje predstavila, kako posamezni liki očeta in matere vplivajo na razvoj otrok.

Pomembni odrasli postanejo samo tisti, s katerimi ima bolj pogoste stike, na katere je čustveno navezan in ki so pomembni za njegovo preživetje in razvoj. V nenehnem soočanju odnosov in procesu identifikacije z vedenjskimi vzorci, ki mu jih ponujajo pomembni odrasli, si otrok počasi oblikuje svoj notranji svet in svojo resničnost, ki jo razume in deli z drugimi.

Družbene spremembe in spremembe znotraj družine, katerih posledica je, da le ta mnoge naloge v vzgojnem procesu prenaša na vzgojne ustanove, imajo na socializacijo velik vpliv. Danes se je zelo razširil krog pomembnih drugih, ki prihajajo v stik z otrokom.

Iz vseh socioloških raziskav zadnjih let je razvidno, da je družina tista ustanova, ki ji ljudje najbolj zaupajo. Družina ostaja vrednota, ki je najbolj želena. Funkcije, ki jih izvršuje družina, so zelo različne in včasih med seboj nasprotujoče si, toda kljub vsemu je družina sposobna prenesti spremembe in ostaja središčnega pomena za vsakega posameznika. Kljub vsemu je družina tista, ki še najbolj povezuje generacije in je mreža, ki primarno izvršuje socializacijsko nalogo pri prenašanju vedenjskih vzorcev. Družine vsakodnevno izpolnjujejo vzgojno vlogo do otrok, skrbijo za bolne in so v podporo ostarelim osebam. Odnosi se ustvarjajo v družini (Bajzek 2003: 14–15).

Starši morajo spremljati svoje odraščajoče otroke tako, da iščejo vzroke za stvari, ki se dogajajo okrog njih, da jim razložijo, zakaj je v nekaterih situacijah bolje ravnati tako in ne drugače. Pomagati jim morajo, da analizirajo lastna stališča in stališča drugih in jih utrjevati v samostojnem odločanju. Samo tako lahko pridejo otroci do samostojnih razlag svojih dejanj in so zmožni na novo razumeti samega sebe in svoje okolje (Bajzek 2003: 19).

Prva naloga staršev je, da odraščajočim otrokom dajo prostor za pogovor in dialog. Skupaj morajo razpravljati o vsakdanjih problemih in o vsem kar jih spremlja. Družina kljub spremenjenim družinskim vzorcem ostaja pomembno zavetje mladih pred stresi in konflikti iz zunanjega sveta. Kako uspešno pa bo lahko opravljala svojo vlogo, je odvisno tudi od socialne politike države. Zanimariti namreč ne gre dejstva, da družina potrebuje pomoč države, da bo lahko delovala tako, kot se od nje pričakuje. Pri tem ji tako pomagajo tudi druge institucije, a družina je še vedno primarna pri razpravljanju o problemih, predvsem je pomembna njena čustvena podpora, ki jo nudijo družinska razmerja (Filipčič 2002: 17–19).

Poleg čustvene opore je pomembno, da starši vključujejo otroke pri reševanju problemov. Tudi pri pojavu problema mladoletnega prestopništva lahko odigra pomembno vlogo upoštevanje mladostnikovih predlogov za rešitev tega problema.

»Ko so otroci dovolj stari, da lahko predlagajo možne rešitve, jih lahko vključimo v procese reševanja problemov. Mlajši otroci se lahko marsičesa naučijo že z opazovanjem starejših članov družine« (Coloroso 1996: 124).

Čustvena podpora družine je pomembna med drugim tudi za otrokov razvoj samopodobe, za razvoj njegove empatije. Tako otrok razvije možnost vživljanja v druge, kar mu pomaga pri dojetanju njegovih dejanj v družbi. Svoja dejanja tako lahko vrednoti v skladu z družbenimi pravili in loči pozitivna in negativna dejanja, oziroma družbeno zaželena in družbeno nezaželena dejanja.

Pomembna pri dejavnikih, ki povzročajo, da se mladi vdajo prestopništvu, pa je tudi socialna ranljivost mladih, saj so mladi posebna socialna skupina v družbi, ki je še posebej ranljiva. Več avtorjeve je različno opredelilo, kaj je socialna ranljivost in kaj je vzrok le-te. Tako so se v devetdesetih v študijah mladine razvili različni koncepti socialne ranljivosti, o kateri sem že govorila v poglavju o družbi tveganja in individualizaciji. Vsekakor pa se bomo z izrazom socialna ranljivost še srečali.

»Otrok se mora zanesti na našo ljubezen, intuitivno mora spoznati, da smo zanj vedno tu, tudi če nismo ravno fizično prisotni« (Strojin 2006: 22).

Če na kratko povzamem Schuytovo (1995: 8 v Rener 2000: 95) opredelitev ranljivosti, da so posebej družbeno ranljivi tisti mladi ljudje, ki so v interakcijah s socialnimi institucijami deležni več sankcij in družbenega nadzora kot podpor in koristi, lahko iz tega sklepam, da niso nujno prisila in sankcije tiste, ki prepričujejo kriminaliteto, pomembna je podpora mladoletnim prestopnikom pri reševanju njihovih problemov in preusmerjanje njihovih dejanj v družbeno sprejemljiva dejanja. Tako je za družino mladoletnega prestopnika posebej pomemben njen pristop k problemu, ki je nastal v družini, torej problem prisotnosti mladoletnega prestopnika v družini. V večini primerov pa se mora družina sprijazniti, da ob soočanju s to vrsto problemov potrebuje pomoč ustreznih izobraženih strokovnjakov.

Nekateri avtorji (Furlong, Cartmel, 1997: 9 v Rener 2000: 99) menijo, da socialne in čustvene vezi med otroki in starši kljub podaljšani ekonomski odvisnosti v resnici slabijo, medtem, ko se krepi vpliv vrstnikov in množičnih medijev. Raziskovanja, ki so jih opravili v Sloveniji na različni populaciji mladih, takega vtisa ne potrjujejo, prej nasprotno. Še posebej, ko je govor o socialni ranljivosti mladih, je videti, da so prav družinske (ne)podpore odločilen dejavnik ranljivosti in tveganj (Rener 2000: 99).

Večino našega časa preživimo z družino in smo nenehno v interakciji z njo. Z družinskimi člani opravljamo več skupnih dejavnosti in tu se še posebej pokažejo naša soglasja in nesoglasja.

Otrok potrebuje vodnika, ki ga vodi skozi njegovo pot v odraslost. Potrebuje nekoga, ki mu svetuje in ga usmerja, kako naj sprejema svoje pozitivne in negativne izkušnje v življenju in kako na jih uporabi sebi v prid.

4.1 STRUKTURA DRUŽINE

Kriminološke teorije prestopniško vedenje pogosto razlagajo s tipom družine. Pred njim naj bi najbolj varovale družine, v katerih sta prisotna oba starša, slabše reorganizirane (dopolnjene) in enostarševske družine (McCord, 1991; Sampson in Laub 1994 v Caughlin in Vuchinich 1996 v Tivadar 2000: 160). To naj bi zlasti veljalo za prestopništvo do 14. leta starosti. Razlogi naj bi bili v psihičnih stiskah zaradi ločitve od biološkega starša, napetih odnosih med starši in otroki, manj učinkovitem opravljanju starševske vloge ter drugih stresih, ki škodljivo vplivajo na socializacijski proces ali pa ga celo prekinejo (Amato 1993 v Caughlin in Vuchinich 1996 v Tivadar 2000: 160).

Navedimo primer, ki ima neposredno opraviti s socialno ranljivostjo otrok. Podatki, ki jih v raziskavi o socialni ranljivosti navaja Tivadar (1999: 96–97 v Rener 2000: 105), kažejo na zvezo med prestopniškim vedenjem otrok in tipom družine, v kateri živijo. Blažje in hujše oblike prestopniškega vedenja so bolj pogoste pri mladih, ki živijo v enostarševskih družinah.

Zveze med delinkventnostjo in enostarševsko družino ne smemo obravnavati brez upoštevanja drugih dejavnikov. Ne smemo spregledati ozadja življenjskih razmer enostarševskih družin. Te namreč živijo v težkih življenjskih razmerah, predvsem imajo nižji ekonomski standard. In tako se tu vzpostavi povezava med nizkim ekonomskim standardom

družine in mladoletnim prestopništvom in ne neposredno med tipom družine in mladoletnim prestopništvom. Upoštevati pa moramo tudi vzroke, ki so povzročili nastanek enostarševske družine. Ali je bila to ločitev staršev oziroma odhod enega od staršev ali pa je eden od staršev umrl. Otrok je tako ob ločitvi staršev izpostavljen tudi psihičnim pritiskom in v nekaterih primerih starši po ločitvi tekmujejo za naklonjenost otrok. Ob smrti enega od staršev je otrok ravno tako izpostavljen psihičnim pritiskom in potrebuje podporo bližnje socialne okolice, da lahko preboli smrt starša. Če nima podpore nikogar in se ne more z nikomer pogovoriti o izgubi, je lahko to vzrok, da se prične obnašati delinkventno.

Enostarševske družine imajo problem z materialnimi sredstvi in so podvržene revščini. Tako je tip družine posredno povezan z mladoletnim prestopništvom. Nanj vplivajo še drugi dejavniki, kot sem že omenila, šibkejši materialni položaj družine, izključenost iz socialnega okolja in upoštevati moramo tudi možnost pomanjkanja vzgojnih vrednot odsotnega starša. Namreč, če otrok živi le z enim staršem, mu le-ta ne more popolnoma nadomestiti vrednot in smernic, ki naj bi mu jih dal drug starš. Na primer, če otrok živi le z mamo, mu ta ne more v celoti nadomestiti očetovih vzgojnih smernic za vstop in obnašanje v socialnem okolju. Ravno tako je v primeru, če otrok živi le z očetom. Oče mu ne more nadomestiti v celoti matere in njenih vzgojnih smernic.

Tudi drugi pomembni odrasli (sorodniki, prijatelji, sosedje, svetovalci,...), ki nujno ne živijo v skupnem gospodinjstvu z otrokom, so lahko osrednjega pomena v posredovanju ali nadomeščanju starševskega razmerja. Študije o socialni ranljivosti otrok kažejo, da so najbolj ranljivi tisti, ki nimajo podpor v starših in hkrati tudi nimajo nobene druge odrasle referenčne osebe, ki bi ji zaupali (Jones in Wallace 1992: 71 v Rener 2000: 105).

Nekateri celo trdijo, da so otroci iz enostarševskih družin pomanjkljivo socializirani in so zato bolj dovzetni za kriminalne vplive (npr. Gottfredson in Hirschi, 1990; Steinberg 1987 v Coughlin in Vuchinich 1996 v Tivadar 2000: 160).

Različne kriminološke teorije ugotavljajo, da slabi odnosi med otroki in starši ter slabo ravnanje z otroki odpirajo troje vrat v prestopništvo:

1. Zmanjšujejo navezanost otrok na starše. Posamezniki brez tesnih socialnih vezi s starši bistveno manj tvegajo s prestopništvom kot tisti, ki imajo z njimi dobre odnose, saj se ne bojijo njihovega obsojanja.

2. Implicitno sporočajo, da je normalno, celo sprejemljivo odkrito izražati sovražnost ali prezir do drugih in ignorirati njihove želje in interese.
3. Povzročajo močna negativna čustva: frustracijo, jezo in sovraštvo, ki vodijo v željo po maščevanju v obliki nasilništva, tatvin ali vandalizma
(Brezina 1998 v Tivadar 2000: 162).

Vendar raziskave kažejo, da je družina za posameznike še vedno najpomembnejša institucija v družbi.

Glede na te raziskave lahko sklepamo, da je kljub spremembi nekaterih funkcij družine, ta še vedno pomembna pri čustveni opori mladim. To kažejo tudi raziskave o mladih, ki kažejo, da se njihova starost do katere še živijo doma pri starših zvišuje glede na pretekla leta. Pri tem pa moramo seveda upoštevati še druge dejavnike, kot so: podaljšanje izobraževanja, ekonomska odvisnost mladih, nezaposlenost in tako dalje.

Z vidika socialne ranljivosti ugotavljajo, da je večina mladih dobro opremljena s starševskimi čustvenimi podporami in intelektualnimi vzpodbudami, vendar hkrati ne gre prezreti, da se 18,3% vprašanih doma ne počuti dobro, (kar je pokazala raziskava–Mladina 98, ki je vsebovala 1687 učencev in učenk 8. razredov osnovne šole), kar predstavlja prvi znak povečane socialne ranljivosti. Križanja so pokazala na rahlo zvezo med slabim počutjem v družini in nizkim učnim uspehom (Rener 2000: 109–110).

Še ena raziskava je bila narejena na temo čustvene varnosti, kjer so dobljeni rezultati podobni rezultatom v raziskavi Mladina 98.

International School Psychology Association (ISPA), ki je do sedaj opravilo dva kroga preučevanja otroškega lastnega dožemanja pravic (leta 1991 in 2001), obakrat je sodelovala tudi Slovenija, je opravilo raziskavo o čustveni in telesni varnosti otrok doma. V anketnem vprašalniku, ki je zajel 110 spremenljivk (Štefan, 2002: 83–178 v Selič 2003), sta dve vprašanji otroke spraševali o občutku in pomembnosti telesne in čustvene varnosti (S22, S24, S33 in S35) znotraj doma. 15% otrok je odgovorilo, da se doma redko ali sploh ne počutijo čustveno varni, 18% pa je odgovorilo, da se redko ali nikoli ne počuti telesno varno. Štefanc (2002: 134 v Selič 2003) je na podlagi rezultatov ocenil, da se več kot 80% v raziskavo vključenih otrok in mladostnikov počuti doma tako telesno kot tudi čustveno varne, enak odstotek vprašanih je ocenil pomen telesne in čustvene varnosti znotraj doma zelo visoko. S starostjo se povečuje občutek telesne in čustvene varnosti pri deklicah in dečkih. Tretjina devetletnih dečkov in petina devetletnih deklic se ne počuti telesno varna. Najmanj čustveno

varne se počutijo sedemnajstletne mladostnice – skoraj petina je odgovorila, da se doma redko ali sploh ne počuti čustveno varna. Pri sedemnajstletnih mladostnikih (fantih) se tako počuti desetina.

Štefanc (2002: 137–138 v Selič 2003) je ugotovil, da se deklice počutijo doma telesno bolj varne kot dečki. Razlika med spoloma je pomembna pri oceni pomena občutka telesne varnosti. Deklice višje ocenjujejo sam občutek telesne varnosti znotraj doma kot tudi njegovo pomembnost. S starostjo občutek telesne varnosti narašča.

Avtor je dobljene rezultate interpretiral s pogostnostjo telesnega kaznovanja mlajših otrok, pri čemer se je zavedal poenostavljenosti takšne razlage. Če k temu dodamo še občutek čustvene varnosti znotraj doma, ponovno izstopajo deklice, ki se čutijo čustveno manj varne, vendar njihov delež s starostjo pada (Selič 2003).

Dobljeni rezultat raziskave, da se s starostjo povečuje občutek telesne in čustvene varnosti, bi lahko interpretirali z zrelostjo in odraščanjem otrok. S starostjo namreč otroci tudi sami pridobijo izkušnje in lažje ločijo, kaj je prav in kaj ne. Tako se tudi več pogovarjajo s starši, saj vidijo, da jim ti nudijo oporo in da jim želijo pomagati. Če so jih starši seveda pripravljeni poslušati. V primeru, da starši ne bi hoteli poslušati svojih otrok, ali pa na pogovore z njimi ne bi dajali preveč pomena, bi lahko otroci sprejeli to kot nepomembnost in mogoče niti ne bi več zaupali staršem in tudi ne bi več začeli pogovora z njimi o težavah, ali pa o dilemah, ki bi jih imeli. Saj, če bi otrok presodil in bi imel občutek, da starše ne zanima, kar bi jim rad povedal, potem verjetno tudi ne bi več poskušal začeti pogovora z njimi. Ravno pogovor in zanimanje staršev za to, kako preživljajo njihov čas otroci, tako v šoli kot doma in pri različnih šolskih ter občolskih dejavnostih, je dejavnik, ki ravno tako pomeni podporo in razumevanje otrok v družini.

Zveze med socialno ranljivostjo in družinskimi podporami kažejo, da so najbolj ranljivi tisti mladi, ki ne živijo v družinskem okolju in tisti, ki živijo v družinah, pa se v njih ne počutijo dobro, ker nimajo opor v nobenem od staršev. Tudi v družinah, ki imajo lahko dolgotrajne in resne življenjske težave, je odločilni dejavnik ranljivosti odsotnost vsaj ene podporne odrasle referenčne osebe (Cole 1997, Allatt 1997, Rodger 1996 v Rener 2000: 110).

Ob velikih starševskih podporah ne gre zanemariti pomembnega deleža temnih plati družinskega življenja, ki so bodisi učinek zunanjih dejavnikov (nezaposlenost staršev, dolgotrajne bolezni) bodisi osebnih in komunikacijskih težav (prepiri, nasilje, odvisnosti) oziroma njunih medodvisnosti (Rener 2000: 110–111).

Pionirsko delo na področju zveze med družinskim ozadjem in mladinskim prestopništvom sta v letu 1950 objavila Sheldon in Eleanor Glueck in pokazala, da so spremenljivke kot starševska disciplina, nadzor, izkazovanje čustev in ljubezni do otrok, družinska kohezija in pomanjkanje kohezije vse po vrsti povezane z delinkvenco, bodisi kot zadrževalci (inhibitorji) ali pospeševalci (promotorji) prestopništva. Študija vse do danes velja za visoko referenčno delo, ki je sprožilo nadaljnja raziskovanja vključno s ponovno analizo originalne datoteke obeh avtorjev (Laub in Samson 1988 v Rener 2000: 106).

Osrednja tematika te in nadaljnjih raziskav je bila ugotavljanje pomenov in zvez med deviantnostjo in elementi družinskega življenja, ki jih je mogoče pripisati bodisi dejavnikom družinske strukture (posebej razvezi, enostarševstvu, zaposlenosti mater in starševski kriminaliteti) bodisi dejavnikom družinskih procesov (družbenim interakcijam, oblikam nadzorovanja in discipline, izražanju čustev, družinski (ne)kohezivnosti). Najpomembnejša ugotovitev novejših raziskav (Murray 1990, Segelman, Marsland 1989 v Rener 2000: 106) je v tem, da so dejavniki družinskih procesov bistveno pomembnejši od dejavnikov družinske strukture. Dejavniki kot sta razveza in ločitev staršev, učinkujejo šibko, kompleksno in posredno na delinkventnost otrok, dejavniki družinskih procesov, kot sta močna čustvena povezanost in intenzivne interakcije med starši in otroki, pa so visoki zadrževalci deviance.

Ravno zaradi zaposlitve žensk so pričele potekati raziskave, ki so odkrivale povezanost med zaposlitvijo mater in pojavom mladoletnega prestopništva. Osnovna hipoteza ene izmed teh raziskav je bila, da so otroci, katerih matere so zaposlene, nagnjeni h kriminalnim dejanjem (Vander Ven in Cullen 2004: 272). Namreč po mnenju Eyerja (1996 v Vander Ven in Cullen 2004: 273) zaposlene matere ne morejo otrokom nuditi podpore in discipline, ki jo ti potrebujejo.

Ob dejavniku zaposlenosti mater so preučevali še en dejavnik, in sicer število ur, ki jih matere prežive na delovnem mestu. Tu so rezultati drugačni. In sicer, število ur, ki jih mati preživi v plačani službi, nima vpliva na kognitivno stimulacijo, čustveno podporo in psihološko okolje pri otrocih med tretjim in šestim letom starosti (Menagham, Parcel 1991 v Vander Ven, in Cullen 2004: 273). Ravno tako otroci med desetim in štirinajstim letom redno zaposlenih

mater ne trpijo pomanjkanja materine ljubezni in topline (Menagham, Kowaleski–Jones, Matt 1997 v Vander Ven in Cullen 2004: 274).

Še ena raziskava je bila narejena, in sicer Glueck in Glueck (1950; v Vander Ven in Cullen 2004: 274–275) sta potrdila trditev, da so otroci, katerih matere so zaposlene, nagnjeni k delinkventnosti. Trdita, da so zaposlene matere manj sposobne nadzorovati otroke, ti so prepuščeni samo sebi in imajo svojo »svobodo«. Poleg tega sta ugotovila, da zaposlenost ni edini dejavnik, ki vpliva na mladoletno delinkvenco, ampak je pomemben dejavnik tudi tip in vrsta dela, ki ga mati opravlja. Delinkventnost je bila višja pri otrocih, katerih matere so bile zaposlene občasno. Prisilno delo je za matere stresno in ponižujoče in lahko zmanjša starševsko potrpežljivost ter pripelje starše do tega, da so psihično in čustveno manj dovtetni za otroke in so proti njim nagnjeni kaznovalno.

Colvin (2000; v Vander Ven in Cullen 2004: 275) je mnenja, da sekundarni trg dela vsebuje dela, ki oslabijo starševsko psiho–socialno funkcioniranje in oslabi otrokovo vez z avtoriteto.

V nasprotju s temi raziskavami so potekale še študije, ki so pokazale ravno nasprotno in sicer, da je delinkventnost manj izrazita med otroci, katerih matere so redno zaposlene (Farnworth 1984; Wost 1982; Zhao, Cao, Cao; 1997 v Vander Ven in Cullen 2004: 274).

West (1982; v Vander Ven in Cullen 2004: 276) je ravno tako dokazal, da je delinkventnost najmanjša med otroci, katerih matere so polno zaposlene, ker matere poskrbijo, da se prihodki družine zvišajo in posledično se izboljšajo bivalni, življenjski pogoji otrok.

Raziskave so pokazale, da na delinkventnost mladoletnih otrok vplivajo delovni pogoji mater in ne zaposlitev sama. Ti pogoji so bolj pomembni pri mlajših otrocih kot pri starejših, saj mlajši otroci bolj občutijo negativne vplive delovnih pogojev mater kot starejši otroci.

Kvalitativna študija 152 najstnikov, ki so jo opravili Van Vooris, Cullen, Mathers in Garner (Van Vooris, Cullen in drugi 1988: 235), je pokazala, da tisto, kar zares šteje, niso razbiti domovi, temveč slabi domovi.

Natančneje, variable, ki vzpodbujajo prestopništvo, so pretepanje, zanemarjanje in zloraba otrok, zadržujejo pa ga čustvena navezanost, starševski nadzor in dobro počutje doma. Edina povezanost med razvezanostjo staršev in deviantnim vedenjem se je pokazala pri statusnih prekrških. Vse oblike hujših prestopniških ravnanj so bile močno in neposredno povezane z variablami, ki govore o družinskih procesih in ne o družinski strukturi (Rodger 1996 v Renner 2000: 106–107).

Poleg družinskega okolja vplivajo na mladoletno prestopništvo tudi drugi dejavniki, ki so: šola, vrstniki, mediji, in drugi. Predvsem pa so pomembni liki staršev v družini. Če so le ti neustrezni, je to le še eden od negativnih dejavnikov, ki povečuje možnost, da bo otrok postal eden od mladih delinkventov.

4.2 DRUŽINA IN NJENA VZGOJNA VLOGA

Pomemben sestavni del vzgoje je tudi zastavljanje smiselnih meja. Prek naklonjenega, a doslednega in predvidljivega omejevanja vedenja, ki bi lahko bilo zanj in za druge škodljivo, nevarno ali kakorkoli drugače nesprejemljivo, spoznava otrok, da je treba določene omejitve upoštevati in jim svoje težnje tudi prilagoditi (Žmuc Tomori 1983 v Šelih 2000: 100). Če mu je to prikazano na način, ki ga vrednostno ne ponižuje, in če ga starši sočasno z omejevanjem tudi usposablajo za to, da se bo sposoben stvarnih omejitev držati brez večje osebne prizadetosti, na tem polju učenja nima prevelikih težav in se bo kasneje znal držati možnosti, ki jih zahteva stvarnost. Težko pa razvije te sposobnosti, če so meje že od otroštva zanj pretirano ozke, toge in ostre in če sledi kršenju teh meja izrazito stroga kazen. Tudi nepredvidljivost meja spravlja otroka v stisko. Če ga za neko vedenje enkrat kaznujejo, drugič ne, tretjič pa zanj celo pohvalijo, je negotov in ima potrebo, da te meje neprestano preizkuša. Negotov in zbežan je tudi otrok, ki odrašča v okolju, kjer ni nikakršnih omejitev, kjer je vse dopustno, dovoljeno in prepuščeno le njegovi trenutni odločitvi. Tako omejitve razume kot napade nase (Šelih 2000: 100).

Naloga staršev je, da ustrezno postavijo meje in se jih nato tudi držijo. S spreminjanjem mej namreč otroka le zmedejo in ta ne ve več, katere so tiste prave meje. Preizkušanje, katere meje so prave, se lahko pokaže nevarno zanj, če bi jih preizkušal v družbi, saj družba ne bi odreagirala na prekoračenje mej le z opozorilom. Takšno ravnanje bi bilo zanj nevarno in bi se branila pred takšnim ravnanjem, tako kot se brani pred delinkventnim ravnanjem, ki je zanj nevarno in pomeni, da je prestopilo mejo tolerance, ki jo je postavila družba.

4.3 NEUSTREZNI LIKI STARŠEV

Družinsko dinamiko, ki je značilna za odraščanje mladoletnih prestopnikov, usmerjajo odrasli, ki niso ustrezen lik vzgojiteljev. Najpogosteje srečujemo v takšnih družinah starše, ki na naslednje neugodne načine usmerjajo osebnostni razvoj svojih otrok:

Odsoten ali čustveno nedostopen oče svojemu otroku ne daje potrebnih razvojnih spodbud. Prikrajšuje ga za temeljne usmeritve o tem, kaj je prav in kaj ne, za kaj si je vredno prizadevati, za kaj se je treba potruditi. Otroku manjka identifikacijskih vzorov in spodbud za konstruktivno in naklonjeno vstopanje v širši socialni prostor, saj je prav to v naši kulturi ena od vzgojnih funkcij očeta. Sin v tem primeru nima ob kom graditi svoje možitosti in gotovosti vase, hči ostaja brez varnega občutja sprejetosti s strani neugrožujočega moškega lika (Tomori v Šelih 2000: 101–102).

Agresiven, kaznujoč in trd oče vzgaja otroke, ki rešujejo svoje notranje ravnotežje z uporom in kljubovanjem in se istovetijo z njegovo nasilnostjo v okoljih, kjer si to upajo. Ob njem ne morejo zgraditi zanesljivega zaupanja vase, zato svoj šibki in ponižani ego navzven zakrivajo z bojem za moč in nadvlado. Svoj upor in sovražnost prenašajo na vse izven družinske like, v katerih vidijo možnost nevarne avtoritete (Tomori v Šelih 2000: 101–102).

Pogosto alkoholiziran, neobvladan in impulziven oče ne spodbuja k vztrajnosti, stabilnosti in strpnosti. Njegovo nepredvidljivo vedenje vzbuja v otroku občutja negotovosti in bojzani. Njegova razburljivost in razdražljivost vzdržujeta otroka in celotno ozračje v družini v stalni napetosti in mučnem pričakovanju nečesa hudega in neustavljivega. Impulzivnost odraslih naslika v otrokovih predstavah podobo stvarnosti, ki ji manjka temeljne usmeritve in predvidljivosti. Zato je ob takem očetu otrok ves čas v neki notranji napetosti, nesproščen in nemiren. Oče, ki se zateka k alkoholnemu opoju, otroku ne daje pravih modelov za konstruktivno in dejavno razreševanje problemov (Berlin 1988, Tomori 1994 v Tomori v Šelih 2000: 101–102).

Oče, ki je sam ne vključen v širše socialno okolje, najsi bo pasiven in odklonilen ali pa s tem okoljem v stalnem dejavnem in sovražnem konfliktu, ne more dajati svoji družini pravih smernic, spodbud in vzorov za zdravo socialno vedenje. Otroka ne usposablja in pripravlja za harmonično vključevanje v okolje, ne daje mu sporočil, da je zunanji svet prostor, v katerega

je zanimivo, privlačno in prijetno vstopati. Če sam ne sprejema meril in norm tega okolja, bodisi da jih ne pozna, bodisi, da jih dejavno odklanja in prezira, je razumljivo, da je tudi otroku težko sprejemati te norme in smiselno prilagajati nanje.

Pri materah mladih prestopnikov, se največkrat kažejo poteze, ki prav tako otežujejo zdrav osebnostni razvoj otroka (Tomori v Šelih 2000: 101–102).

Nemočna, resignirana, pasivna in često tudi depresivna mati v družini ne spodbuja volje, vedrine in pozitivnega odnosa do življenja. Sinu se je ob njej težko osamosvajati, vključi jo med žrtve svoje nasilnosti, morda celo po neposrednem očetovem zgledu, ali pa se mu taka mati smili. Ob svoji naravni težnji po samostojnosti ima zaradi nje občutke krivde, ki jih je najlažje odganjati z glasnim in grobim zavračanjem. Da ne bi bil od nje odvisen otrok, z občutkom, ki je nevaren za njegovo samospoštovanje, je raje prezgodaj moški. Ker pa tega ne zna in to ne more biti na ustrezen način, je grob, nasilen, nesramen in oblasten.

Tudi za osebnostni razvoj hčere je taka mati nespodbudna. V bojazni, da bi ji bila podobna in zato tudi ona nekoč žrtev močnejših, hči zavrača svojo lastno dekliškost s fantovskim vedenjem ali pa poskuša njo manipulirati tako, da si prav z njo zagotavlja moč (Tomori v Šelih 2000: 101–102).

Hiperprotektivna, brezpogojno in nesmiselno zaščitniška mati spodbuja pri otroku razvoj narcizma, praznega zadovoljstva s seboj in prepričanje, da mu je ves svet nekaj dolžan. Tak otrok se ne zna potruditi, si za nekaj prizadevati in se čemu tudi odpovedati. Zato je še bolj nagnjen k vzorcem vedenja, ki mu na najlažji način prinesejo izpolnitev in korist. Ker se ne zna vživeti v čustva drugih ljudi, mu je tuj tudi občutek za dobrobit kogarkoli razen njega samega. Ker ostaja otrok ob tako zaščitniški materi tudi nesposoben za samostojne pozitivne samopotrditve, je prej ali slej soočen z lastno nemočjo. To občutje ni prijetno in zato ga poskuša že zgodaj zmanjševati z dejanji, ki naj bi mu dajala občutek, da obvladuje svet in ljudi okrog sebe (Tomori v Šelih 2000: 101–102).

Dominantna, oblastna in lastniška mati svojemu otroku ne dopušča razviti dovolj trdnega ega, da bi uspel premagovati vsakdanje preizkušnje. Prej ali slej se začne boriti zase na načine, ki jih obvladuje, ti pa so običajno neustrezni in neprilagojeni, če ne že tudi razdiralni. Občutje nepomembnosti, ki ga ima ob materi, si lahko tak otrok preganja z različnimi

vedenjskimi vzorci, ki so sprva le neustrezni in neučinkoviti, kasneje pa tudi delinkventni (Tomori v Šelih 2000: 101–102).

Razen neugodnih osebnostnih značilnosti staršev, ki se lahko izrazijo v vzgoji otrok, pa v mnogih družinah, v katerih so odraščali bodoči mladoletni prestopniki, zasledimo tudi podatke o duševnih motnjah enega ali kar obeh staršev. Te lahko spodbujajo razvoj neustreznega vedenja pri otroku na različne načine neposredne pa tudi posredne načine. Duševne bolezni, zlasti psihotične, lahko močno spremenijo bolnikov odnos do sebe in resničnosti, kar se nedvomno pozna tudi v odnosu do otroka in v ravnanju z njim.

Neustrezni vzgojni pristopi ter družinska dogajanja, ki lahko s svojim vplivom na socializacijo in osebnostni razvoj otrok povečujejo tveganje prestopniškega vedenja, pa je zaslediti tudi v družinah, ki svojemu okolju ne dajejo vtisa problematičnosti, ali pa so navzven celo videti zgledne in domala popolne. Zaprtost družinskih meja za znamenja, ki bi družini kot celoti utegnili ogroziti ugled ali pa bi osramotila le katerega od njenih odraslih članov, zna biti izjemno trdna in neprodušna. Pogosto celotna družina kot v nekakšni neizgovorjeni zaroti prikriva in zanika dogajanje, ki bi lahko zmanjšalo njen ugled v okolju. Cena za tako dopadljivo zunanjo podobo pa je lahko resno ogrožen zdrav otrokov razvoj (Tomori v Šelih 2000: 103).

Družina včasih potrebuje tudi zunanjo pomoč nekaterih institucij, še posebno v primerih, ko sama ne zmore rešiti problemov, vendar pa si veliko družin ne upa priznati, da niso same zmožne rešiti problema. Mogoče pri določenih primerih niti ne vedo, kako pristopiti k reševanju le tega in obupajo že po prvem neuspelem poskusu reševanja.

Družinam mladoletnih prestopnikov lahko pomaga tudi socialna služba. Ta daje tudi psihosocialno pomoč staršem in mladostnikom, kot tudi družini kot celoti. Posebej pomembno vlogo ima pomoč socialne službe družini, v kateri je mladoletni prestopnik odraščal, če je v tej družini prisotno tudi nasilje enega izmed članov nad ostalimi člani družine. Predvsem je v tem primeru pomembno, da si žrtev poišče pomoč. Filipčičeva (2004a) meni, da je ena izmed rešitev pomoči žrtvam nasilja v družini v tako imenovanih kriznih centrih. Seveda ima žrtev izbiro sprejeti pomoč ali pa jo odkloniti, kar se tudi največkrat zgodi. Uspešnost dela socialne službe je še posebej pomembna v primerih, ko so obravnavani otroci. Saj, kot pravi Filipčičeva:

»...otroci ne morejo sprejemati dolgoročnih odločitev o svojem življenju.« (Filipčič 2004a).

Tako otrok, ki stori prekršek ali kaznivo dejanje in se ne zaveda napake v svojem ravnanju, ne more sprejeti odločitve, ki bi mu lahko pomagala, da ne bi ponovno zašel v kriminaliteto. Dolgoročno ne zna preceniti, kaj pomeni zanj, če še nadaljuje s takšnimi dejanji. Ravno zaradi tega je potrebna pomoč socialne službe.

5. SOCIALNO DELO Z DRUŽINO MLADOLETNEGA PRESTOPNIKA

Pomoč, kot jo opredeljujemo v socialnem delu, vodi k okrevanju, novemu socialnemu učenju, odkrivanju novih virov in možnosti otroka, učinkovitemu sodelovanju in umeščanju otroka in mladoletnika v okolje šole, dela, doma. Prisila je zajeta v delovnem odnosu, ki ga socialno delo vzdržuje, v nenehnem soočanju za projekt, ki onemogoča drsenje v nemoč, v prepad (Šelih 2000: 78).

Socialno delo je alternativna oblika preprečevanja kriminalitete. Seveda je možno, da družina in mladostnik ne želita sodelovati pri takšni obravnavi in pomoči. Vendar je to prvi korak, ki lahko vodi k reševanju in hkrati preprečevanju kriminalitete mladoletnikov.

Seličeva (2003) pravi, da bi morali krajevno pristojni centri za socialno delo, ob zaznavi oziroma prijavi kaznivega dejanja z elementi nasilja, v katerem so udeleženi otroci, takoj sklicati tako imenovani multidisciplinarni tim in vanj vključiti tudi starše.

Pomembna naloga socialnega dela pri reševanju kompleksnih psihosocialnih težav otrok in mladoletnikov z odklonskim vedenjem je vzpostavljanje socialne mreže, ki najprej otrokom in potem tudi vsem udeležnim v problemu omogoči novo učenje in nove dobre izkušnje za spoštovanje sebe in drugih ljudi. Socialna služba je tisto posebno mesto pomoči in sodelovanja, kjer se vsakokrat združijo strokovne in človeške moči v posebnem projektu za vsakega otroka. Cilji so jasni: omogočiti otroku in mladoletniku novo, boljšo možnost za življenje in razvoj (Šelih 2000: 77).

Socialno delo z mladoletnimi prestopniki je torej ena izmed alternativnih oblik preprečevanja kriminalitete in reševanja mladoletnih prestopnikov iz delinkventnosti.

Družina otroka z odklonskim vedenjem je v resnični stiski. Po Helmu Stierlinu (1987 v Šelih 2000: 78) so prvine te stiske najprej osramočenost, saj je odklonsko vedenje otroka javen dokaz, da staršem ni uspelo vzgojiti otroka v skladu z normami in vrednotami družbe. V stiski so, ker jih upravičeno skrbi otrokova prihodnost. Poleg tega pogosto starši resnično nimajo dovolj moči, da bi učinkovito vodili in varovali svoje otroke. Pomoč je nujna, da bi se zmanjšali občutki osramočenosti in krivde in da bi se povečala učinkovitost staršev. Vendar se ponudba pomoči socialnega dela doživlja najprej kot grožnja, stigmatizacija, ponižanje, tako da je vzpostavljanje delovnega odnosa z družino za učinkovite projekte pomoči že izredno zahtevno delo, za katero je treba zagotoviti prostor in čas.

Predvsem je glavni problem v tem, da družina ravno zaradi sramote, češ da ni vzgojila svojega otroka v skladu z družbenim delovanjem, noče poiskati pomoči drugih institucij. Zaradi obsojanja in reakcije družbe in še posebej zaradi obsojanja bližnjih se težko odloči za sodelovanje z ustreznimi institucijami pri reševanju mladoletnega prestopništva.

Predmet socialnega dela z družino je pomoč družini pri reševanju kompleksnih socialnih problemov. Ključni pojmi so pomoč, reševanje problema, iskanje novih rešitev prek socialnega dela, in sicer tako, da se mobilizira moč družine same. V osnovi gre vedno za projekt sodelovanja, ki se ustvari na sporazumevanju, dogovarjanju in skupnem iskanju rešitev, da bi udeleženi v problemu postali udeleženi v rešitvi, kot pravi Peter Lussi (1991: 79 v Šelih 2000: 78).

Prva naloga je vsakokrat vzpostaviti odnos s socialnim delom. Ta temelji na instrumentalni opredelitvi problema: prva visoko kvalificirana naloga socialnega delavca ali socialne delavke je, da ustvari pogoje za pogovor, da bi vsak član družine vstopil s svojim videnjem problema, socialni delavec dodal svojo strokovno razlago in začel proces formuliranja delovne definicije možnega, uresničljivega v prvem delovnem pogovoru. Koncept pomoči temelji na paradigmatiki postavki, da so udeleženi v problemu tisti, ki morajo sodelovati pri oblikovanju rešitve. Naloga socialnega dela je najprej ta, da sodelovanje omogoči, da omogoči izkušnjo sodelovanja (Šelih 2000: 78–79).

Ravno za družine, ki rešujejo problem odklonskosti otroka ali mladostnika in so posebej ranljive, tako kot je ranljiv njihov otrok, je pomembno, da v stroki socialnega dela zagotovimo izkušnjo o preseganju statusa družine s problemom (Šelih 2000: 81).

Socialno delo z mladoletnim prestopnikom in njegovo družino pomeni tudi svetovanje družini in mladoletniku. Poleg tega lahko pomaga pri reševanju in rešitvi tega problema.

»Svetovanje je kvalitetno, če zmore vzpostaviti s svetovancem dober stik, sicer se svetovanje izrodi v prazen pogovor« (Žorž 2005: 72).

6. KAZENSKO PRAVO

Na kazenskopravnem področju varuje RS otroka na eni strani kot objekt kazenskopravnega varstva z določitvijo kaznivih dejanj proti otroku, na drugi strani pa varuje pravice otroka kot storilca kaznivih dejanj z vnaprejšnjo opredelitvijo kazenske odgovornosti in kazni ter procesnopравnih pravic otroka.

Seličeva (2003) pravi, da se otroci in mladostniki znajdejo v krogu kaznivih dejanj kot žrtve ali kot storilci in bi tako prvim, torej žrtvam, država morala zagotoviti ustrezno strokovno obravnavo, skladno s potrebami in zahtevami procesov rasti, razvoja in zorenja ter usmerjeno h doseganju kar najboljšega bio–psihosocialnega blagostanja. Obravnavo mladoletnih prestopnikov pa naj bi temeljila predvsem na rehabilitaciji in težila k reintegraciji.

Otroci se namreč morajo naučiti prevzemati odgovornost za svoja dejanja. Vendar je potrebno mladoletnim storilcem zagotavljati ustrezno pravno pomoč in zaščito ter upoštevati vse relevantne okoliščine in dejstva, tudi otrokovo življenjsko zgodovino in potrebe povezane z razvojnimi obdobjem (Selič 2003).

Kazensko pravo obravnava tiste kršitve družbenih pravil, ki so ocenjene kot škodljive družbi v tolikšni meri, da jih mora obravnavati represivni organ z represivnimi ukrepi, gre torej za kazniva dejanja oziroma za kriminaliteto kot družbeni pojav. Takšne kršitve so opredeljene v kazenskih zakonodajah.

Potrebno je ločiti med prekrškom in kaznivim dejanjem.

Prekršek je z zakonom ali drugimi predpisi določena kršitev javnega reda, za katero je predpisana sankcija za prekršek (Zakon o prekrških 2006: 6. člen).

Zakon o prekrških zoper javni red in mir določa, da prekršek stori, kdor občutno moti okolico s hrupom, ropotom ali razgrajanjem; kdor na nedovoljen način občutno moti mir ali ogroža varnost kakšne osebe v zasebnem prostoru ali kdor kakorkoli moti nočni mir in počitek. Ta prekršek je v praksi največkrat storjen s tem, da se ogroža varnost oseb v zasebnem prostoru in konkretno zajema najpogostejše oblike nasilja v družini (Zakon o prekrških 2006).

Decembra 2002 je bil sprejet nov zakon o prekrških (ZP-1), ki se je pričel uporabljati leta 2005. Prinesel je korenite spremembe v materialno in procesno pravnem smislu. Ena izmed najpomembnejših novosti je ukinitvev zaporne kazni. Denarno kazen nadomesti globa, ki postane glavna sankcija, močno je poudarjeno tudi načelo učinkovitosti (Šelih 2005: 51).

Kaznivo dejanje pa je protipravno ravnanje, ki ga zakon zaradi njegove družbene nevarnosti določa kot kaznivo dejanje in hkrati določa njegove znake in kazen zanj.

To so kazniva ravnanja, ki so po stopnji družbene nevarnosti opredeljena kot najbolj nevarna dejanja in so zanje tudi zagrožene najhujše kazni.

Omenila bi še Zakon o socialnem varstvu (Zakon o socialnem varstvu 2004), na podlagi katerega je razvidno sodelovanje med policijo in socialnim delom. Na podlagi tega zakona namreč policija poleg predloga za uvedbo postopka o prekršku pri sodniku za prekrške ali kazenske ovadbe poda tudi posebno poročilo krajevno pristojnemu centru za socialno delo, v primerih:

- intervencije v družini zaradi kršitve javnega reda in miru, v kateri je bil ogrožen otrok, mladoletnik ali oseba, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost
- v primeru kršitve Zakona o prekrških zoper javni red in mir, ki jih stori otrok
- če je pri obravnavi drugega uradnega dejanja ugotovljeno, da se otrok brez nadzorstva staršev ali skrbnikov zadržuje v nočnem lokalu, diskoteki ipd.
- obravnave kaznivega dejanja, katerega osumljenec ali žrtev je otrok.

Posebno pozornost si zasluži ukrep prepovedi približevanja. Ta ukrep namreč omogoča, da se odstrani povzročitelj nasilja v družini in da si žrtev lahko opomore od nasilja ter da se seznanj z vsemi vrstami pomoči, ki so ji na voljo.

Kot pravita Filipčičeva in Šugmanova (2003: 3), namen tega ukrepa ne sme biti ideja, da lahko z novo obliko represivnega delovanja rešujemo problem nasilja v konkretni družini ali celo v celotni družbi, saj je takšno mnenje o moči represivnih organov pri urejanju razmerij med posamezniki v nasprotju s številnimi empirično podprtimi kriminološkimi raziskavami. Represivni posegi namreč glede na te raziskave nimajo dolgoročnih učinkov, ampak le kratkoročne.

Vsekakor si ne prizadevamo najti rešitve, ki bi učinkovale le kratkoročno, ampak je potrebno iskati rešitve, ki bi imele dolgoročni učinek, ki bi zmanjšal nasilje v družini in tako tudi mladoletno kriminaliteto.

Sodelovanje policije in skupnosti pripomore k zmanjšanju nasilja tako v družini kot na splošno in posredno tudi k zmanjšanju mladoletniške kriminalitete.

Leta 1993 je policijski urad v Portlandu ustanovil specializirano Enoto za zmanjševanje nasilja v družini, katera je imela nalogo, da zmanjša stopnjo tega nasilja. Enota je rezultat filozofije policijske dejavnosti v skupnosti in predstavlja nov način opravljanja policijskega dela, ki pri zatiranju kriminalitete natančneje odraža kulturne vrednote skupnosti (Butzer, Bronfman, Stipak). Predvsem zaradi nenasilnega dela in posredovanja policije pri nasilju v družini se je spremenila podoba policista v skupnosti. Tako imenovane »revolvaše« so zamenjali prijazni policisti, ki žrtvam pomagajo že od prve intervencije dalje. Svetujejo jim, katere organizacije in javne ustanove jim lahko pomagajo in kakšne so njihove možnosti pri preprečevanju nasilja. Raziskava o ustanovitvi in delovanju te enote je pokazala, da se je zvišala pripravljenost skupnosti in drugih organizacij ter sodelovanje le teh s policijo.

Tako se tudi pri nas kaže sodelovanje policije s centrom za socialno delo že v zakonski ureditvi in to sodelovanje lahko pripelje do še večje uspešnosti reševanja nasilja in mladoletniške kriminalitete v družbi.

Omenila bi še novi Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1: 2006), ki je pričel veljati v letošnjem letu in uvaja eno izmed novosti glede javnega reda in miru v gostinskih obratih in na prireditvah, ki se nanaša na varstvo mladoletnikov. Namreč njegov drugi odstavek 21-ega člena pravi, da je osebam, mlajšim od 16 let med 24.00 in 5.00 uro zjutraj prepovedan vstop in zadrževanje brez spremstva staršev, rejnikov ali skrbnikov v gostinskih obratih in na prireditvah, kjer se točijo alkoholne pijače.

Vsekakor je zakon zasnovan z dobrim namenom, da bi varoval mlajše mladoletnike. Vendar je potrebno razmisliti, kako je mogoče takšen predpis uveljavljati in izvajati v praksi. Predvsem se ta problem pojavi na večjih javnih prireditvah, kjer je veliko obiskovalcev.

6.1 VZGOJNI UKREPI IN KAZNI ZA MLADOLETNIKE

KZ razvršča otroke v smislu konvencije v štiri različne starostne skupine. Kot otroka opredeljujejo osebo do 14. leta starosti in določa, da se proti otroku ne sme uporabiti kazenskih sankcij. Osebo med 14. in 16. letom starosti opredeljuje kot mlajšega mladoletnika,

izreči se mu smeje le vzgojni ukrepi. Osebi med 16. in 18. letom starosti KZ opredeljuje kot starejšega mladoletnika in določa, da se mu lahko izrečejo vzgojni ukrepi, kazensko odgovornemu starejšemu mladoletniku pa tudi denarna kazen in mladoletniški zapor. Ob teh kaznih se lahko kot stranska kazen izreče tudi prepoved vožnje motornega vozila ali izgon tujca iz države. Mladoletnim storilcem kaznivih dejanj se lahko izrečejo tudi varnostni ukrepi, razen prepovedi opravljanja poklica, če jim je izrečen vzgojni ukrep, denarna kazen ali mladoletniški zapor (Unicef 1995: 80–81).

Vzgojni ukrepi in kazni za mladoletnike so: disciplinski ukrepi, kamor spadata ukor in oddaja v disciplinski center, ukrepi strožjega nadzorstva, kamor spada nadzorstvo organa socialnega varstva, zavodski vzgojni ukrepi, mladoletniški zapor in denarna kazen.

Vsaka kazen ima tudi svoj namen. Tako ukor, navodila in prepovedi ali nadzorstvo organa socialnega varstva izreče sodišče mladoletniku, ki ga je potrebno opozoriti na nepravilnost njegovega ravnanja ter zagotoviti njegovo vzgojo, prevzgojo in pravilen razvoj v njegovem dotedanjem okolju s pomočjo kratkih ali trajnejših ukrepov ob ustreznem strokovnem vodenju.

Oddajo v vzgojni zavod, oddajo v prevzgojni dom ali oddajo v zavod za usposabljanje izreče sodišče mladoletniku, pri katerem so potrebni trajnejši vzgojni, prevzgojni ali zdravstveni ukrepi in njegova popolna ali delna izločitev iz dotedanjega okolja. Zavodski ukrepi se uporabijo kot skrajnje sredstvo in smejo trajati v mejah, določenih z zakonom, le toliko časa, kolikor je potrebno, da bo dosežen namen vzgojnih ukrepov (Kazenski zakonik 2000: 74. člen).

Pri izbiri vzgojnega ukrepa upošteva sodišče mladoletnikovo starost in njegovo duševno razvitost, njegove psihične lastnosti, njegova nagnjenja, nagibe, iz katerih je dejanje storil, dotedanjo vzgojo, okolje in razmere, v katerih je živel, težo in naravo dejanja, ali mu je že bil prej izrečen vzgojni ukrep ali kazen, in vse druge okoliščine, ki vplivajo na to, da izreče sodišče tisti ukrep, s katerim bo najbolje dosežen namen vzgojnih ukrepov (Kazenski zakonik 2000: 75. člen).

Nanizala sem le dva člena, ki opredeljujeta namen kazni. Predvsem pa sem hotela pokazati, da tudi zakon predvideva, da vsak mladostnik, ki naredi družbi škodljivo dejanje, naredi le tega iz različnih okoliščin. Tako tudi zakon upošteva različne okoliščine in vzgojo vsakega posameznika. Obravnava posameznika kot celoto in ne obravnava vseh mladoletnih prestopnikov kot eno in isto skupino zločincev, kjer so vsi enaki med seboj. Za vsakega

mladoletnega prestopnika upošteva njegove okoliščine, katere so ga pripeljale do tega, da je storil določeno kaznivo dejanje.

Vendar ni nujno, da bo sama kazen preprečila, da mladostnik tega dejanja ali pa podobnega dejanja ne bo več storil. Potrebno je okrepiti sam namen kazni in tega tudi po ustrezni poti doseči.

»Že Cesare Beccaria je ugotavljal, da smrtna kazen sicer naredi močan vtis, ki pa se hitro pozabi. Toda na človeškega duha ne naredi največjega učinka strogost kazni, temveč njeno trajanje. Našo občutljivost namreč lažje in bolj stanovito ganejo najneznatnejši, toda ponovljeni vtisi, kakor močan, toda bežen vzgib...« (Studen 2004: 98).

Trajanje kazni, na primer oddaja v vzgojni dom, sme trajati toliko časa, dokler bo dosežen namen vzgojnih ukrepov. Tako naj bi trajanje kazni zagotovilo, da bi kazen dosegla namen in bi mladoletni prestopnik spoznal napako v svojem dejanju.

Vprašanje pa je, če bi bile morda kazni, kot na primer opravljanje javnega dela, bolj učinkovite za mladoletne prestopnike. Predvsem v primeru vandalizma, kjer razbijajo in uničujejo javne površine, bi takšna kazen bila morda še najbolj učinkovita. Na primer škodo, ki so jo povzročili, bi morali popraviti z delom. Če bi uničili nasad cvetlic, bi jih morali sami pod nadzorom ustreznega nadzornega organa posaditi nazaj. Tako bi uvideli škodo svojega dejanja. V primeru, če bi bila kazen opravljanje določenega števila ur javnega dela, bi se morali zamisliti nad posledicami, ki bi jih takšna kazen prinesla za mladoletne prestopnike. Na eni strani bi jih takšna kazen lahko izučila in se ne bi več obnašali deviantno v tolikšni meri. Lahko pa bi jim takšna kazen škodovala, če bi jih družba s tem etiketirala. Predvsem, če bi bila uveljavljena kazen za lažja kazniva dejanja opravljanje javnega dela, bi lahko prestajanje takšne kazni pomenilo za posameznika prehud psihični napor, ker bi ga vsi v družbi, tako prijatelji, znanci, sorodniki in vsi ostali, tako znanci, kot neznanci, etiketirali in bi to za prestopnika pomenilo nekakšno sramoto. Etiketa, ki ti jo pripne družba, pa ne izgine in ostane skoraj za vedno. S tem bi lahko predvsem mladoletnemu prestopniku naredili več škode kot koristi. Tako je potrebno pred uvajanjem novih kazni premisliti predvsem o posledicah, ki jih kazen lahko ima za posameznika.

Opravljanje javnega dela, bi lahko bilo ena izmed alternativnih kazni za mladoletne prestopnike.

6.2 ALTERNATIVNI VZGOJNI UKREPI IN KAZNI ZA MLADOLETNIKE

Šelihova (Šelih 1994: 28) piše o kongresu mednarodnega združenja sodnikov, na katerem so pozornost namenili tudi alternativam v sodnem odločanju. Poročevalka, ki je pripravila poročila o tej vrsti sodnega odločanja, je kritično ocenila pogoje za socializacijo mladih (delinkventov) v današnji družbi na eni strani in možnosti za vplivanje na vedenje teh mladih na drugi. Poudarila je potrebo po reševanju konflikta na ravni storilec–oškodovanec in potrebo po pripravljenosti mladoletnika na sodelovanje.

Izraz alternativni ukrepi in sankcije zajema množico novih, netradicionalnih družbenih reakcij na kazniva dejanja, predvsem v okviru kazenskega pravosodja. Sankcije so alternativne zato, ker njihov primarni cilj ni kaznovanje storilcev, pa tudi ne njihova prevzgoja in rehabilitacija. Pri vsem tem se poskušamo izogibati kaznovanju kot takemu (Dekleva 1996: 16).

Nova kazenska zakonodaja je z letom 1995 na področju obravnavanja mladoletniškega prestopništva prinesla več novosti. Največje novosti so točke navodil in prepovedi, v katerih zakon nalaga v pripravo in vodenje organom socialnega skrbstva v sodelovanju in z nadzorovanjem sodnika za mladoletnike. Te novosti so:

- poravnati se z obtožencem tako, da mladoletnik s plačilom, z delom ali kako drugače povrne škodo, ki jo je povzročil s kaznivim dejanjem
- opraviti delo v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti
- udeležiti se programov socialnega treninga (Dekleva 1996: 9).

To novo, vzgojno usmerjeno obravnavanje mladih storilcev kaznivih dejanj, po mnenju Dekleva (1996: 10), predstavlja prototip tistega, kar se potem razvije kot temeljna usmeritev obravnavanja vseh prestopnikov. Ta usmeritev je skrbstvena, vzgojna, rehabilitativna, izobraževalna, tretmanska v obravnavanju storilcev kaznivih dejanj.

Ukrep dela v korist skupnosti najbolj razširjeno uporabljajo v praksi v ZDA, Angliji, Kanadi, Avstraliji in Novi Zelandiji. Ukrep poravnavanja pa je najbolj razvit v Angliji, čeprav ta model izhaja z Nove Zelandije, kjer so pri delu z domorodci ugotovili, da je njim koncept individualne krivde in individualne škode oddaljen in nerazumljiv, blizu pa jim je predstava o odgovornosti družine in skupnosti za zlo, ki prav tako prizadene celotno skupnost.

Medtem ko izvor tega modela vidi namen dela v korist skupnosti, Drevniak (1996: 19 v Šelih 2005: 11) s socialno–pedagoškega vidika vidi delo v korist skupnosti v vlogi širjenja veščin in zmožnosti za socialno ustrezno vedenje. Poleg tega pravi Drevniak tudi, da ima delo v korist skupnosti vlogo vzpodbujanja celostnega razvoja mladostnika v smeri odgovornosti, avtonomnosti in socialne vključenosti.

Pri tej tako imenovani alternativni kazni za kaznivo dejanje se pojavljajo številne težave. Šelihova (Šelih 2005: 59) tako ugotavlja, da je nenavadno, da zakonodajalec, ki se je že ukvarjal s potrebo po jasnejši ureditvi tega instituta, ni uredil še vprašanja obsega trajanja splošno koristnega dela. Novela Zakona o kazenskem postopku je leta 2004 rešila vprašanje, kdo organizira to delo, saj je to nalogo poverila Centrom za socialno delo.

Najnovejšo obliko poravnavanja imenujejo organiziranje konferenc, ki pomenijo srečanja žrtev, njihovih družin, sorodstva in prijateljev, storilca in njegove družine ter bližnjih oseb, morda še tretjih zainteresiranih oseb iz skupnosti ter poravnalca. Namen tega je, da bi udeleženci konference skupaj analizirali pogoje življenja v skupnosti, ki so vodili h kaznivemu dejanju, da bi identificirali obseg škode ter tudi različne možne vzvode preprečevanja takih škod v bodoče (Dekleva 1996: 32).

Ukrep navodila udeležiti se socialnega treninga naj bi se izrekal zlasti, če bi bilo to potrebno za mladoletnikovo izobraževanje in delovno usposabljanje. Trening naj bi usmeril mladoletnika k pridobitvi dodatnih sposobnosti, veščin, usmerjenosti in vedenjskih navad (Dekleva 1996: 120–121).

Ukrep socialnega treninga je namenjen mladoletnikom, ki so izvršili srednje huda kazniva dejanja, ki so pokazala, da potrebujejo intenzivno vzgojno pomoč, ali pa da gre za mladoletnike, katerih življenjski stil kaže, da potrebujejo pri pogojno izrečeni kazni zapora vzgojno pomoč oziroma vzgojne vplive. Socialni treningi želijo doseči svoj namen, in sicer povečati socialno kompetenco mladoletnika, izboljšati njegov življenjski položaj, preprečiti, da bi ponovno izvršil kazniva dejanja (Šelih 2005: 137).

Socialni treningi so namenjeni določeni skupini mladoletnikov. Ta vzgojni ukrep je primeren za mladoletnike:

- ki jih je sodišče za mladoletnike že obravnavalo, praviloma zaradi premoženjskega kaznivega ravnanja
- ki so v tem postopku izvršili praviloma premoženjsko ali nasilno kaznivo dejanje

- ki so mlajši ali starejši mladoletniki
- ki potrebujejo intenzivno socialno pedagoško obravnavo zaradi določenega primanjkljaja, na katerega je pokazalo tudi izvršeno kaznivo dejanje (Šelih 2005: 139).

Priprava in vodenje izvrševanja ukrepa sta v pristojnosti organov socialnega varstva. Zato, da lahko uresničijo to svojo pristojnost, bi bilo potrebno izdelati standarde za izvajanje tega vzgojnega ukrepa (Šelih 2005: 141).

Tudi Zavod Albatros razvija alternativne programe za obravnavo mladoletnih prestopnikov. Razvija vzgojne, svetovalne in izobraževalne programe za mlade in njihove družine. Posebno pozornost namenja ravno mladoletnim prestopnikom in mladim v stiski. Za mladoletne prestopnike namerava vzpostaviti celostno skrb z različnimi dopolnjujočimi se programi. Mladoletni prestopniki sodijo po definiciji med najbolj nasilne mladostnike. Ravno zato so se v okviru tega zavoda odločili za tako imenovane socialne treninge, ker so prepričani, da lahko vzgojni program pomaga mladoletnim prestopnikom pri premagovanju agresivnega vedenja. Lisec (2004: 85) pravi, da možnost alternativnega obravnavanja mladoletnih prestopnikov, uzakonjenega leta 1995, v praksi ni zaživela. Socialni trening Albatros je namenjen mladostnikom, ki jih v program napotijo sodišča za mladoletnike, državni tožilci v fazi pred uvedbo kazenskega postopka in pa mladostnikom, ki jih pošljejo službe organov socialnega varstva in šolske svetovalne službe. Vzpostaviti želijo vzgojni program, ki bo nudil mladoletnim prestopnikom priložnost za osebno rast, ki je niso dobili ne v družini ne v šoli ne v življenjskem okolju in tudi ne v širši družbi. Tu se še posebno pokaže pomembnost družine pri vzgoji in njene naloge pri podpori otrok in pripravljanju otrok na življenjske izkušnje in na vrednotenje različnih situacij, na katere bodo naleteli v družbi ter na reševanje le-teh (Lisec 2004: 85–90).

Program Albatros je strukturiran na podlagi konkretnih potreb mladostnika, oblikuje se za vsakega mladostnika posebej. Vsebinsko zajema program vsa pomembna področja vsakdanjega življenja, na katerih si mora posameznik pridobiti ustrezne socialne veščine. Skratka pomembno je, da obstaja možnost neposrednega stika z življenjskim okoljem mladostnika in da mladostnika ne izključimo popolnoma iz socialnega okolja in ga za nekaj časa zapremo v zapor ali zavod. Kajti odrezanost od socialnega sveta ni rešitev, mladostnik mora ob ustrezni pomoči priti do spoznanja napak svojega dejanja in mora uvideti, kako in na kakšen način je škodoval drugim in to ni možno ob popolni izključitvi iz socialnega sveta.

Zato tudi zavodi zaprtega tipa, ki delujejo na prisili in strogem kaznovanju, niso več tako uspešni pri preprečevanju kriminalitete, ker se znotraj zavodov in mladletniških zaporov nasilje ne zatira, ampak se ohranja med prisotnimi mladostniki. V teh zaprtih tipih kaznovanja je mladostnik odrezan od socialnega sveta in ko ima možnost, da ponovno vstopi v socialni svet, iz katerega je bil za določen čas izključen, nima pravih smernic, kako ravnati v socialnem okolju z drugimi, kako se obnašati. Na posameznike so morda odziva nasilno in jih ima za svoje sovražnike. Zato menim, da so boljši alternativni programi obravnave mladoletnih prestopnikov kot prisilni, saj alternativa omogoča obravnavanje na drugačen način in pripravlja mladostnika na soočenje s svojimi dejanji in na soočenje reakcije družbe z njegovimi dejanji. Ponujajo jim priložnost, da iz svojih dejanj potegnejo kar največ pozitivnega in to sebi v prid (Lisec 2004: 88–91).

7. PREPREČEVANJE KRIMINALITETE

Nihče si ne želi, da bi bila v njegovi okolici razširjena kriminaliteta. Vendar sem mnenja, da družba čisto brez kriminalitete niti ne more obstajati. Saj je nemogoče, da bi bili vsi ljudje enako dovzetni za norme in vrednote družbe in da bi vsi živeli le po pravilih. Kot pravi Durkheim (v Haralambos in Holborn 2005: 397), ne morejo vsi ljudje v družbi čutiti enake pripadnosti kolektivnim normam in vrednotam.

Potrebno je iskati poti, kako zmanjšati kriminaliteto in kako preprečiti najhujša kriminalna dejanja. Vprašanje, ki se ob vsem tem odpira, pa je, kateri so načini preprečevanja kriminalitete. To lahko pomeni večje varovanje stanovanja, zamenjavo ključavnic, nova okna z rešetkami in tako dalje. Vsako področje ima svoje mnenje, kaj pomeni preprečevanje kriminalitete.

Kot pravi Meško, (2000: 721), politiki obljublajo red in pravičnost in ob tem retorično spretno prepričujejo ljudi o uspešnosti institucionalnih praks pri preprečevanju kriminalitete in o potrebi po vse bolj kaznovalni usmerjenosti pri obravnavanju storilcev kaznivih dejanj. Vendar se moramo zamisliti, kaj te obljube pomenijo.

Mediji, ki prikazujejo problem kriminalitete, povzročajo strah pred kriminaliteto med večino ljudi v sodobnih družbah ter s tem preusmerjajo sovraštvo ljudi na nižje sloje ljudi, priseljence idr., saj se takšna poročila najpogosteje pojavljajo v medijih.

Ali pa, kot pravi Bulc (2003: 247), se sintagma moralna panika uporablja za opis družbenega stanja, v katerem veliko ljudi v družbi pretirano reagira na neko domnevno grožnjo ustaljenemu redu, ki jo spodbudijo družbeni devianti.

Moje mnenje je, da je eden izmed načinov preprečevanja kriminalitete tudi ustrezno predstavljanje in opozarjanje nanjo v medijih. Z drugačnim pristopom, predvsem v medijih, do kriminalitete bi tudi ljudje drugače gledali nanjo in jim ne bi predstavljala le grožnje pred katero se morajo skriti, ampak bi mogoče našli tudi kakšno skupno rešitev.

Meško (2000:723) pravi, da preprečevanje kriminalitete vsebuje dva različna procesa in sicer, če je cilj izvajanja prevencije spreminjanje človekovega vedenja. Kot prvo je potrebno identificirati vzroke kriminalitete, kot drugo pa se je potrebno strinjati glede ukrepov, s katerimi bi naj preprečili kriminaliteto.

Trenutno je najbolj aktualna delovna definicija kriminalne prevencije Van Dijka in De Waarda (1991 v Meško 2000: 723), ki pravita:

»Preprečevanje kriminalitete je skupek vseh zasebnih pobud in dejavnosti države, razen izvrševanja kazenske zakonodaje, z namenom zmanjšanja škode, ki jo povzročajo dejanja, ki jih država določi kot kazniva.«

Vendar se moramo vprašati, kot pravi tudi Meško (2000: 723), če je ta opredelitev zadovoljiva, saj izključuje izvrševanje kazenske zakonodaje iz pojmovanja kriminalne prevencije, kljub temu, da je še vedno izvrševanje kazenske zakonodaje pomemben del sodobnih strategij nadzora kriminalitete.

Garland (v Meško 2000: 723) pravi, da ima kaznovanje več ciljev, a primarni cilj je instrumentalno vplivanje na zmanjšanje prestopniškega vedenja.

»Socialne strategije preprečevanja kriminalitete se usmerjajo v spreminjanje družbenega okolja in motivacije storilcev. Pobude vsebujejo na primer ustanavljanje klubov za mlade, da ustrezno zaposlijo potencialne prestopnike, da okrepijo agense socializacije.« (Meško 2000: 724)

Sistemske rešitve bi po mnenju Seličeve (Selič, 2003) morali oblikovati na ravni splošnih in posebnih dejavnosti. K prvim tako spada obveščanje in ozaveščanje javnosti, pri čemer imajo enakovredno in nenadomestljivo vlogo tako sistem izobraževanja kot mediji. Mediji naj ne bi toliko poročali o nasilju, ampak bi bil poudarek bolj na informiranju o možnostih in učenju o nenasilnem reševanju problemov. Poleg teh ukrepov bi morali upoštevati tudi: dostopnost do potrebnih oziroma ustreznih informacij, ki pomenijo med drugim tudi podatke o razpoložljivi pomoči, zgodnje odkrivanje kriminalitete mladostnikov, prijavljanje, pomoč in terapevtsko

obravnavo celotne družine, izobraževanje, socialne službe, ukrepe v zvezi z otroki, nevladne organizacije.

Menim, da je predvsem ukrep ozaveščanja javnosti, pri katerem bi mediji poudarjali nenasilno reševanje problemov in vrste pomoči, ki so na voljo ob težavah družin, ki se soočajo z mladoletnim prestopništvom izredno pomemben, saj imajo mediji velik vpliv tako na posameznike kot tudi na celotno družbo.

Predvsem pa je potrebno poudariti, da ni sramotno, če družina zaprosi tudi druge institucije in organizacije za pomoč pri reševanju problemov v zvezi z mladoletnim prestopništvom.

Ravno kombinacija in pomoč strokovnih in nestrokovnih institucij družini, ki je v stiski in negotovosti zaradi pojava mladoletnega prestopništva v njej, je lahko najbolj uspešna pri reševanju tega problema.

Na primer, na Japonskem daje policija posebno pozornost hitremu odkrivanju nagnjenosti mladoletnikov h kriminalnim dejanjem. Šole namreč pripravijo posebne liste učencev, pri katerih so opazili možnost razvoja delinkventnosti in jih posredujejo policiji (Tokuoka in Cohen 1987: 20–22).

Vendar policija ne more rešiti sama celotnega problema. Podobnega mnenja je tudi Mikulanova (Mikulan 2004: 116–117), ki pravi, da mora družbeno preprečevanje mladoletniškega nasilja temeljiti na spoznanju, da obstaja povezanost med družbenimi razmerami in storilci. Poleg tega pravi, da je temeljni cilj družbene preventive v tem, da se spremenijo ali odpravijo okoliščine, vzroki in situacije, ki vplivajo na razvoj mladoletniške delinkvence v določenem okolju. Policija lahko tako odstrani le del situacij, ki prav tako vplivajo na razvoj mladoletne delinkvence. Ne more pa odpraviti globljih družbenih razmer, kot so socialne, ekonomske in druge razmere.

7.1 DRUŽINA IN PREPREČEVANJE MLADOLETNIŠKE DELINKVENCE

McLaughlin in Muncie (2000: 155–156; 180) sta mnenja, da je družina obramba proti kriminalu. Tako se je potrebno vprašati, kje sta starša in ne, kje je policija, ko mladoletnik stori kaznivo dejanje. Tudi kazni bi se po njunem mnenju morale izvrševati znotraj skupnosti in ne institucij. Delinkventnost namreč ne pomeni le kriminalnega vedenja, ampak

pomanjkanje ustreznih moralnih vrednot in navad. Predvsem pa poudarjata, da je delinkvenca znak globljih težav, ki izhajajo iz družine.

V ospredje vse bolj prihajajo tako imenovani socialni treningi, ki naj bi bili eden izmed možnih dejavnikov zaviranja mladoletne delinkvence. Na primer, Zavod Albatros je eden izmed alternativnih načinov kaznovanja mladoletnih delinkventov. Vendar pa se vse bolj odpira vprašanje socialnega treninga tudi za starše, predvsem za nasilne partnerje.

Tudi Zurcher (2002: 55) skuša v svojem članku predstaviti, kako naj bi potekal takšen socialni trening in kakšno vlogo bi imel, če bi bil predviden kot ena izmed možnih kazni. Predvsem pa je v tem članku poudarjen socialni trening za moške, ki izvajajo različne oblike nasilja nad družinskimi člani. Socialni trening naj bi jih naučil reševati težave brez nasilja.

Tu se pokaže tudi misel, da če se otrok ne počuti prijetno in predvsem varno tako fizično kot psihično, kjer je pri slednjem najbolj poudarjena čustvena podpora družine, se ne bo zadrževal doma, ampak na ulici. Takšen otrok se doma ne bo počutil prijetno in se bo morda počutil odvečnega. Skušal si bo poiskati novo zavetje in tega bo morda našel pri vrstnikih, v kakšni skupini svojih vrstnikov, ki bo imela podobno mišljenje kot on sam. Tako so lahko takšni otroci mnenja, da jih nihče ne mara in da se je vse obrnilo proti njim in ravno tako bodo menja, da so se vsi ljudje, ki jih obkrožajo, obrnili proti njim. Otrok tako nima ustrezne samodiscipline in ravno tako mu ob neustrezni vzgoji zmanjka občutek za druge. Ne more ločiti, kdaj stori napako, s katero škoduje ne samo sebi, ampak tudi drugim.

Posebno pozornost so namenili delinkvenci mladih deklet, saj je zanje veljalo splošno pravilo, da je njihova naloga naučiti se kuhati, pospravljati in biti gospodinja ter pripraviti se za ustanovitev svoje družine. Predvsem v letih 1960 in do 1980, kot pravita McLaughlin in Muncie (2000: 168) so namenjali pozornost le delavskemu razredu. Predvsem mladi fantje iz delavskega razreda so veljali za posebej problematične delinkvente. Zato je bilo tako čudno, ko so se tudi dekleta pričela udeleževati raznih shodov in drugih kaznivih dejanj, ki so jih počeli le fantje.

Barrett in McIntosh (1982 v McLaughlin in Muncie 2000: 168) sta postavila hipotezo, da je družina tista, ki ima socialno kontrolo nad dekleti. Bila sta tudi mnenja, da dekleta spadajo v tako imenovani privatni svet doma in tako se zmanjša možnost mladoletne delinkvence pri dekletih. Če so bila dekleta obravnavana na sodišču kot mladoletni prestopniki, je to pomenilo njihovo vključitev v tako imenovani javni svet fantov. Vendar je to pomenilo, da je družini

spodletelo pri socializaciji deklet. Kot posledico navajata Barrett in McIntosh (1982 v McLaughlin in Muncie 2000: 168) podrobnejše zasliševanje in obravnavo mater mladoletnih prestopnic, da bi ugotovili, če so matere hčerkam posredovale pravilne modele obnašanja, vrednot ter norm.

Po mnenju McLaughlin in Muncie (2000: 180), bi denarne kazni pokazale staršem, kakšno dejanje je storil njihov otrok. Kazen bi družini pokazala, kaj pomeni prevzeti odgovornost za storjeno dejanje. Družina bi tako postala kot kazenski center, kjer bi otroci prestajali svojo kazen, namesto v zaprti instituciji oziroma v javnem zavodu.

V ozadju tega je ideja, da bi družina s tem, ko bi plačala denarno kazen, ki naj bi pokazala, kakšno dejanje je storil otrok, že postala del kazni tudi sama. In sicer bi s tem, ko bi plačala kazen že prevzela del odgovornosti za storjeno dejanje. Drugi del odgovornosti pa bi pomenil, da bi skušala otroku, ki je storil to dejanje obrazložiti in pokazati, kakšno dejanje je storil. Posameznika bi skušala odvrniti od takšnih dejanj. Prevzela bi vlogo prevzgojnih zavodov, katerih naloga je tudi resocializacija mladoletnikov. Družina bi mogoče v takšnem primeru poskušala rešiti situacijo in odvrniti otroka od takšnih dejanj. Mislim, da je v tem primeru govora predvsem o tako imenovanem hišnem priporu oziroma hišnem zaporu. Čeprav je v Sloveniji v kazenskem zakoniku opredeljen tudi hišni zapor oziroma pripor kor vrsta sankcije, se le ta ne uporablja pri mladoletnih storilcih kaznivih dejanj.

Kljub temu ne moremo govoriti o tem, da bi družina postala kazenski center. Družina naj bi zagotavljala svojim članom občutek varnosti, nudila naj bi jim pomoč, ko jo le ti potrebujejo, poleg tega zagotavlja čustveno podporo in nenazadnje je družina tista, ki varuje svoje člane. Če bi dejansko morala družina sama reševati problem mladoletnega prestopništva na takšen način, da bi postala tako imenovani kazenski center, bi izgubila svoje funkcije kot družina in posameznik verjetno ne bi več videl v družini opore in varnosti. Nesmiselno je pričakovati, da bo družina sama rešila problem mladoletnega prestopništva. Po mojem mnenju potrebuje strokovno pomoč, ki jo vsaj usmerja pri reševanju tega problema. Najprej pa potrebuje pomoč, da se sploh seznanj s problemom in šele nato se lahko prične reševanje le tega.

8. EMPIRIČNI DEL

8.1 UVOD

V empiričnem delu diplomske naloge bom naredila kvalitativno raziskavo s pomočjo fokusnih skupin. Pred tem pa je potrebno dodati še nekaj statističnih podatkov o kriminaliteti mladoletnikov in sicer koliko dejanj so zgrešili in katero je tisto dejanje, ki ga mladoletniki najpogosteje naredijo. S pomočjo Policijske uprave Slovenj Gradec in Sektorja kriminalistične policije v Slovenj Gradcu sem naredila nekaj statističnih tabel, ki prikazujejo dejanja mladoletnikov.

Iz pogovora z enim izmed tamkajšnjih višjih kriminalistov in z višjim policijskim inšpektorjem izvem, da posveča sektor kriminalistične policije PU² Slovenj Gradec veliko pozornost preventivni dejavnosti na področju mladoletne kriminalitete in zlorabe mamil. V ta namen izvajajo različne dejavnosti. Ena izmed njih, ki je najbolj pritegnila moje zanimanje, so tudi tako imenovani krizni timi, ki jih sklicuje Center za socialno delo. Time sestavljajo strokovnjaki z različnih področij, psihologi, socialni delavci, zdravniki... in drugi, ki se ukvarjajo z nasiljem in zlorabami v družini.

Glede na statistične podatke, ki se zbirajo, na PU Slovenj Gradec ugotavljajo, da se število kaznivih dejanj, ki jih storijo mladoletniki na področju te PU, umirja. Delež mladoletnih osumljencev bistveno ne odstopa od državnega povprečja. Najpogostejša kazniva dejanja pa so še vedno kazniva dejanja zoper premoženje, sledijo pa jim kazniva dejanja zoper človekovo zdravje.

Nadaljevala bom s kratko predstavitevijo fokusnih skupin in sicer jih bom najprej opredelila, nato bom predstavila še vrste fokusnih skupin in za konec sledi še opis poteka dela s fokusnimi skupinami.

Po teoretični opredelitvi sledi opis poteka intervjujev in nato še analiza le teh.

Najprej bom torej začela z nekaj statističnimi podatki o mladoletnem prestopništvu.

² Policijska uprava Slovenj Gradec

Tabela 8.1.1: Število osumljencev na območju PU Slovenj Gradec

Leto ovadbe	Skupno število osumljencev	Število mladoletnikov	Število mladoletnih povratnikov
2001	187	165	0
2002	133	108	29
2003	96	84	25
2004	81	64	12
2005	84	74	23

Vir: PU Slovenj Gradec 2005.

Kot je razvidno iz tabele 8.1.1, vidimo, da je število mladoletnikov, ki so bili ovadeni od leta 2001 do 2005, upadalo. Razen od leta 2004 do leta 2005 se je nekoliko povečalo. Leta 2001 je tako bilo ovadenih 165 mladoletnikov od skupnega števila osumljencev, ki jih je bilo 187. V letu 2004 je bilo tako ovadenih le še 64 mladoletnikov, potem pa je število v letu 2005 naraslo za 10, tako da je bilo v letu 2005 ovadenih 74 mladoletnih osumljencev. Vendar pa na splošnem in po mnenju raznih strokovnjakov mladoletno prestopništvo upada.

Iz tabele je razvidno tudi število mladoletnih povratnikov. To je ravno tako upadalo, le v letu 2005 je zoper naraslo na 23 mladoletnih povratnikov. Glede na število osumljenih mladoletnikov je v letu 2005 število povratnikov približno kar ena tretjina, medtem ko je v letu 2002, ko je bilo skupno ovadenih mladoletnikov 108, povratnikov le 29.

Največ kaznivih dejanj na področju PU Slovenj Gradec, je bilo storjenih iz poglavja kaznivih dejanj zoper premoženje, kar je razvidno iz tabele 8.1.2, kjer so podatki samo za leto 2004 in 2005, ker so te podatke imeli na PU Slovenj Gradec že obdelane in pripravljene.

Ravno tako je bilo tudi gledano na državni ravni največ kaznivih dejanj storjenih iz tega poglavja, kar je razvidno iz tabele 8.1.5.

Več kot polovica izmed skupnega števila storjenih kaznivih dejanj, ki so jih storili mladoletniki na področju PU Slovenj Gradec, je kaznivo dejanje zoper premoženje. Tako je bilo v letu 2004 skupno število kaznivih dejanj, ki so jih storili mladoletniki 92, od tega je bilo kar 76 kaznivih dejanj zoper premoženje. V letu 2005 pa je bilo skupno število kaznivih dejanj mladoletnikov 81, ker je manj kot v letu 2004 in od tega je bilo 48 kaznivih dejanj zoper premoženje.

Na državni ravni pa je bilo v letu 2004 storjenih 615 kaznivih dejanj, ki so jih storili mladoletniki, od tega pa je bilo kar 420 kaznivih dejanj zoper premoženje. Podobna situacija je bila tudi v letu 2005, kar je ravno tako razvidno iz tabele 6, da je bilo skupno število kaznivih dejanj mladoletnikov 498, kar je manj kot v letu 2004 in v letu 2005 je bilo kaznivih dejanj zoper premoženje 335.

Tabela 8.1.2: Skupno število kaznivih dejanj, ki so jih storili mladoletniki na območju PU Slovenj Gradec

Leto ovadbe	Skupno število kaznivih dejanj, ki so jih storili mladoletniki	Kaznivo dejanje zoper premoženje
2004	92	76
2005	81	48

Vir: PU Slovenj Gradec 2005.

Po podatkih raziskave, ki jo je opravil eden izmed višjih kriminalistov na PU Slovenj Gradec, na tem območju mladoletniki storijo glede na mesec največ kaznivih dejanj v zimskih mesecih, in sicer v januarju, februarju in marcu. Najmanj pa je storjenih kaznivih dejanj v poletnih mesecih, juliju in avgustu, kar je verjetno res posledica odsotnosti zaradi dopustov.

Glede na dneve pa izstopajo dnevi v vikendu, in sicer petek, sobota in nedelja. Najmanj kaznivih dejanja pa je bilo storjenih ob ponedeljkih.

Po urnih intervalih je bilo največ kaznivih dejanj storjenih med 20.00 in 24.00 uro, najmanj pa zjutraj med 04.00 in 08.00 uro.

Kraj storitve je najpogosteje gostinski lokal. Nato pa sledijo osnovne šole, stanovanjske hiše v naselju, samopostrežne trgovine, cestna vozila, športna igrišča in ostali kraji, kar je zanimivo glede na ugotovitve Mušičeve (2004: 25), ki pravi, da največ kaznivih dejanj storijo otroci in mladostniki v strnjenih naseljih in sicer v stanovanjskih hišah ter na cestah in ulicah. Po številu gostitev kaznivih dejanj sledijo šolski prostori in gostinski lokali. Storilci so največkrat fantje.

Ta razlika v kraju storjenih kaznivih dejanj je mogoča zaradi različnih vzorcev pri raziskavi, pa tudi zaradi same strukture območja PU Slovenj Gradec. To raziskavo je namreč opravil eden izmed kriminalistov PU Slovenj Gradec. Vzroke za takšne rezultate je mogoče iskati tudi v življenjskem stilu mladih in njihovem načinu preživljanja prostega časa. Vendar bi bilo

potrebno primerjati obe raziskavi, tako tisto, ki jo je opravila Mušičeva, kot to, ki je bila narejena samo na območju PU Slovenj Gradec.

Tabela 8.1.3: Skupno število oseb, zoper katere je bil kazenski postopek pred senatom pravnomočno končan³

Leto	Mladoletne osebe	Polnoletne osebe
2000	979	11742
2001	967	13198
2002	1307	14710
2003	1083	13193
2004	986	16773
2005	762	14671

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije 2005. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.

Iz te tabele je razvidno število mladoletnikov in polnoletnih oseb, zoper katere je bil postopek pred senatom pravnomočno končan. V letu 2000 je bilo teh mladoletnikov 979, v letu 2002 pa se je to število povečalo na 1307. Nato je začelo število teh mladoletnikov upadati.

³ Z izrazom mladoletna oseba, zoper katero je kazenski postopek pred senatom končan, razumemo mladoletnika, proti kateremu je podan predlog za izrek kazni ali vzgojnega ukrepa in je: postopek pred senatom ustavljen; izrečen varnostni ukrep brez izreka kazni; izrečen vzgojni ukrep ali izrečena kazen (Statistični letopis 2005: 207).

Tabela 8.1.4: Skupno število oseb, zoper katere je bil postopek pri državnem tožilstvu končan⁴

Leto	Mladoletne osebe	Polnoletne osebe
2000 ⁵	3349	57150
2001	3713	64252
2002	2954	68303
2003	3311	71630
2004	2356	74499
2005	2091	83264

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije 2005. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.

V tej tabeli pa je vidno število mladoletnih in polnoletnih storilcev, zoper katere je bil postopek pri državnem tožilstvu končan. V letu 2000 je bilo takšnih mladoletnikov 3349. Nato se je v letu 2002, glede na prejšnje leto, število teh mladoletnikov zmanjšalo in se v letu 2003 glede na leto 2002 zopet povečalo z 2954 na 3311. Nato pa je to število glede na leto 2003 pričelo upadati.

⁴ Z izrazom mladoletna oseba, zoper katero je bil kazenski postopek pri državnem tožilstvu končan, razumemo mladoletnika, proti kateremu je postopek pri državnem tožilstvu končan z izdajo odločbe, s katero: postopek po kazenski ovadbi ni uveden–ovadba zavržena; je pripravljalni postopek ustavljen; je podan predlog za izrek kazni ali vzgojnega ukrepa (Statistični letopis 2005: 207).

⁵ Porast v številu oseb je predvsem posledica sprememb v razlagi kazenske zakonodaje pri Ministrstvu za notranje zadeve glede obravnavanja kaznivih dejanj, ki se preganjajo na predlog oškodovanca (povečanje števila manjših premoženjskih deliktov).

Tabela 8.1.5: Mladolletne osebe, ki sta jim bila izrečena vzgojni ukrep ali kazen, po skupinah kaznivih dejanj

Kaznivo dejanje	Leto					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Skupaj	591	571	729	568	615	498
Zoper življenje in telo	40	47	49	40	58	47
Zoper človekove pravice in svoboščine	22	34	29	20	17	16
Zoper spolno nedotakljivost	10	4	8	6	8	18
Zoper človekovo zdravje	27	38	74	58	60	29
Zoper premoženje	445	403	503	400	420	335
Zoper pravni promet	3	4	2	4	5	6
Zoper pravosodje	4	3	10	5	3	4
Zoper javni red in mir	13	12	16	14	20	25
Zoper splošno varnost ljudi in premoženje	4	6	7	4	7	3
Zoper varnost javnega prometa	9	8	13	11	6	4
Druga kazniva dejanja	14	12	18	6	11	11

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije 2005. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.

Kot je razvidno iz tabele 8.1.5, je največ kaznivih dejanj, ki so jih storili mladoletniki in sta jim bila izrečena vzgojni ukrep ali kazen, kaznivih dejanj zoper premoženje. Teh je letu 2000 445 in nato upadejo. V letu 2002 narastejo na 503 dejanja in nato zopet upadajo, tako, da se v letu 2005 to število zopet zmanjša na 335.

Nato sledijo kazniva dejanja zoper življenje in telo. Teh je v letu 2000 40, nato naraščajo in v letu 2003 zopet upadejo na 40 kaznivih dejanj te vrste, nato se spet povečajo, v letu 2004 na 58 kaznivih dejanj te vrste. V letu 2005 pa to število zopet upade na 47 kaznivih dejanj zoper premoženje in telo.

Po število storjenih kaznivih dejanj, za katere je mladoletnikom bil izrečen vzgojni ukrep ali kazen, sledi kaznivo dejanje zoper človekovo zdravje. V letu 2000 je teh dejanj 27, nato so naraščajo. V letu 2003 pa to število, glede na pretekla leta, upade na 58 in nato v letu 2004 naraste na 60 teh kaznivih dejanj. Vendar pa, glede na leto 2004, v letu 2005 močno upade in sicer na 29 teh kaznivih dejanj.

Tem kaznivim dejanjem sledi kaznivo dejanje zoper javni red in mir in nato še ostala kazniva dejanja. Izpostavila sem samo prva tri kazniva dejanja, ki jih mladoletniki storijo v največjem številu.

9. OPREDELITEV POJMOV

9.1 FOKUSNE SKUPINE

Obstaja več definicij, ki opredeljujejo kaj so fokusne skupine. Na primer definicije se pričnejo pri tem, da so fokusne skupine organizirana diskusija (Kitzinger 1994 v Anita Gibbs 1997), nadaljujejo se z opredelitvijo, da so socialni dogodki (Goss in Leinbach 1996 v Anita Gibbs 1997) in tako dalje.

Powell pa je definiral fokusne skupine kot skupino individualno izbranih in zbranih udeležencev, da bi diskutirali s stališča osebnih izkušenj o določeni raziskovani temi (Powell 1996 v Anita Gibbs 1997).

Morgan (1996) pa pravi, da so fokusne skupine raziskovalna tehnika, ki zbira podatke skozi skupinsko interakcijo o temi, ki jo izbere raziskovalec.

Preprosto rečeno so fokusne skupine oblika skupinskega intervjuja.

Fokusne skupine so oblika kvalitativnega raziskovanja, kjer udeleženci te skupine ali pa več skupin izražajo svoje mnenje o določeni temi. Vodja postavlja vprašanja in vodi neke vrste debato. Udeleženci pa izražajo svoja mnenja in se o določeni temi pogovarjajo tudi z drugimi udeleženci.

Predvsem fokusne skupine uporabljajo pri marketinških raziskavah, kjer proizvajalci določenih izdelkov dobijo tako imenovani feedback o določenih, predvsem novih proizvodih. V sociološkem pomenu, pa so fokusne skupine primerne za raziskovanje aktualnih tem in so uspešnejše kot intervjuji, kjer poteka pogovor le med dvema osebama, saj lahko fokusne skupine ustvarijo bolj naravno okolje, v katerem so udeleženci ob drugih udeležencih bolj sproščeni.

Fokusne skupine imajo jasno veljavnost in so razumljive pri pridobivanju uporabnih podatkov. Imajo nizke raziskovalne stroške, hitro dajejo rezultate in omogočajo pogovor z večjim številom udeležencev (Morgan 1996).

Poleg prednosti imajo fokusne skupine tudi negativne lastnosti, in sicer, raziskovalec ima manj kontrole nad skupino kot nad enim intervjuvancem, skupina lahko zaide v nerelevantne teme, podatke je težko analizirati, ker se člani odzivajo na mnenja ostalih udeležencev in ne moremo razbrati, ali je to samo odziv ali resnično mnenje, raziskovalec mora biti spreten pri modeliranju fokusne skupine, da le ta ne zaide na nerelevantne teme (Marshall and Rossman 1999).

9.2 VRSTE FOKUSNIH SKUPIN

Tradicionalne fokusne skupine so skupine, kjer so respondenti, torej udeleženci, zbrani skupaj v isti sobi. So vnaprej izbrani in morajo zadostovati kriterijem, ki so določeni za skupino. Običajno je v skupini od 8–12 udeležencev in pogovor traja 1–2 uri. Moderator vodi skupino skozi diskusijo. Možno je tudi, da se skupina snema in se tako opazujejo tudi druge lastnosti, kot na primer govornica telesa, skupinsko delovanje, vpliv skupine na ostale člane. Večkrat se namreč omenja tako imenovani pritisk skupine na ostale člane in s tem so lahko rezultati netočni, saj je v ospredju mišljenje skupine in ne posameznika.

Poleg tradicionalnih fokusnih skupin poznamo še:

1. Dvosmerne (Two-way) fokusne skupine, kjer ena fokusna skupina opazuje drugo in nato razpravlja o opazovanem dogajanju.
2. Dvo-moderatorske (Dual moderator) fokusne skupine, pri katerih en moderator skrbi za nemoten in gladek potek diskusije, drugi pa ima nalogo, da so pri diskusiji pokrite vse teme, katere so vključene v raziskavo.
3. Nasprotno dvo-moderatorske (Dueling moderator) fokusne skupine, za katere je značilno, da moderatorja zagovarjata nasprotna si stališča glede obravnavane teme.
4. Respondent-moderator (Respondent-moderator) fokusne skupine, pri katerih respondent zavzame vlogo moderatorja za določen čas.
5. Mini fokusne skupine imajo manjše število udeležencev, in sicer 4–5.

Poleg že naštetih fokusnih skupin poznamo še on line fokusne skupine, kjer debata poteka na forumih preko interneta in pa telekonferenčne fokusne skupine, kjer potekajo debate v obliki telekonferenc (Marshall and Rossman 1999).

Kljub razvoju tehnologije in vedno večjemu pomenu interneta ter drugih tehnologij je še vedno najbolj uporabna in tudi največkrat uporabljena tradicionalna fokusna skupina.

10. PRIPRAVA NA RAZISKOVANJE S FOKUSNIMI SKUPINAMI

Fokusne skupine so, gledano širše, intervjuji z več ljudmi. Pred izvedbo raziskovanja s fokusnimi skupinami se je potrebno pripraviti po sledečih korakih:

1. Definicija glavne teme
2. Priprava vprašanj

Pred začetkom debate si je potrebno pripraviti nekaj vprašanj. Običajno se postavi od 5 do 6 vprašanj.

3. Plan debate

Potrebno je okvirno določiti časovno trajanje debate, ki običajno trajajo od 1 ure do 2 ur. Udeleženci se morajo med seboj gledati in najboljši način je, če sedijo v krogu.

4. Pomoč in obrazložitev poteka debate udeležencem

Udeležencem je potrebno razložiti, kako bo potekala debata, v kakšne namene in zakaj se bo snemala, če se snema.

5. Po zaključku debate

Potrebno je pregledati zapiske, ki smo si jih naredili med debato in pa v čim krajšem časovnem razmiku pretipkati izjave udeležencev (Focus group).

11. POTEK INTERVJUJEV

Najprej sem naredila skupinski intervju s PUM-ovci. Intervju je potekal v sredo, 14.2.2007, ob 9 uri zjutraj. Pogovarjala sem se tudi z nekaterimi člani PUM-a, ki so bili pred intervjujem dokaj zgovorni. Predvsem me je zanimalo, kako se počutijo v PUM-u. Dva izmed članov sta mi povedala, da jima odgovarja takšen način dela in da enostavno nimata volje za izobraževanje v šolskem sistemu. Na kratko bom predstavila, kaj sploh je PUM, nato pa bom nadaljevala z opisom poteka intervjuja.

PUM je torej projektno učenje za mlajše odrasle in javnoveljavni program neformalnega izobraževanja. Značilnosti mladih, ki prihajajo v PUM so nestvarna percepcija dela in zaposlovanja in nizka motivacija za izobraževanje. Negativne posledice šolske neuspešnosti in brezposelnosti vodijo do družbene osamelosti in s tem tudi do pomanjkanja funkcionalnih spretnosti, ki jih mlad človek potrebuje za uspešno komunikacijo z okoljem. Temeljni cilj programa je pomagati mladim pri pridobivanju izkušenj in znanja, ki bi jim omogočili uspešnost pri nadaljevanju izobraževanja ali v izbrani poklicni karieri. Temeljna oblika dela je

projektno delo, ki upošteva interese in sposobnosti udeležencev, ki tudi sodelujejo pri načrtovanju dela (interno gradivo).

V tej fokusni skupini je bilo 7 sodelujočih, vendar se je zadnji član skupini pridružil proti koncu. Po spolu so bili zastopani takole: trije moški in štiri ženske, vendar se je eden izmed moških pridružil kasneje. Starost sodelujočih pa je bila od 18–21 let.

Člani skupine so bili dokaj zgovorni, vendar se ni razvil pogovor v smislu debate. Njihovi odgovori so bili kratki in jedrnati, kot so tudi sami izjavili. Kratkost odgovorov se vidi v intervjuju v prilogi. Intervju sem prepisala in je tako prepisano in prečiščeno besedilo. Pri prepisu sem izločila narečne besede in jih nadomestila s knjižnimi besedami, pri čemer sem bila pozorna, da se pomen ni izgubil.

Vprašanje je, zakaj se pogovor ni razvil v večjo debato. Predvsem se mi zdi, da je bil problem v snemanju pogovora, saj sem se z nekaterimi pogovarjala že pred začetkom intervjuja in so bili bolj zgovorni kot pa potem v skupini. Vzroke za to bi lahko iskali tudi v problemu komunikacije, ali pa mogoče celo v temi sami. Čeprav nisem opazila, da bi jih motila sama tema kot takšna. Ni se jim bilo težko pogovarjati o družini in nato še o mladoletnem prestopništvu. Pri vodenju intervjuja in pri vzpodbudi, da bi se sodelujoči bolj razgovorili, sta mi pomagala tudi dva izmed njihovih mentorjev. Kljub temu so odgovori ostali kratki in pri nekaterih vprašanjih niso sodelovali prav vsi. Vendar sem kljub temu uspela dobiti podatke, ki so koristni za moje diplomsko delo.

Najprej smo se dogovorili, da vsak, preden začne govoriti pove svojo številko, zaradi lažjega pisanja intervjuja in analize le tega. Zato bom namesto imen pisala kar številko osebe, ki je podala določeno izjavo, oziroma mnenje. Med intervjujem ni bilo težav in se tudi ni pojavil tako imenovani dominantni vodja, ki bi imel glavno besedo. Kot v vsaki debati, so sodelovali eni bolj, drugi manj.

Intervju je trajal približno 30–45 minut.

Po intervjuju s PUM–ovci sem naredila skupinski intervju še s člani debatnega krožka na Gimnaziji Ravne na Koroškem. Intervju sem opravila ob 14 uri, ko imajo uro debatnega krožka na gimnaziji. Število oseb je bilo tokrat 10, vendar sta se dve osebi priključili kasneje. Starost je bila tokrat od 15–18 let.

Tudi tokrat smo se zaradi anonimnosti zmenili, da bodo namesto imen uporabljali kar številke. Ker pa smo to storili tudi v prejšnjem intervjuju, bom tokrat namesto številke pisala črke po abecednem redu.

V primerjavi s prejšnjim intervjujem so bili tokrat sodelujoči zelo zgovorni in se je razvila prava debata. Odgovori so bili daljši in bolj izčrpni, kar je razvidno iz prepisa intervjuja, ki je ravno tako v prilogi. Prav tako sem tudi ta intervju prepisala kot prečiščeno besedilo, kjer sem nadomestila narečne besede s knjižnimi in pazila na ohranitev pomena kot pri prvem intervjuju.

Tako kot pri prvem intervjuju tudi pri tem ni bilo težav v smislu, da bi se pojavil tako imenovani dominantni vodja, ki bi vodil stališča skupine.

Predvsem je vzrok, da se je tokrat razvila debata, v tem, da so ti sodelujoči bolj večji govorjenja, saj se tedensko »izobražujejo« v tej smeri in sodelujejo na raznih tekmovanjih. Tako so vajeni javnih nastopov pred ljudmi in jih ni strah izraziti svoje mnenje. Opaziti je bilo tudi, da stojijo trdno za svojimi izjavami in jih znajo podkrepiti z argumenti. Tudi med intervjujem so prišli v nasprotja med seboj, oziroma do različnih mnenj in so svoje mnenje nasproti drugim ohranili in okrepili z argumenti. Medtem ko pri prvih sodelujočih ni bilo opaziti česa podobnega in med seboj niso prišli v velika nasprotja. V tem se opazi glavna razlika med prvo in drugo fokusno skupino.

Tako sem tudi v drugi fokusni skupini dobila podatke, ki so relevantni za moje diplomsko delo.

Intervju je tokrat trajal 60 minut.

12. ANALIZA INTERVJUJEV

Intervju je potekal v tako imenovanih tradicionalnih fokusnih skupinah, kjer moderator vodi pogovor z že vnaprej pripravljenimi vprašanji. Vprašanja sem si pripravila že pred začetkom intervjujev, in sicer glede na temo, ki sem jo raziskovala. Vendar sem si pripravila le osnovna vprašanja, ki so vključevala pomen družine za posameznika, njeno oporo oziroma podporo in pa mladoletno prestopništvo. Tako sem z metodo fokusnih skupin skušala pridobiti mišljenje posameznikov, konkretno najstnikov in tudi malo starejših mladostnikov, o pomenu družine in o povezavi družine ter mladoletnega prestopništva. Poleg tega sem z intervjujema želela dobiti podatke, ki bi dodatno pojasnili problem mladoletnega prestopništva in pa vlogo družine pri njem, glede na hipoteze, ki sem si jih postavila v začetku diplomske naloge. Vprašanja so bila osredotočena na podporo in vlogo družine in na povezavo družine ter mladoletnega prestopništva. Nisem želela posebej izpostavljati materialnega standarda družine, ker me je zanimalo, če ga bodo v intervjuvanih skupinah izpostavili sami. Zanimalo me je, če bodo izpostavili materialni standard družine kot možen vzrok mladoletnega prestopništva. Vendar je bila najbolj v ospredju pri obeh skupinah čustvena podpora družine. Le prva skupina, torej intervjuvana skupina PUM, je posredno omenila materialni standard. Namreč eden izmed članov je izjavil, da ko posameznik nima denarja in mu tudi družina ne more nuditi finančne podpore, potem se vda vandalističnim zadevam in ropom (Oseba 1, str.: 79).

Med samim potekom intervjujev sem nato dopolnjevala osnovna vprašanja še z drugimi podrobnejšimi vprašanji v okviru glavne teme, ki je družina in mladoletno prestopništvo.

Predvsem je bil moj osnovni kriterij pri izbiri dveh različnih fokusnih skupin večšina debatiranja in pa vključenost v šolski sistem. Seveda sem hotela narediti intervju v dveh različnih fokusnih skupinah, oziroma v dveh nasprotnih si fokusnih skupinah. Tako sem potem izbrala fokusno skupino, kjer posamezniki niso vključeni v šolski sistem in tudi ne obiskujejo posebnega tečaja večšine debatiranja. Ta skupina je bila fokusna skupina PUM-ovcev. Druga fokusna skupina pa je bila ravno nasprotje prve in sicer so bili v tej fokusni skupini posamezniki, ki so vključeni v šolski sistem in se še posebej izobražujejo v večini debatiranja. To fokusno skupino predstavljajo člani debatnega krožka Gimnazije Ravne na Koroškem.

Kot sem že omenila, smo se zaradi anonimnosti s člani dogovorili, da so namesto imen PUM-ovci uporabljali številke, člani debatnega krožka pa črke.

Po prepisu intervjujev sem razdelila podatke na pet osnovnih tematik in sicer:

1. Vloga družine
2. Vzroki in posledice nepodpore družine
3. Procesi v družini
4. Opredelitev mladoletnega prestopništva
5. Vzroki mladoletnega prestopništva

Začela bom kar s predstavitvijo rezultatov pri prvi tematiki, pri vlogi družine, kamor sem vključila tudi pomen družine za sodelujoče in pa podporo oziroma nepodporo družine ter vzroke in posledice nepodpore, kar sem v prvotni fazi analize uvrstila pod posebno točko.

Odgovori prve fokusne skupine, torej PUM-ovcev, so bili kratki in jedrnati. Družina jim pomeni vse, zaupanje, spoštovanje.

Oseba I: »Ja, tako kot sem rekel, vse mi pomeni družina.. Vse, kratko in jedrnato«.

Za razliko od druge fokusne skupine, torej debatnega krožka, kjer so bili odgovori bolj izčrpni in opisni. Družina jim pomeni oporo, zatočišče pred problemi, ljubezen, odgovornost staršev.

Oseba A: »Družina pomeni to, kamor se lahko zatečeš v primeru problemov... Osebe, ...ki ti pomagajo in ti bodo stale ob strani ne samo zaradi tega, ker so dolžne to storiti«.

Oseba D: »Pripomnil bi, da morda nas res oštejejo, če naredimo kaj narobe... še vedno bi nam pomagali, četudi nas najprej oštejejo«.

V drugi fokusni skupini nudi družina vsem sodelujočim oporo in podporo.

Oseba D: »Tudi, če nam ne nudijo podpore pri naših odločitvah, nam vsekakor nudijo podporo pri posledicah naših odločitev«.

Medtem pa v prvi fokusni skupini nekateri člani pravijo, da jim družina stoji ob strani, vendar ne v vseh situacijah.

Oseba 4: »Odvisno od želje«.

Zanimivo je tudi mnenje druge skupine, ki meni, da je opora družine tudi v racionalnosti odločitev staršev. Predvsem se zavedajo, da imajo starši več življenjskih izkušenj in so odločitve staršev boljše od njihovih, ker se oni morda ne zavedajo vedno posledic določenih želja in odločitev, medtem, ko se starši le teh bolj zavedajo.

Oseba A: »V bistvu, da ti preprečijo, kakšno res konkretno neumnost naredit...«

Oseba D: »Prepreči se lahko morda to, da pač tudi, če se nam zdijo odločitve staršev slabe, oni vedo, kaj je dobro za nas. Čeprav se nam včasih zdi, da ni ravno tako dobro...«

V primeru, če družina ne nudi posamezniku opore, menijo člani prve fokusne skupine, da takšni posamezniki prej odrastejo in se tako rekoč bolj znajdejo v življenju. Mislim, da se v teh odgovorih pokaže njihovo pozitivno mnenje o nepodpori družine, saj vidijo nepodporo kot dobro za posameznika, ker se mora ta osamosvojiti in zato tudi hitreje odraste, poleg tega pa se mora zanesti sam nase v vseh odločitvah.

Oseba 5: »Znajdejo se v življenju«.

Poleg tega je ena izmed oseb iz prve fokusne skupine ravno pri tem vprašanju prišla v nasprotje sama s seboj, ker je bila mnjenja, da bi ji bilo bolje brez staršev in bi lahko delala, kar bi hotela. Ne bi bilo nadzora nad njo. V tem vidim problem, da ta oseba v družini sicer vidi podporo in si ne more predstavljati življenja brez nje, kot je sama izjavila, vendar pa nepodporo družine vidi kot pozitivno v smislu nenadzorovanja staršev.

Vzrok za nepodporo družine vidijo v starših. Kot posledice pa navajajo samomorilno naravnost posameznikov ali pa ravno nasprotno situacijo, ko posamezniki ravno zaradi nepodpore družine skušajo navzven dokazati, da je niti ne potrebujejo in da lahko uspejo tudi brez nje. V takšnih primerih posamezniki iz sebe nekaj naredijo, postanejo uspešni.

Oseba 1: »Pač tisti, ki so prepuščeni sami sebi lahko, imaš primere, ko se gredo obesit, imaš pa tudi primere, ko iz sebe naredi nekaj...«

Druga skupina pa vidi nepodpore kot vzrok alkoholizma, ločitev, skratka kot vzrok procesov v družini.

Oseba F: « Recimo, če je alkoholizem v družini, ali pa tudi če so ločeni in so nesporazumi v družini, potem jim družina ne nudi opore. Jim je tudi ne more, so prepuščeni sami sebi».

Ravno tako, kot prva skupina, pa tudi ta vidi dve skupini posameznikov, ki jim družina ne nudi opore in sicer tiste, ki se vključijo v družbo na pozitiven način in naredijo nekaj iz sebe in pa tiste, ki zaidejo na pot, ki vodi do mladoletnega prestopništva.

Oseba D: »Če že govorimo o posameznikih, ki jim družina ne nudi opore, potem jih lahko razdelimo na dve skupini. Eni so takšni, ki se v družbo vključijo na pozitiven način, se v bistvu sami vzgojijo, drugi so pa taki, ki zaidejo na drugo pot, bolj prestopniki...«

Poleg tega tudi druga skupina vidi vzrok v nepodpori družine v starših. Prevladalo je mnenje, da imajo nekateri starši toliko svojih problemov, da ne vidijo problemov svojih otrok. Izpostavili so tudi prezaposlenost staršev in premalo časa, ki ga preživijo s svojim otroki. Nenazadnje so omenili tudi vzorce vzgoje, ki se prenašajo iz roda v rod.

Oseba H: »Mogoče imajo pa sami starši toliko lastnih problemov, da ne vidijo problemov otrok...«

Oseba D: »...starši vse več delajo in hodijo v službo, pa so morda zelo dobri starši, eni otroci pač potem gre pri njih narobe le to, ker starši nimajo časa, da bi se ukvarjali z njimi...«

Oseba H: »Ali pa je tudi to, da se ponavlja vzorec, da straši vzgajajo otroke tako, kot so bili oni vzgojeni«.

Prva skupina je mnenja, da v primeru, če se posameznik ne bi mogel opreti na svojo družino, bi najprej poiskal pomoč pri sorodnikih in nato pri vrstnikih. Druga skupina, pa je mnenja, da si posameznik najprej poišče pomoč pri svojih vrstnikih in skuša pri njih najti nekakšno nadomestno družino. Čeprav niso bili enotnega mnenja, da lahko vrstniki nadomestijo družino.

Predvsem pa vidijo vzrok v tem, da se posamezniki obrnejo na vrstnike, v tem, da iščejo sami sebe in se poistovetijo z izbrano skupino. Ravno iz tega nato izpeljejo enega izmed vzrokov

mladoletnega prestopništva, in sicer družbo ter vrstnike. V iskanju samega sebe posamezniki iščejo v družbi oziroma v skupini svojih vrstnikov neko potrditev, da so del te skupine. Vendar je nato odvisno od družbe oziroma od te skupine, kako se bo posameznik obnašal, ali bo sodeloval pri dejanjih te skupine, četudi bodo ta dejanja kazniva in nesprejemljiva za družbo kot celoto, ali pa bo ravno družba tista, ki ga bo odvrnila od takšnih dejanj.

Druga skupina je dodala še eno zanimivo stvar in sicer da so se mladoletniki, ki nimajo podpore v družini in se obrnejo na svoje vrstnike, ker želijo pripadati nekemu in čutiti pripadnost, prisiljeni sami izobraziti.

Obe skupini sta najprej kot vzrok mladoletnega prestopništva izpostavili družbo, vrstnike in nato družino.

Oseba 1: » Samo ena stvar je, družba. Sploh, če si v družbi starejših vrstnikov...«

Oseba 7: »Družba, starši na primer, če se ne ukvarjajo dovolj z mladostnikom. Potem si pač svojo družbo poišče, da se z njimi takšne stvari pogovarja. Družba je bolj ključna.«

Oseba E: »Če doma ne dobiš tiste pozornosti, jo boš pa drugje dobil. Oziroma če ne dobiš podpore, si jo poiščeš drugje.«

Oseba A: »... ti mladostniki so razdeljeni na dva načina. Prvi je, da imajo po njihovem mnenju napačno vzgojo in potem nasprotujejo tej vzgoji in postanejo konkretno uporniki. Drug način pa je, da so zanemarjeni in so se prisiljeni sami izobraziti. Izobraziti, naučiti vrednot, norm. In potem je možno, da se naučijo za družbo napačnih vrednot, nesprejemljivih vrednot in potem iz tega nastanejo konflikti. To pač v bistvu pripelje do teh mladoletnih prestopnikov.«

Prva skupina je mnenja, da so mladostniki, ki nimajo opore v družini bolj nagnjeni k mladoletnemu prestopništvu, kot tisti, ki jo imajo. Druga skupina pa se bolj nagiba k mnenju, da če posameznik nima opore v družini, je še vedno odvisno od posameznika samega ali ga bo nato družba prepričala, da bi zašel na pot, ki vodi proti mladoletnemu prestopništvu. Čeprav se v nadaljevanju tudi v drugi skupini izoblikuje mnenje, da so mladostniki, ki nimajo opore v družini bolj nagnjeni k mladoletnemu prestopništvu, kot tisti, ki imajo oporo družine. Izpostavijo tudi problem komunikacije in strah pred priznanjem problemov. Kar je danes eden izmed ključnih problemov, saj se posamezniki ne znajo pogovarjati in predvsem poslušati

drug drugega. Družbi manjkajo večšine komunikacije in bi jih bilo potrebno vključiti v izobraževalni sistem. Tako bi se mladostniki kot tudi njihove družine lažje pogovarjali o težavah in bi se le te lahko rešile še preden bi postale prave velike težave. Problem je tudi v mišljenju, da tisto, kar je v družini, kar se dogaja v družini, sploh če so to neurejeni odnosi v družini, ne sme nihče vedeti, zunanja okolice tega ne sme izvedeti. Zato, da okolica tega ne izve, pa je potrebna tišina in se o tem niti ne sme govoriti.

Oseba A: »Možnosti, kateri bodo bolj šli v mladoletno prestopništvo so enake. Čisto odvisno je od družbe. Jaz vidim problem v tem, ker je veliko problematičnih mladostnikov in se problem pojavi, ko se ti zberejo skupaj in naredijo svoje »bande«.

Oseba H: »Po mojem mladostniki, ki se zbirajo v takšne »bande«, iščejo neko potrditev, hočeš biti del neke skupine«.

Oseba E: »Če nima opore družine in mu bodo vrstniki rekli, če gredo neko stvar naredit, bo posameznik, ki ima pri sebi razčiščeno, rekel kljub temu ne«.

Oseba H: »Samo, sigurno imaš ti v vsakemu razredu enega takšnega, ki se ne zna, se ne zmore vključiti v kakšno družbo. Sigurno si že spoznal koga takšnega. In ravno takšni potem ne znajo pristopiti do drugega in se ne znajo pogovarjati. V takšnih vidijo »bande« možnost, da si ga lahko podredijo«.

Oseba D:« Jaz mislim, da so možnosti enake, ali bo postal prestopnik nekdo, ki ima v družini podporo ali pa ne, ampak je verjetno odvisno, bi morda lahko to ugotovili po kakšni statistiki, pač po mojem mnenju je malo več tistih, ki nimajo urejene razmere v družini...«

Oseba E: »Več možnosti ima tisti, ki nima podpore v družini«.

Oseba D: »Najbolj na mladoletno prestopništvo po mojem mnenju vpliva sekundarna socializacija, ko začne na mladoletnika vplivati družba...

Če je imel neke dobre temelje, kot je že povedala oseba H, potem verjetno ne bo zašel v mladoletno prestopništvo«.

Prva skupina je izpostavila kot vzrok mladoletnega prestopništva tudi materialni standard in sicer, da v primeru, ko posamezniki nima denarja vidi izhod ravno v kaznivih dejanjih zoper premoženje.

Oseba I: »Pač gredo bolj v vandalistične zadeve. Pa ropi, pa...«.

Ravno tako tudi v literaturi zasledimo interpretacije, ki vključujejo medsebojni vpliv primarne in sekundarne socializacije. Vključujejo pa tudi razlago vedenja posameznika s pomočjo sistemske teorije in sistemov v družbi.

»V prvih letih življenja imajo na otrokov razvoj največji vpliv starši in celoten družinski mikrosistem, kasneje pa tudi druge osebe, institucije in podsistemi, v katere je vključen. Na razvoj pa vpliva tudi otrok sam, saj vpliva na svoje okolje in ga soustvarja. Sistemi so drug od drugega odvisni in v svojem delovanju medsebojno prepleteni« (Svetin Jakopič 2005: 395).

Druga fokusna skupina je kot vzrok mladoletnega prestopništva izpostavila tudi šolski uspeh, predvsem ocene v šoli. Zanimiva je bila njihova opredelitev mladoletnih prestopnikov. Kot mladoletnega prestopnika so namreč opredelili vse osebe, ki delajo nekaj, kar je narobe glede na moralne vrednote. Po zaključeni debati o tem vprašanju, kdo je mladoletni prestopnik, so prišli do zaključka, da se mladoletni prestopniki označujejo glede na težo dejanja, ki ga storijo. To njihovo ugotovitev lahko povežemo z definicijo pojma deviantnosti, ki jo je predlagal Marshall B. Clinard (v Haralambos, Holborn, 2005: 393), in sicer, da se pojem deviantnosti uporablja za tiste situacije, v katerih se vedenje odvija v smeri, ki je ne odobravamo, in sicer v takšni meri, da prestopi meje tolerance skupnosti.

Oseba D: »...odvisno od težavnosti tega, kar naredi, pač na tak način bi jih označil«.

Tudi v literaturi zasledimo poleg drugih definicij mladoletnih prestopnikov tudi takšne definicije, ki pravijo, da se delinkvenca delno pokriva s pojmom antisocialnost.

»O motnjah vedenja govorimo, če je vedenje v nasprotju z normami in pričakovanji družbe oziroma socialnega okolja. Bečaj (2003: 13 v Svetin Jakopič 2005:394) takšno vedenje opredeli kot disocialno, znotraj tega pa loči dve kategoriji – antisocialno vedenje (ki povzroči

drugim škodo) in asocialno vedenje (ni skladno z normami, vendar drugim ne povzroča škode; beganje, izostajanje od pouka, kajenje, laganje idr.)«.

O povezanosti družine in mladoletnega prestopništva je prevladalo v obeh skupinah mnenje, da povezava obstaja, vendar je bolj odvisna od procesov v družini kot pa od same strukture družine.

Tako so mnenja, da se lahko otrok počuti krivega za prepire staršev, če je vseskozi v družinskem okolju, kjer se starša prepirata.

Oseba 1: »... Lahko, da en otrok živi samo z enim staršem. In lahko, da oba živita bolje, kot pa če bi bila oba starša skupaj, pa bi bila vseskozi v konfliktu. Tako, da je potem čisto odvisno od tega.

Najbolj pomembni so odnosi, ne glede na to, kako so družine široke, ozke«.

Oseba 6:« Mislijo, da so oni krivi, ker se starša prepirata, da so oni povzročili ta konflikt«.

Oseba D: »Ne pač jaz bi rekel, da so bolj pomembni odnosi. Zato, ker tudi, če ima družina deset članov in se bodo ti vseskozi med seboj prepirali, potem se bo posameznik slabše počutil, kot če bo v družini, pa tudi če bo v družini, kjer je samo en starš, pa bo tisti starš lepo ravnal z otrokom in bo delal v njegovo dobro. Pač pomembna je kvaliteta odnosov...«

Oseba F: »Lahko sta tudi starša ločena, pa se veliko bolje razumejo, kot pa nekje kjer je »cela« družina. Odnosi so bolj pomembni, ne pa ali živijo skupaj, ali ne«.

Obe skupini sta tudi istega mnenja, da če posamezniku družina nudi preveč opore in ga razvaja, tudi to ni dobro zanj. Opора družine je pomembna, vendar mora biti v določenih mejah. Prva skupina je izpostavila enega izmed svojih poznanih primerov, kjer posamezniku družina nudi preveč opore in zaradi tega posameznik ni samostojen in je preveč odvisen od družine.

Oseba Č: »Samo je pa po mojem mnenju tudi tako, da če so ločeni na primer in živiš samo z enim staršem, potem tisti starš lahko nudi tudi preveč in ti preveč vsega daje, da bi ga imel rad, da bi mislil, da ti s tem izkazuje ljubezen, ampak ti velikokrat s tem tudi škoduje.

Tudi o razvajenosti otrok govori literatura podobno, kot so se izrazili v fokusnih skupinah. Čeprav literatura govori o vedenjskih motnjah otrok in o njihovih posledicah.

»Razvajeni otroci odraščajo v udobnem okolju, kjer ni stisk, napetosti, naporov, v okolju, kjer so njihove potrebe takoj zadovoljene. Razvajeni otroci zato niso navajeni naporov, odrekanja, prepovedi, omejitev – to pa so vrline, potrebne v vsakdanjem življenju«(Svetin Jakopič 2005:399).

O povezanosti družine in mladoletnega prestopništva so v prvi skupini podali mnenje, da je možno, da sta pojma medsebojno povezana. V drugi skupini pa so bili mnenja, da je povezava med družino in mladoletnim prestopništvom odvisna od podpore v družini. In sicer so po njihovem mnenju tisti, ki nimajo podpore družine, bolj v nevarnosti, da bodo postali mladoletni prestopniki. Njihove citate o tej temi sem že navedla med analizo in jih ne bom ponavljala, želela sem le izpostaviti bistvo ugotovitev o povezavi družine in mladoletnega prestopništva.

ZAKLJUČEK

V zaključku bom naredila kratek povzetek celotnega diplomskega dela s sklepnimi ugotovitvami, do katerih sem prišla s pomočjo intervjujev.

Skozi teoretični del sem najprej opredelila pojem mladoletnega prestopništva. Kazenskopравни sistem na specifičen način razume mladoletno prestopništvo in sicer obravnava kazniva dejanja mladoletnikov, ki so jih storili mladoletniki, to so osebe stare od 14 do 18 let. Ker pa za celotno diplomsko delo ni dovolj opredelitev le z vidika kazenskopravnega sistema, sem izpostavila tudi nekaj socioloških pogledov na deviantnost. Poskusila sem združiti razumevanje mladoletnega prestopništva, ki vključuje tako kazenskopравни pogled kot tudi sociološki. Po mojem mnenju bi se takšna definicija glasila približno takole: Mladoletno prestopništvo je vedenje mladoletnikov, torej oseb starih od 14–18 let, ki preseže meje tolerance skupnosti in ogroža družbo ter njene posameznike. Navzven pa se kaže kot dejanja mladoletnikov, s katerimi ti škodujejo družbi in tako izražajo svoje nesprejemanje družbenih norm in vrednot. To vedenje pa se izraža v dejanjih, ki so opredeljena kot kazniva v Kazenskem zakoniku in za katera se domneva, da so družbi škodljiva.

Po ugotovitvah analize intervjujev, so tudi intervjuvanci mnenja, da je mladoletni prestopnik mladoletna oseba, ki stori nekaj za družbo nesprejemljivega in škodljivega.

Iskanje dejavnikov mladoletnega prestopništva sem začela pri družini. Tako sem najprej opredelila tudi ta pojem in se za trenutek ustavila ob problematiki definicij družine. Vendar se največji problem pojavi pri tipologiji družin. Problem je, ali razlikovati samo jedrne in razširjene družine, ali pa bi bilo potrebno razlikovati še enostarševske in različno razširjene družine. Po mojem mnenju je tipologija razlikovanja jedrnih in razširjenih družin še najmanj stigmatizacijska in tako ne opredeli otroka v smislu stigmatizacije že vnaprej. Če bi se ljudje med seboj pogovarjali, v smislu, v kakšni družini pa živiš, bi bili odgovori: živim v enostarševski, jedrni družini in podobno. To pa bi na nek način že stigmatiziralo otroka, saj je družba še vedno dokaj tradicionalna in velja, da je samo jedrna družina z obema staršema tista »prava«.

O vprašanju, kaj je družina, bi lahko ravno tako našli številne odgovore. Vendar bi glede na ugotovitve iz intervjujev o pomenu družine rekla, da je družina skupnost, ki nudi vsem njenim članom določeno oporo, podporo, ko jo le ti potrebujejo. Poleg tega pa je kot skupnost zmožna najti rešitve za probleme njenih članov in sprejemati racionalne odločitve, ki so v

korist njenim članom. V tej ugotovitvi so zajete tudi funkcije družine in po mojem mnenju tudi obveznosti družine, ki jih le ta ima do svojih članov.

Poleg družine kot možnem vzroku mladoletnega prestopništva nisem pozabila tudi na druge tako imenovane dejavnike tveganja. Opisala sem jih le nekaj, in sicer sem omenila vedenjske značilnosti mladih, ki so lahko prirojene ali pa pridobljene. Njihov razvoj pa je odvisen od širšega okolja, v katerem mladoletnik živi. Na njih vplivajo tudi psihološke značilnosti mladoletnika. Posebej pomemben se zdi tudi šolski uspeh oziroma neuspeh in pa vključenost v izobraževalni sistem. Pogosto se nizek šolski uspeh povezuje z mladoletnim prestopništvom, vendar je povezan bolj posredno. Saj se mladi, če imajo slab šolski uspeh in ne najdejo pomoči za to v družini, obrnejo na pomoč k prijateljem. To je bila ravno tako ena izmed ugotovitev v empiričnem delu diplomske naloge, kjer je prevladalo mnenje, da posamezniki, ki imajo slab šolski uspeh, skušajo le tega nadomestiti z občutkom pripadnosti določeni skupini. Tako se pridružijo vrstnikom, ki jih lahko zapeljejo na pot mladoletnega prestopništva. Še posebej, če nimajo podpore v družini.

Dejavnika, ki sta tudi povezana z mladoletnim prestopništvom in sem jih omenila v teoretičnem delu, sta še socialno okolje, kot širše okolje v katerem živi mladostnik in pa tako imenovana družba tveganja in individualizacija.

Družini, ki se sama ne more soočiti s problemi mladoletnega prestopništva, pomagajo razne institucije, predvsem centri za socialno delo, medtem ko mladoletne prestopnike, ki so storili kaznivo dejanje, obravnavajo sodišča, ki jim tudi izrekajo vzgojne ukrepe in kazni, ki so predpisani v Kazenskem zakoniku.

Možnosti za preprečevanje kriminalitete je več. Predvsem je poudarek na komunikaciji mladih z družino. Zmožnost priznati problem in se z njim soočiti. Tudi intervjuvanci so izpostavili problem komunikacije mladih. So mnenja, da so mladi, ki ne znajo komunicirati in se vključiti v družbo, lažje podredljivi. Tako si lahko skupina vrstnikov podredi takšne posameznike in jih vodi v mladoletno prestopništvo. Predvsem so intervjuvanci izpostavili problem, ko se zberejo tako imenovane »bande« vrstnikov in najdejo mlade, ki si želijo pripadati določeni skupini in za to naredijo vse. Ta problem vidijo najbolj izrazito ravno pri mladostnikih, ki nimajo varnega zaledja v družini.

Glede na vse ugotovitve in prebiranje literature lahko glede na moje hipoteze le delno poskusim še dodatno pojasniti problem mladoletnega prestopništva. Moja glavna hipoteza je

bila, da materialni standard družine značilno vpliva na pojav mladoletnega prestopništva. Hipoteze so bile le oporne točke za dodatno pojasnjevanje zastavljenih problemov. Glede na končne ugotovitve, do katerih sem prišla z analizo intervjujev, ne morem reči, da materialni standard značilno vpliva na pojav mladoletnega prestopništva. Intervjuvanci so le v eni skupini omenili materialni standard kot možen vzrok mladoletnega prestopništva in ga niso posebej izpostavljali. Ob prebiranju sekundarne literature je bilo to prevladujoče mnenje. Vendar je bila v ozadju tega mnenja izpostavljena tudi struktura družine.

Pri analizi intervjujev pa sem prišla do ugotovitve, da mladi večjo pozornost dajejo opori družine in odnosom v njej kot pa strukturi. Zavedajo se, da se tipi družin razlikujejo in da je najbolj pomembno, da se otroci dobro počutijo v družini. Tako s pomočjo moje hipoteze, da na mladoletno prestopništvo značilno vpliva struktura družine in glede na moje ugotovitve analize intervjujev ne morem v celoti pojasniti problema strukture družine. Lahko le podam ključno ugotovitev, in sicer, da je med intervjuvanci prevladovalo mnenje, da so v družini bolj pomembni odnosi kot pa struktura družine.

V okviru glavne hipoteze sem postavila še podhipotezi, da nižji materialni standard družine zvišuje možnost pojava mladoletnega prestopništva ter da na materialni standard družine vpliva izobrazba staršev in tako posledično tudi izobrazba staršev vpliva na pojav mladoletnega prestopništva. Te hipoteze ne morem ne potrditi in ne zavreči, saj je nisem mogla empirično preveriti, ker ni bilo dostopnih podatkov o izobrazbi staršev mladoletnih prestopnikov.

Tako lahko glede na zastavljeno glavno hipotezo, da materialni standard družine značilno vpliva na mladoletno prestopništvo, podam le ugotovitve, ki sem jih zasledila v strokovni literaturi, in sicer, da materialni standard izvirne družine značilno vpliva na mladoletno prestopništvo. Analiza intervjujev je namreč pokazala, da intervjuvanci niso posebej izpostavljali materialnega standarda družine. S pomočjo hipoteze, da na mladoletno prestopništvo značilno vpliva tudi struktura družine, pa lahko pojasnim problem mladoletnega prestopništva glede na ugotovitve, do katerih sem prišla z analizo intervjujev. S pomočjo pogovorov v dveh različnih fokusnih skupinah sem prišla do ugotovitve, da intervjuvanci dajejo večji pomen odnosom v družini kot pa sami strukturi.

Za zaključek bi dodala le še eno glavno ugotovitev, do katere sem prišla tako skozi prebiranje referenčne literature, kot tudi s pomočjo intervjujev. Vloga družine pri mladoletnem prestopništvu je velika. Še vedno je družina tista primarna opora, ki posameznika pripravi na zunanje okolje in na nevarnosti, ki mu pretijo. Družina je tista, ki pomaga posamezniku v

težavah in skuša najti skupno rešitev, pa čeprav ob pomoči drugih institucij ter ga vzpodbuja na pravi poti. Poleg družine pa imajo velik vpliv na mladoletno prestopništvo vrstniki, h katerim se obrne po pomoč posameznik, ki mu družine ne nudi pomoči.

Ključnega pomena za reševanje in soočanje s problemom mladoletnega prestopništva pa so odnosi v družini. V okviru teh odnosov je ključnega pomena komunikacija med starši in otroki. Vendar je komunikacija ena izmed veščin, ki se jo je mogoče naučiti ali izboljšati. Če začnemo delati na vzpodbudi učenja komunikacije, smo na dobri poti do boljših odnosov v družini in tako posledično tudi do manjšega števila problemov mladoletnega prestopništva. Vsekakor pa to ni edini način reševanja in soočanja se s tem družbenim problemom. Potrebno je reševati tudi druge družbene probleme, ki so ravno tako dejavniki mladoletnega prestopništva. Potrebno se je osredotočiti tudi na probleme, ki spremljajo mlade ljudi pri prehodu v odraslost, na brezposelnost mladih, na vključenost oziroma izključenost v šolski sistem, potem na potrošniške pritiske, ki zahtevajo vedno več materialnih sredstev in potiskajo nekatere mladostnike v kriminalna dejanja. Mladostniki si izberejo kriminalno kariero, ker ne vidijo druge rešitve ob prisotnosti družbenih problemov, ki najbolj prizadenejo ravno mlade ljudi.

LITERATURA

1. Bajzek, Jože, et.al. (2003): *Zrcalo odraščanja: mednarodna sociološka raziskava o odraščajočih otrocih*. Radovljica: Didakta
2. Bulc, Gregor (2003): Serijski morilci mačk, moralna panika in mladoletno prestopništvo. *Teorija in praksa* 40(2), 245–266.
3. Butzer, David in Lois Martin, Bronfman in Brian, Stipak: *Vloga policije v boju proti nasilju v družini v ZDA: Študija primera enote za zmanjševanje nasilja v družini policijskega urada v Portlandu*. (interno gradivo).
4. Coloroso, Barbara (1996): *Otroci so tega vredni: notranja disciplina, največ kar lahko damo otroku*. Ljubljana: Tangram.
5. Dekleva, Bojan (1996): *Nove vrste vzgojnih ukrepov za mladoletnike (predvsem poravnavanje z oškodovancem, opravljanje koristnega dela za skupnost ter programi socialnega treninga)*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
6. Durkheim, Emile (1992): *Samomor. Prepoved incesta in njeni izviri*. Ljubljana: Škuc, Filozofska fakulteta.
7. Dremelj, Polona (2003): Sorodstvene vezi kot vir socialne opore posameznikov. *Družboslovne razprave* XIX (43), 149–170.
8. Filipčič, Katja (1998): *Obravnavanje mladoletnih delinkventov: primerjalnopravni vidik*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
9. Filipčič, Katja (2002): *Nasilje v družini*. Ljubljana: Bonex.
10. Filipčič, Katja (2004a): Rešitev je v kriznih centrih. *Dnevnik*, 5.7., 5
11. Filipčič, Katja (2004b): Odzivi sodobne družbe na nasilje mladih. V Anžič, Andrej in Gorazd, Meško in Jože, Plazar: *Mladoletniško nasilje, zbornik razprav*, 51–59. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija.
12. Filipčič, Katja in Dr. Katja, Šugman (2003): Ukrep prepovedi približevanja– 39.a in 39. b člen. *Pravna praksa* 7, 1–6.
13. *Focus group*. Dostopno na <http://www.managementhelp.org/evaluatn/focusgrp.html> (25.november 2006).
14. Globočnik, Melita (1996): *Nasilniško obnašanje mladih*. Magistrska naloga. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
15. Gibbs, Anita (1997): *Focus groups*. Dostopno na <http://www.soc.survey.ac.uk/sru/SRU19.html> (25.november 2006).

16. Haralambos, Michael in Martin, Holborn (2005): *Sociologija– Teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
17. *Kazenski zakonik (KZ–UPB1)*. Dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200495&stevilka=4208> (28.junij 2006).
18. Liseč, Martin (2004): Vzgoja–Alternativa nasilju v Anžič, Andrej in Gorazd, Meško in Jože, Plazar: *Mladoletniško nasilje, zbornik razprav*, 83–95. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija.
19. Marshall and Rossman (1999): *Designing Qualitative Research*. Dostopno na: http://en.wikipedia.org/wiki/Focus_groups (25.november 2006).
20. Meško, Gorazd (2000): Pogledi na preprečevanje kriminalitete v pozno modernih družbah. *Teorija in praksa* 37(4), 716–727.
21. McLaughlin, Eugene in John, Muncie (2000): Juvenile Delinquency. V Dallos, Rudi in Eugene, McLaughlin (ur.) *Social problems and the family*, 155–187. London, Newbury Park, New Delhi : Sage, WaltonHall : The Open University.
22. Mikulan, Marija (2004): Preventivno delo policije na področju mladoletniške delinkvence v Anžič, Andrej in Gorazd, Meško in Jože, Plazar: *Mladoletniško nasilje, zbornik razprav*, 115–125. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija.
23. Morgan, David L.(1996): *Focus groups*. Dostopno na <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=10128817&Fmt=3&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD#fulltext> (5.april 2007).
24. Mrgole, Albert (2003): Kam z mularijo? : *Načela kakovosti neformalnega dela z mladimi*. Maribor: Aristej.
25. Mušič, Tatjana (2004): Mladoletniška kriminaliteta v Anžič, Andrej in Gorazd, Meško in Jože, Plazar: *Mladoletniško nasilje, zbornik razprav*, 23–41. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija.
26. Rener, Tanja (2006): Težave s pojmom družine v *Družine in družbeno življenje v Sloveniji*. Koper: Amnales.
27. Rener, Tanja (2000): Ranljivost, mladi in zasebno okolje v Ule, Mirjana in Tanja, Rener et.al. (2000) *Socialna ranljivost mladih*, 91–116. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino in Založba Aristej.
28. Sieder, Reinhard (1998): *Socialna zgodovina družine*. Ljubljana: Studia Humanitatis: ZRC.
29. Studen, Andrej (2004): *Rabljev zamah: k zgodovini kriminala in kaznovanja na Slovenskem od 16. do 21. stoletja*. Ljubljana: Slovenska matica.

30. Strojin, Marja, univ. dipl. psih. (2006): *Otroci potrebujejo mejo*. Ljubljana: Založba Otroci.
31. Selič, Polona (2003): *Otroci in kazniva dejanja z elementi nasilja*. Dostopno na <http://www.varuh-rs.si> (9.junij 2006).
32. Svetin Jakopič, Simona (2005): Obravnava otrok in mladostnikov z vedenjskimi motnjami na centru za socialno delo: pomoč ali prisila. *Socialna pedagogika* 9(4), 391–422.
33. *Statistični letopis Republike Slovenije 2005*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
34. Šelih, Alenka ur. (2000): *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih*. Ljubljana: Bonex.
35. Šelih, Alenka (1994): Mladi delinkventi in njihove družine– problem človekovih pravic. V *Pravna praksa* (308), 28–29.
36. Šelih, Alenka (2005): *Uvajanje socialnih treningov in dela v korist lokalne skupnosti kot vrste vzgojnih ukrepov*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri pravni fakulteti.
37. Švab, Alenka (2001): *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
38. Tivadar, Blanka (2000): Mladost kot problem: dejavniki prestopniškega vedenja. V Ule, Mirjana in Tanja, Renner et.al.: *Socialna ranljivost mladih*, 143–168. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino in Založba Aristej.
39. Tomori, Martina (1994): *Knjiga o družini*. Ljubljana: Ewo.
40. Tokuoka, Hideo in Albert, Cohen K.(1987): Japanese Society and Delinquency. V *International journal of comparative and applied criminal justice* 11 (1, 2), 13–22.
41. Ule, Mirjana in Tanja, Renner et.al. (2000): *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino in Založba Aristej.
42. Ule, Mirjana (2002): Mladina: fenomen dvajsetega stoletja. V Mihelj, Vlado ur.: *Mladina 2000: slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*, 9–27. Maribor: Založba Aristej.
43. UNICEF (1995): *Situacijska analiza o položaju otrok in družin v Sloveniji: Slovenski odbor za Unicef*.
44. Vander Ven, Thomas in Francis, Cullen T. (2004): The impact of Maternal Employment on Serious Youth Crime: Does the Quality of Working Conditions Matter? V *Crime and Delinquency* 50 (2), 272–291.

45. Van Voorhis, Patricia in Francis, Cullen T. in Richard, Mathers A. in Connie, Garner Chenoweth (1988): The impact of family structure and quality on delinquency: A comparative assessment of structural and functional factors. V *Criminology* 26(2), 235–261.
46. *Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1)*. Dostopno na <http://intranet.policija.si/baze/regi/zakoni> (24. julij 2006).
47. *Zakon o socialnem varstvu (ZSV-UPB1)*. Dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200436&stevilka=1571> (10. december 2006)
48. *Zakon o prekrških (ZP-1)* (2006): Ljubljana: GV založba.
49. Zurcher, Urs (2002): Wiederspenstiges Wundermittel: Soziale Trainingsprogramme als Erweiterung herkömmlicher Sanktionen? V Logar, Rosa in Ute, Rosemann in Urs, Zurcher(ur.) *Gewalttätige Manner ändern (sich): Rahmenbedingungen und Handbuch für ein soziales Trainingsprogramm*, 55–75. Bern, Wien, Stuttgart: Haupt.
50. Žorž, Bogdan (2005): *Svetovati ali poslušati: priročnik za samopomoč in svetovanje v vsakdanjem življenju*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.

PRILOGE

PRILOGA A

INTERVJU S PUM-OVCI

Vprašanje: Kaj vam pomeni družina?

Oseba 1: Vse...

Oseba 2: Vse., tako kot je rekel

Oseba 1: Ja, tako kot sem rekel, vse mi pomeni družina.. Vse, kratko in jedrnato.

Oseba 3: Meni pomeni največ. Zaupanje, spoštovanje.

Oseba 5: Največ, vse mi pomeni. Če je ne bi bilo, ne vem kaj bi... Pa seveda si zaupamo, to je na prvem mestu.

Oseba 4: Vse ja.

Oseba 6: Ja vse.

Vprašanje: Bi potem rekli, da vam družina nudi vso podporo pri vaših odločitvah, ne glede na njihove posledice?

Oseba 2: Podpirajo te pri vseh odločitvah, a ne. Tudi midva zdaj, ko živiva za sebe, imam še vedno stike z družino, pa me podpirajo pri vsemu, pri vsemu no, res...

Oseba 5: Ne bom jaz zdaj na to kaj rekel.. Pač rad jih imam....

(Komentar mentorice in mene o željah posameznika in če v tem primeru družina stoji posamezniku ob strani. in vprašanje, če je tudi pri njih tako, da jim družina stoji ob strani, če izrazijo v družini svoje želje.)

Oseba 5: Ja mi stojijo ob strani, ja.

Oseba 4: Odvisno od želje.

Oseba 3: To je odvisno od želje, ja.

Oseba 6: *Prikima.*

Vprašanje: Kaj pa menite o posameznikih, ki imajo obratno situacijo in jim družina ne nudi te opore? In so prepuščeni sami sebi?

Oseba 2: Prej odrastejo taki. Taki posamezniki postanejo prej odrasli, prej odrastejo. Bolj hitro se postavijo na svoje noge.

Oseba 1: Znajdejo se v življenju.

Oseba 5: Znajdejo se v življenju.

Oseba 2: Postavijo se na svoje noge, ker nimajo podpore družine.

Ostali člani le prikimajo tem izjavam.

Vprašanje: Kje pa vidite vzrok v tem, da so prepuščeni sami sebi?

Oseba 5: Krivi so starši.

Oseba 2: Ja ne vem. Odvisno kdo je kriv.

Oseba 5: Starši so krivi, ko jih ne... Kaj pa vem.

Oseba 1: Ne vem, kaj bi ti tu zraven povedal. Pač tisti, ki so prepuščeni sami sebi lahko, imaš primere, ko se gredo obesit, imaš pa tudi primere, ko iz sebe naredi nekaj, kar nobeden ne bi pričakoval od njega. Dve skrajnosti sta, al se spusti niže, al pa nekaj naredi iz sebe.

Oseba 5: Jaz bi že šel v minus...

Ostali člani skupine nimajo komentarja na to.

Vprašanje: Potem je bolj odvisno od posameznika, kako se spopade s težavami v družini, ne pa od družine same?

Oseba 1: Ja, ja, od posameznika je odvisno. Čisto odvisno od njega samega ali se sooči s tem, ali pa se v bistvu »žre«... in mu ni vseeno..

Oseba 2: Pač eni se pol »žrejo« ves čas, ko jim je, ne vem, kako naj rečem, ker pač nimajo svoje družine, tako kot ostali. Pa potem samo tonejo, pa tonejo, tonejo..

Ostale osebe tokrat prikimajo izjavam, da je odvisno od posameznika, kako se spopade s težavami v družini.

Oseba 5: Zaradi tega se pa potem tudi obesijo, ali pa kaj takšnega naredijo.

Oseba 1: Mogoče še kaj hujšega naredijo.

Oseba 5: Samo vem, da bi se bolj znašel brez družine. Pač tako, če nimaš družine, bi se bolj znašel v življenju, kot pa tako kot zdaj, ko jo imam.

Vprašanje: Brez družine bi se bolj znašel? Zakaj pa to?

Oseba 5: Vse bi lahko delal...

Oseba 2: Ja ni nujno, a veš.. Hitro bi ti minilo.

Oseba 5: Recimo ne bi bilo, ne smeš tisto, ne smeš tega... Pa kdaj moraš biti doma, pa domov moraš iti...

Oseba 2: A veš, hitro bi ti minilo. Jaz sem lahko vse delala, kar sem hotela, pa ni...

Oseba 5: Ja to pa ni prava družina.

Oseba 1: No a lahko samo en primer prijatelja povem, ki mu družina vse nudi. V bistvu me je kar strah za njega. Vse mu nudi, materialne dobrine. Vse, vse,..., ko si v bistvu človek še kruha ne zna urezat sam. Ali pa dobesedno enkrat si je hotel doručak namazat na kruh, ko staršev ni bilo doma. Zdaj si pa predstavljajte, kam vodi to, a ne. A veste, kaj bo potem enkrat, ko staršev ne bo več?

Vprašanje: To je pa potem za vas tisti primer, ko je v družini že preveč »opore«?

Najprej vsi prikimajo moji izjavi, nato pa nadaljuje osebe:

Oseba 1: To je že pretirano, ja.

Oseba 2: Razvajajo ga že.. Preveč je razvajen.

Oseba 1: Pa ni star 15 let, ampak kar več.

Oseba 2: 25 let je star.

Oseba 1: 25 je star, ja.

Oseba 4: Mislim, da je kar pomembna podpora družine, kar veliko pomeni. Ker če grem jaz do mame ali pa očeta, pa recimo, da mi nočeta pomagat, sem kar nekam žalostna.

Vprašanje: Na koga pa bi se še v takšnem primeru obrnila?

Oseba 4: Ja verjetno najprej kar na mojo babico, samo, je že kar stara, tako, da...

Vprašanje: Kaj pa ožji sorodniki, tete, strici...?

Oseba 4: Ja tudi bi se, ja.

Vprašanje: Kaj pa kakšen krog prijateljev?

Oseba 4: Ne vem, če bi se ravno na njih.. Ali pa tudi, ne vem, mogoče.

Vprašanje: Potem bi se najprej na ožji krog sorodstva obrnila v takšnem primeru?

Oseba 4: Ja.

Ostali člani na ta zaporedna vprašanja o tem, na koga bi se obrnili v primeru težav, le prikimajo izjavam osebe 4.

Vprašanje: Ali mislite, da se ti posamezniki, ki ne najdejo opore v družini, predvsem mladostniki, obrnejo po pomoč k svojim vrstnikom? Mislite, da se potem z njimi identificirajo?

Oseba 3: To je tudi, ja. Gredo k vrstnikom. Iščejo samega sebe.

Oseba 6: K vrstnikom gredo. Iščejo samega sebe. Iščejo svojo identiteto in se potem vidijo v tej skupini vrstnikov. Zato pa se tudi obnašajo tako, kot se, ker se identificirajo s to svojo skupino.

Vprašanje: Bi bila kakšna razlika v obnašanju med mladostniki, ki imajo svoj krog prijateljev in nimajo podpore v družini in tistimi, ki imajo podporo v družini, pa imajo tudi svoj krog prijateljev?

Vsi se strinjajo, da razlika je, vendar pa to komentirata le dve osebi.

Oseba 5: Mhm, ja

Oseba 1: Pač gredo bolj v vandalistične zadeve. Pa ropi, pa... Tisti, ki ne vedo kako priti do denarja, ker pač velikemu številu izmed teh, jim ni za delat. Potem pa si ne zaslužijo na legalen način denarja.

Vprašanje: Kaj pa bolj vpliva na takšno obnašanje? Dogajanje v družini, odnosi v družini, ali morda struktura družine, ali je enostarševska...?

Oseba 1: Saj ni nujno, da je sam konflikten. Dovolj je že, da starša zraven gleda, ko se prepirata. Pač napetost v družini...

Oseba 6: Mislijo, da so oni krivi, ker se starša prepirata, da so oni povzročili ta konflikt.

Vprašanje: Bi rekli, da je družina potem takem povezana z mladoletnim prestopništvom?

Oseba 1: Možno.

Ostale osebe v skupini prikimajo in skomignejo z rameni, nihče pa nima komentarja.

Vprašanje: Kaj je po vašem mnenju bolj povezano z mladoletnim prestopništvom, struktura družine ali odnosi v družini?

Oseba 2: Oboje.

Oseba 1: Ne vem, ker zdaj je to odvisno. Lahko, da en otrok živi samo z enim staršem. In lahko, da oba živita bolje, kot pa če bi bila oba starša skupaj, pa bi bila vseskozi v konfliktu. Tako, da je potem čisto odvisno od tega.

Najbolj pomembni so odnosi, ne glede na to, kako so družine široke, ozke...

Zopet prikimajo, da so pomembni odnosi v družini, ne glede na njihovo velikost.

Vprašanje: Kakšno mnenje imate pa vi o mladostnikih, ki se tako rekoč »zatečejo« k mladoletnemu prestopništvu v vseh oblikah?

Oseba 1: Brez komentarja.

Oseba 4: Mislim, da se s tem ukvarjajo samo zaradi tega, ker iščejo pozornost od nekoga, sploh če je nimajo od staršev dovolj.

Vprašanje: Kakšne vzroke bi pa vi našli za mladoletno prestopništvo?

Pridruži se še sedma oseba v skupini, ki poda izjavo le na zadnje vprašanje.

Oseba 3: Problem je v šoli.

Oseba 1: Samo ena stvar je, družba. Sploh, če si v družbi starejših vrstnikov. Družba je tista, ki najbolj pritegne.

Ostali člani skupine so tiho.

Oseba 7: Družba, starši na primer, če se ne ukvarjajo dovolj z mladostnikom. Potem si pač svojo družbo poišče, da se z njimi takšne stvari pogovarja. Družba je bolj ključna.

Po izjavi osebe 7 povem, da je bilo to moje zadnje vprašanje. Vprašam jih še, če bi mogoče še kdo karkoli dodal na vse to, kar smo že povedali. Vendar so vsi tiho. Nihče ni imel več kaj za pripomniti, razen mentor in mentorica sta še povedala svoje mnenje, ki sem povzela in zapisala, ker se mi zdi, da sta izrazila ključni problem vseh problemov, ki se pojavljajo v družbi.

Komentar mentorja: Mislim, da je na prvem mestu družina in pa družba. To je zelo prepletena zadeva. V zdajšnji družbi pride velikokrat do nesporazumov, ki so čisto preprosto možno rešljivi in potem iz tega nastane nekakšen velik problem. Komunikacija je tista stvar, ki je ne obvladamo in to se mi zdi, da je tista zanka vseh problemov. Tudi v družini, če ni komunikacije, potem ne moremo reševati problemov. Dialog v družini in na splošno komunikacija je zelo na slabem nivoju. Sploh tu, na Koroškem se mi zdi, da je to še najbolj izrazito.

Komentar mentorice: Na nepravi način, tudi s profesorjem nastanejo hitro konflikti in enako je v družbi, te komunikacije bi se morali vsi bolj zavedati. In starši so tisti, ki so dolžni naučiti otroka te komunikacije in če oni tega ne zmorejo, potem bi morali učitelji v šolah se tega lotiti. In tega je danes premalo, tudi v šolskem sistemu tega ni. Ampak to so stvari, ki bi bile v

življenju najbolj pomembne. Komunikacije, da bi znali poslušati, komunicirati o težavah, drzniti si pristopiti k težavam in zaprositi za pomoč pri reševanju le teh. Tako ne bi prišlo do tega, tiho biti in naj okolica ne ve, kaj se dogaja.

Po komentarju mentorja in mentorice se vsem zahvalim za sodelovanje in nato se še malo pogovorimo o njihovem delu na PUM-u.

PRILOGA B

INTERVJU Z DEBATNIM KROŽKOM GIMNAZIJE RAVNE NA KOROŠKEM

Vprašanje: Kaj vam pomeni družina?

Oseba A: Družina pomeni to, kamor se lahko zatečeš v primeru problemov. Pač različne interpretacije, resnica je malo drugačna od tega. Pač osebe, ki ti bodo stale ob strani, ki ti stojijo ob strani, ki ti pomagajo in ti bodo stale ob strani ne samo zaradi tega, ker so dolžne to storiti.

Oseba Č: Sej je že kolega povedal, kaj je. Samo včasih so malo nadležni.

Oseba D: Jaz bi samo to še povedal zraven, da včasih nas starši res ne razumejo kot bi si mi želeli. So pa vsekakor ljudje na katere lahko računamo ob težavah in so zanesljivi. Vedno bodo vsaj poskusili na kakršenkoli način pomagati.

Oseba E: Družina je ljubezen. Samo ni vedno tako. Na primer, če punca zanosi, ji oče sigurno ne bo rekel, da je bila pridna.

Oseba A: Sej ne moreš pričakovati, da te bo pohvalil, ker si zanosila. Samo ne pomeni, če te ne pohvali, da te nima rad. A misliš, da te bo pohvalil, ker si zanosila? A misliš, da je pohvala oblika ljubezni. V tem primeru je nosečnost ena izmed oblik neodgovornosti in ne pomeni, če te ne pohvalijo, da te nimajo radi. Verjetno ti bo vseeno pomagal prebrodit skozi karkoli že.

Oseba E: Ja sigurno bi me oštel.

Oseba D: Pripomnil bi, da morda nas res oštejejo, če naredimo kaj narobe. Samo ne bi se pa obrnili proti nam v takšni situaciji, še vedno bi nam pomagali, četudi nas najprej oštejejo. Samo je pa res, da mi nismo odgovorni v tem, ampak so odgovorni starši v tem, da nam pomagajo.

Oseba Č: Res je, da nam hočejo starši pomagati, vendar nam včasih pomagajo na takšne »prizadete« načine, da nam bolj škodijo kot koristijo.

Opozorim, če ima še kdo kaj za dodati.

Oseba F: Mogoče še samo to, da čeprav za naše pojme ravnajo nepravilno, ni poti tu prave, pač naj naredijo, kar mislijo, da je prav, čeprav se mi mogoče ne strinjamo s tem.

Vprašanje: Bi potem po vsem takem potrdili tezo, da vam družina nudi podporo pri vsem vaših odločitvah, ne glede na njihove posledice?

Oseba D: Ja.

Vsi prikimajo.

Oseba D: Tudi, če nam ne nudijo podpore pri naših odločitvah, nam vsekakor nudijo podporo pri posledicah naših odločitev.

Vprašanje: Torej pa na primer, če bi vi hoteli na smučanje za cel teden med šolskim poukom, potem bi po vaši izjavi starši to dovolili in potem bi vam še pomagali pri zapiskih itd...?

Oseba D: Ja v tem smislu nekako je bilo to mišljeno.

Oseba A: Potrebno se je vprašati o racionalnosti teh želja. Ne vem, zakaj bi šel za cel teden na smučanje, pa bi imela potem tri kontrolne, ki bi jih moral nadomestiti, pa veliko truda bi moral vložiti, da bi vse nadoknadil, kar si izgubil. Včasih so straši nekako bolj racionalni, pač ker so že bolj stari in bolj vedo, kaj storiti v določenih situacijah. Mi pa smo včasih zaneseni in mislimo, da imamo vse prav in potem pride včasih do nesporazumov. Na prime pač morda se nam zdi v redu, da bi šli zdaj za en mesec nekam na taborjenje, ali pač kam drugam. Vendar se ne zavedamo posledic, ki bi jih to prineslo v šoli, na splošno, pa finančnih problemov ali pa karkoli. Nam bi pa bilo super, da bi šli.

Vprašanje: Potem takem je za vas podpora tudi ravno v tej racionalnosti staršev, da vam povedo, to pa ni v redu, zato, ker...?

Oseba A: V bistvu, da ti preprečijo, kakšno res konkretno neumnost narediti, v bistvu tudi to je dolžnost staršev. Da ne boš šel, kaj pa vem, na primer vse svoje prihranke zapraviti za pašteto... (*smeh*)

Oseba D: Prepreči se lahko morda to, da pač tudi, če se nam zdijo odločitve staršev slabe, oni vedo, kaj je dobro za nas. Čeprav se nam včasih zdi, da ni ravno tako dobro. Glede na to, da nam nudijo oporo tudi, če se nam zdi, da nam je ne. Oziroma, da nam preprečujejo zadeve, ki bi jih mi hoteli imeti. Ampak morda je pa to dobro za nas in bi se morali drugače vprašati.

Vprašanje: Bi vi lahko iz svojih osebnih izkušenj lahko rekli, da vam družina nudi oporo oziroma podporo?

Vsi prikimajo in potrdujejo z ja.

Vprašanje: Kaj pa menite o posameznikih, ki pa imajo obratno stanje in jim družina ne nudi te opore, oziroma podpore?

Oseba Č: Bog jim pomagaj....

Oseba F: Recimo, če je alkoholizem v družini, ali pa tudi če so ločeni in so nesporazumi v družini, potem jim družina ne nudi opore. Jim je tudi ne more, so prepuščeni sami sebi.

Vprašanja: Kje pa bi vi iskali vzroke za to, da jim družina ne nudi opore oziroma podpore in da so potem tudi prepuščeni sami sebi? Še dodatno pojasnim vprašanje.

Je bolj odvisno to od strukture družine ali od procesov, dogajanja v družini?

Oseba Č: Od obojega je odvisno.

Ostali člani prikimajo in se strinjajo s tem.

Oseba D: Ne pač jaz bi rekel, da so bolj pomembni odnosi. Zato, ker tudi, če ima družina deset članov in se bodo ti vseskozi med seboj prepirali, potem se bo posameznik slabše počutil, kot če bo v družini, pa tudi če bo v družini, kjer je samo en starš, pa bo tisti starš lepo ravnal z otrokom in bo delal v njegovo dobro. Pač pomembna je kvaliteta odnosov, ne pa kvantiteta.

Oseba F: Lahko sta tudi starša ločena, pa se veliko bolje razumejo, kot pa nekje kjer je »cela« družina. Odnosi so bolj pomembni, ne pa ali živijo skupaj, ali ne.

Oseba Č: Samo je pa po mojem mnenju tudi tako, da če so ločeni na primer in živiš samo z enim staršem, potem tisti starš lahko nudi tudi preveč in ti preveč vsega daje, da bi ga imel rad, da bi mislil, da ti s tem izkazuje ljubezen, ampak ti velikokrat s tem tudi škoduje. Na primer, če bi bila pa oba starša, si pa lahko tudi starša med seboj nasprotujeta, kaj lahko otrok naredi in česa ne in je po mojem mnenju pomembna tudi številčnost družine.

Oseba D: Mogoče je res, da bi oba starša ravnala bolj racionalno in pametno, kot eden sam, ampak vsekakor je, da ima otroka eden sam, kot pa da se dva med seboj sploh ne razumeta in otrok trpi. Če to postavim na tehtnico mislim, da prevaga to, da se otrok dobro počuti v družini.

Kratek premor, da objasnim o čem teče beseda še dvema članicama skupine, ki sta se nam priključili. Nadaljujemo z debato o zgoraj postavljenem vprašanju.

Oseba D: če že govorimo o posameznikih, ki jim družina ne nudi opore, potem jih lahko razdelimo na dve skupini. Eni so takšni, ki se v družbo vključijo na pozitiven način, se v bistvu sami vzgojijo, drugi so pa taki, ki zaidejo na drugo pot, bolj prestopniki, pa takšni.

Ponovim vprašanje: Ali vidite še kje vzrok, da družina posamezniku ne nudi opore, oziroma podpore?

Oseba H: Mogoče imajo pa sami starši toliko lastnih problemov, da ne vidijo problemov otrok in se ukvarjajo samo s svojimi lastnimi problemi. Nekateri potem sploh ne vidijo probleme njihovih otrok, pač ne opazijo, ker nimajo stika s svojimi otroki.

Oseba D: Pripomnil bi še, da sedaj v kapitalizmu starši vse več delajo in hodijo v službo, pa so morda zelo dobri starši, eni otroci pač potem gre pri njih narobe le to, ker starši nimajo časa, da bi se ukvarjali z njimi, predvsem v zgodnejših letih in se zaradi tega lahko pojavijo problemi. Zaradi tega nastanejo problemi, ker sploh ne vedo, kaj se z njihovim otrokom dogaja, če ga vidijo eno uro na dan.

Ali pa je še druga stvar, recimo tale, da so eni starši pač nesposobni skrbet za svoje otroke.

Oseba H: Ali pa je tudi to, da se ponavlja vzorec, da straši vzgajajo otroke tako, kot so bili oni vzgojeni. Zdaj pa isto vzgajajo svoje otroke.

Moj komentar: Torej bolj ta tradicionalnost prevlada, tradicija, da je tako bilo in tako mora biti še naprej.

Oseba H: Ja.

Ostali prikimajo.

Oseba H: Ali pa je ravno obratno, eni gredo pa v drug ekstrem. So bili vzgajani na en način, strogo, zdaj so pa mnenja, svoje otroke bom pa drugače vzgajal. Pa gredo v druge ekstreme, preveč, premila vzgoja.

Vprašanja: Kako pa se po vašem mnenju obnašajo posamezniki, ki nimajo podpore v družini, na koga se v tem primeru obrnejo, če potrebujejo pomoč?

Oseba E: Če doma ne dobiš tiste pozornosti, jo boš pa drugje dobil. Oziroma če ne dobiš podpore, si jo poiščeš drugje.

Oseba A: Iščejo ti mladostniki oziroma so razdeljeni na dva načina. Prvi je, da imajo po njihovem mnenju napačno vzgojo in potem nasprotujejo tej vzgoji in postanejo konkretno uporniki. Drug način pa je, da so zanemarjeni in so se prisiljeni sami izobraziti. Izobraziti, naučiti vrednot, norm. In potem je možno, da se naučijo za družbo napačnih vrednot, nesprejemljivih vrednot in potem iz tega nastanejo konflikti. To pač v bistvu pripelje do teh mladoletnih prestopnikov.

Postavijo mi vprašanje o statistiki mladoletnega prestopništva in vprašanje o tem, kaj so sploh kazniva dejanja in kaj so prekrški. Skušam na preprost način pojasniti glavno razliko in statistično gibanje mladoletnega prestopništva.

Postavijo mi še vprašanje, o katerih prestopnikih govorimo, ali so tudi tisti, ki imajo v šoli ukore in razne opomine prestopniki ali so to samo tisti, ki se ukvarjajo z drogami, tatvinami.... Skupaj definiramo pojem, kot ga razume vsak posameznik iz skupine.

Vprašanje: No, kar nadaljujmo z definicijo mladoletnega prestopnika. Kdo je za vas mladoletni prestopnik?

Oseba D: Zame so mladoletni prestopniki vse osebe, ki delajo nekaj, kar je po moralnih vrednotah narobe. Že na šoli poznamo par takšnih oseb, ki delajo takšne stvari, ki bi jih bilo po mojem mnenju čimprej odstraniti, zaradi tega, ker pač vseskozi delajo same neumnosti. Po mojem bi si vsi želeli, da takšnih ljudi ne bi bilo, ker niso niti smešni, niti zaželjeni.

Oseba A: Zdaj si šel v ekstrem, da bi svet bil boljši brez mladoletnih prestopnikov.

Oseba D: Ne, ampak če jih mi odstranimo iz svojega okolja, sej jih ne moremo izbrisati.

Oseba A: A, misliš, da jih zapreš v komune.

Oseba D: Ja

Oseba A: Moralna meja je relativna stvar. Zdaj se, v današnjem času pomikajo v razne smeri. V današnjem času globalizacije in vsega tega. Stvari so se spremenile, od takrat ko so naši starši bili mlajši, ko so odraščali, takrat morda teh stvari sploh ni bilo.

Oseba D: Pa jaz mislim v današnjem času.

Oseba A: Ja... Ampak ali je zate nesprejemljivo, če te legitimirajo tam za barom kot pijanca, če mladoletnika z alkoholom v roki legitimirajo kot pijanca. Ali je to prestopnik?

Oseba D: Če ne naredi kakšnega drugega dejanja, vandalizma ali če se ne ukvarja s kakšnimi prepovedanimi substancami, to zame ni prestopnik.

Oseba A: Alkohol je prepovedana substanca.

Oseba D: Na splošno ni prepovedana.

Oseba A: Ali pa da bi na primer razgrajali kje in motili javnost, motili javni red in mir. Bi takšne označil za mladoletne prestopnike?

Oseba D: Ne, odvisno od težavnosti tega kar naredi, pač na tak način bi jih označil.

Oseba A: Ena razdalja je to, kaj naredijo, po tem bi jih označil.

Vprašanje: Kje vidite vzroke mladoletnega prestopništva?

Oseba D: Mladoletno prestopništvo ne narašča zdaj premosorazmerno z ocenami navzdol. Ampak najdemo tudi prestopnike, ki so super pametni ljudje, ampak imajo pač veselje delati neumnosti in pa najdejo druge, ki v svojem življenju ne vidijo drugega, kot pa da se gredo vandalizem.

Oseba B: Jaz bi rekel, da to najbrž izvira iz družine, slaba vzgoja, kot drugo pa slaba družba.

Vprašanje: Bi bila kakšna razlika v obnašanju, na splošno, med mladostniki, ki imajo svoj krog prijateljev in nimajo podpore v družini in tistimi, ki imajo podporo v družini, pa imajo tudi svoj krog prijateljev?

Oseba A: Možnosti, kateri bodo bolj šli v mladoletno prestopništvo so enake. Čisto odvisno je od družbe. Jaz vidim problem v tem, ker je veliko problematičnih mladostnikov in se problem pojavi, ko se ti zberejo skupaj in naredijo svoje »bande«.

Oseba H: Po mojem mladostniki, ki se zbirajo v takšne »bande«, iščejo neko potrditev, hočeš biti del neke skupine. Sigurno se v takšni skupini najde vsaj eden takšen, ki reče, da bo dal pobudo z eno neumnost, ki bi jo rad naredil, da bi se dokazal pred drugimi in to potegne za seboj še druge, še ostale člane skupine.

Oseba E: Če nima opore družine in mu bodo vrstniki rekli, če gredo neko stvar naredit, bo posameznik, ki ima pri sebi razčiščeno, rekel kljub temu ne.

Oseba Č: Boš pa ti rekel ne bom tega naredil. Ti bodo pa rekli, zakaj pa ne.

Oseba E: Pa nisi zaprt v svoji sobi, imaš stik z drugimi. A če ti bo oče doma rekel, da tatvina ni prav, potem to pomeni, da boš ti šel in nekaj ukradel.

Oseba Č: Zato se pa družijo mladoletni prestopniki s takšnimi, ki rečejo, da je to prav, da je prav če ukrade nekaj in mu rečejo, da mu ne bo hudega, če bo to storil.

Družba pa prijatelji so še kar vplivni.

Vprašanje: Če posameznik nima opore v družini, na koga bi se najprej obrnil po vašem mnenju?

Oseba F: Na prijatelje.

Oseba D: Ja, odvisno zdaj koga štejemo kot prijatelje, a zdaj štejemo kot prijatelje neko družbo, ki mu ne nudi opore in med seboj delajo same neumnosti ali štejemo kot prijatelje nekoga, ki mu bo pomagal na malo drugačen način. Ne vem ali lahko štejemo za prijatelje neko bando s katero gre posameznik razbijat okna.

Oseba E: Odvisno od posameznika...

Oseba D: Po mojem mnenju ti takšna skupina prijateljev ne bo nudila neke nadomestne družine, ki je ti doma nimaš.

Oseba E: Ja, to so tvoji kolegi...

Oseba Č: Napačno se ti tam noter počutiš kot družina, oni ti nudijo nekaj, kjer si lahko, kjer si zaželen. Pač delaš tisto, kar oni hočejo.

Oseba D: Ampak v takšnih »bandah« je značilno, da je v njih neka hierarhija, da je v njih nekdo glavni, ti si pa še zmeraj sam en, novinec, ki se moraš podrežati drugim in tudi nimaš nekega vpliva a občutka sprejetosti. Pa vseskozi se moraš dokazovat.

Oseba Č: Pa sej si eden izmed njih....

Oseba A: točno tako, dokler si tisti eden je vseeno bolje, kot pa če si nič. Vseeno je bolje, da si v tisti veliki skupini, kjer ti eden hodi po glavi in ti govori, kaj moraš delat. Samo je vseeno bolje, da si tam, kot pa doma, kjer te, recimo temu tako, nihče ne mara.

Oseba E: Za tebe je bolje, da si tam.

Debata o tem, kaj je za posameznika prijatelj. Ali je družbo, ki posameznika pripelje do mladoletnega prestopništva, tudi mogoče pojmovati kot prijatelji? Ugotovili smo, da je odvisno od posameznika, kdo je zanj prijatelj.

Oseba D: Ja lahko je odvisno od posameznika tudi to, ali ti bo zdrav razum povedal, da je to delat neumno, če te bodo neki ljudje sprejeli samo zato, ker boš delal neumnosti, stvari, za katere veš, da so napačne. Ali boš vseeno šel v družbo, kjer so kar eni ljudje, za katere veš, da so povrh vsega še slabi, prepričevali v slaba dejanja. To se mora pa človek zdaj sam pri sebi odločit, starejši bi se večinoma bolj pametno odločili.

Oseba H: Pa neverjetno je, koliko bi naredil en mladostnik, da bi bil sprejet v neko družbo. Ne zato, ker bi bil neumen ali pa karkoli, ali pa ker je mlad, ne moreš tako določiti, ampak preprosto zato, ker doma se mogoče ne počuti sprejetega, pa spet nekje se ne počuti sprejetega, zato bo pa naredil vse, za ceno ne vem česa vse, da bi bil sprejet, da bi ga nekdo sprejel.

Oseba D: To je res, samo če živimo v enem malo večjem okolju na primer naš kraj ni tako zelo mali, lahko posameznik izbira. Niso vsi mladostniki slabi. Lahko, verjetno, najde prijatelje, ki so malo bolj normalni, oziroma pač ne delajo stvari, ki so slabe.

Oseba H: Samo, sigurno imaš ti v vsakemu razredu enega takšnega, ki se ne zna, se ne zmore vključiti v kakšno družbo. Sigurno si že spoznal koga takšnega. In ravno takšni potem ne

znajo pristopiti do drugega in se ne znajo pogovarjati. V takšnih vidijo »bande« možnost, da si ga lahko podredijo.

Vprašanje: Glede na vse že povedano in na splošno, kaj vi menite o povezavi družine z mladoletnim prestopništvom?

Oseba D: Jaz mislim, da so možnosti enake, ali bo postal prestopnik nekdo, ki ima v družini podporo ali pa ne, ampak je verjetno odvisno, bi morda lahko to ugotovili po kakšni statistiki, pač mo mojem mnenju je malo več tistih, ki nimajo urejene razmere v družini. Je malo več teh, kot pa tistih, ki so iz družin, v katerih se z njimi bolj ukvarjajo pa jim pokažejo, kaj je prav in kaj ne. Tudi zaradi sprejetosti v družbi se ne bodo toliko sekirali, če bodo vedeli, da je tisto slabo kljub temu, če bi jih eni ljudje sprejeli.

Oseba E: Več možnosti ima tisti, ki nima podpore v družini.

Oseba H: Največ je v primarni socializaciji, ko se gradi osebnost otroka in bo na tistem on gradil naprej, da ne pride v napačno družbo.

Opozorim, če bi še kdo kaj dodal in da se bližamo h koncu intervjuja.

Vprašanje: Kje vi vidite vzroke mladoletnega prestopništva?

Oseba E: Malo je družina, malo je odvisno od tega, kakšna oseba si ti in malo je odvisno tudi od družbe. Vse to vpliva.

Oseba D: Najbolj na mladoletno prestopništvo po mojem mnenju vpliva sekundarna socializacija, ko začne na mladoletnika vplivati družba. Ker potem družba zapelje mladoletnika v to, ne pa družina. Če je imel neke dobre temelje, kot je že povedala oseba H, potem verjetno ne bo zašel v mladoletno prestopništvo.

Oseba Č: Sekundarna socializacija.

Vprašam, če ima še kdo kaj za pripomnit. Nato se zahvalim za sodelovanje in končam intervju.